T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

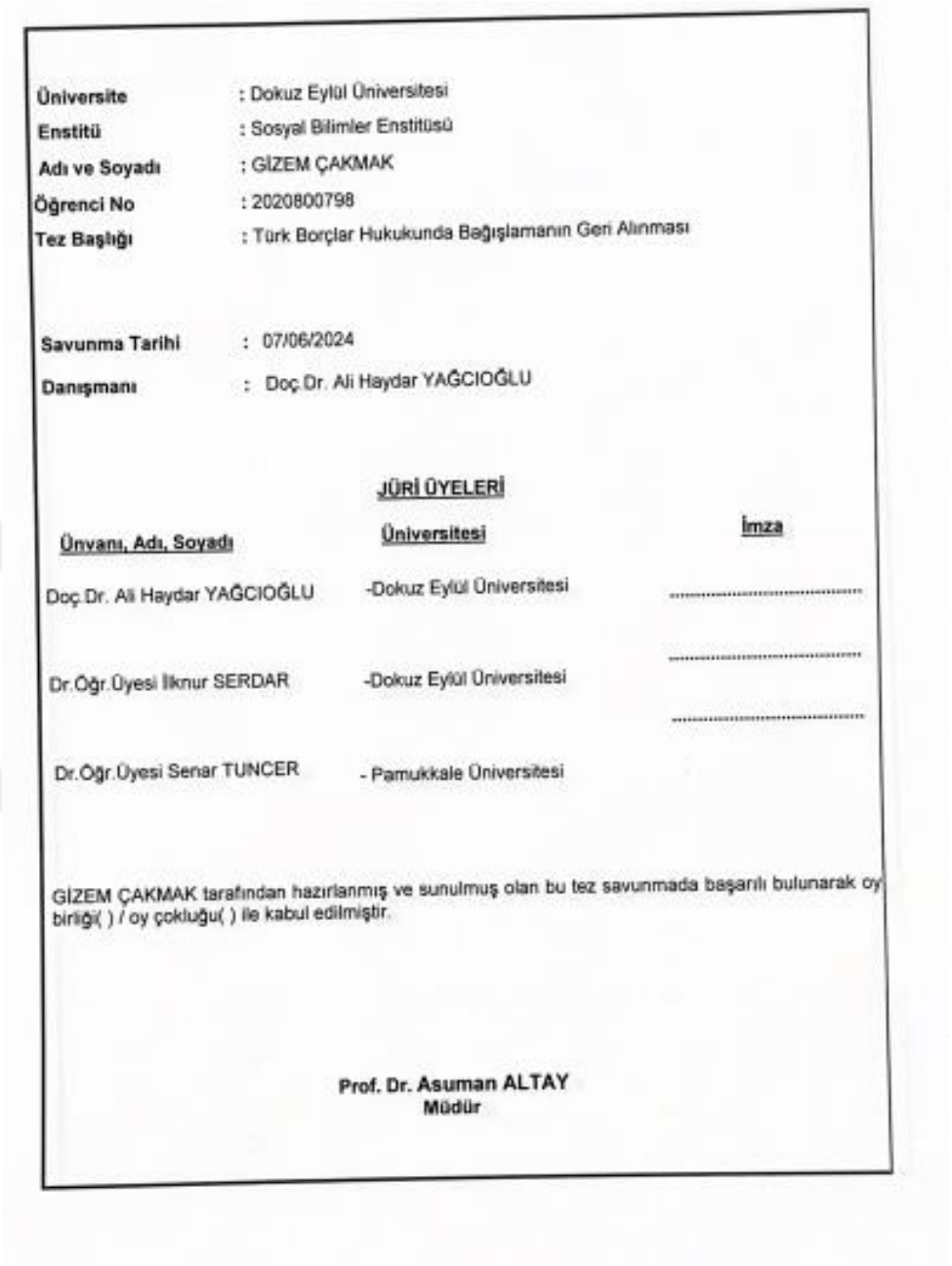
TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI

Gizem ÇAKMAK

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ali Haydar YAĞCIOĞLU

İZMİR-2024

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : GİZEM ÇAKMAK
Öğrenci No : 2020800798
Tez Başlığı : Türk Borçlar Hukukunda Bağışlamanın Geri Alınması

Savunma Tarihi : 07/06/2024
Danışmanı : Doç.Dr. Ali Haydar YAĞCIOĞLU

JÜRİ ÜYELERİ

Ünvanı, Adı, Soyadı	Üniversitesi	İmza
Doç.Dr. Ali Haydar YAĞCIOĞLU	-Dokuz Eylül Üniversitesi	.....
Dr.Öğr.Üyesi İlknur SERDAR	-Dokuz Eylül Üniversitesi	.....
Dr.Öğr.Üyesi Senar TUNCER	- Pamukkale Üniversitesi	.....

GİZEM ÇAKMAK tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği( ) / oy çokluğu( ) ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Asuman ALTAY
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Türk Borçlar Hukukunda Bağışlamanın Geri Alınması" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Gizem ÇAKMAK

…/…/2024

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türk Borçlar Hukukunda Bağışlamanın Geri Alınması

Gizem ÇAKMAK

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Özel Hukuk Programı

Karşılık gözetmeden sadece bağışlayanın borç altına girdiği bağışlama sözleşmeleri, günlük hayatta belki de en çok uygulama alanı bulan sözleşmelerdendir. Bunun başlıca nedeni sosyal bir varlık olan insanın toplumda birçok durumda yardımlaşma ve minnet duygusuyla hareket etmesidir. Türk Borçlar Kanunu'nda da düzenlenen bağışlama sözleşmelerinin bağışlanan lehine ivazsız bir kazandırma sağlaması nedeniyle bağışlayanı koruyucu bazı haklar tanınmıştır. Zira Kanunda belirtilen sebeplerin gerçekleşmesiyle bağışlayanın tazminat sorumluluğu olmaksızın bağışlamasını geri alabilmesi mümkündür.

Bağışlama sözleşmeleri Türk Borçlar Kanunu'nun 285-299. maddeleri arasında düzenlenmiş olmakla birlikte çalışma konumuz olan "Bağışlamanın Geri Alınması" 295-297. maddeleri arasında ele alınmıştır. Bunlar dışında "Geri Alma" müessesesine yönelik diğer kanunlarda yer verilen sebeplere de çalışmamızda kısaca değinilmiştir.

Araştırmamızın amacı; bağışlama sözleşmesini geri alma hakkı bağlamında incelemek ve hakkın kullanılmasıyla sözleşmenin tarafları ve üçüncü kişiler açısından hüküm ve sonuçlarını ortaya koymaya çalışmaktır.

Çalışmamızda temel olarak bağışlamanın geri alınması hakkının sebepleri ve sonuçları; yerine getirilmiş bağışlamanın geri alınması hakkı ve bağışlama sözü vermenin geri alınması hakkı çerçevesinde incelenmiştir. Ancak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bağışlama sözleşmesinin tanımına, özelliklerine ve unsurlarına da değinilmiş olup geri alma hakkı da genel olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağışlama, Bağışlama Sözleşmeleri, Geri Alma Hakkı, Bağışlamanın Geri Alınması.

ABSTRACT

Master's Thesis

Revocation of Donation In Turkish Obligations Law

Gizem ÇAKMAK

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Private Law

Private Law Program

Donation agreements, in which only the donor is under obligation without any reciprocity, are perhaps one of the most regulated agreements in daily life. The main reason is the sense of solidarity and gratitude among people who are social beings and play an active role in society. The Turkish Code of Obligations also provides some protective rights for the donor due to the fact that donation agreements, which are also regulated under the Turkish Code of Obligations, provide a gratuitous gain in favor of the donor. That's why the realization of the facts regulated in the legislation, it is possible for the donor to revoke the donation without any responsibility for compensation.

Although donation agreements are regulated between Articles 285-299 of the Turkish Code of Obligations, the subject of our study, "Revocation of Donation", is regulated in Articles 295-297. Apart from these, the reasons for revocation, which are regulated in other laws, are also briefly mentioned.

The purpose of our research is to examine the donation agreement in the context of the right of revocation and to reveal the consequences and effects of the exercise of the right for the parties and third parties.

In our study, the reasons and consequences of the right to revoke a donation are analyzed within the framework of the right to revoke a fulfilled donation and the right to revoke a commitment to donate. However, to get a better the understanding of the subject, the definition, characteristics and elements of the donation contract are mentioned as well as the right of revocation is tried to be explained in general.

Keywords: Donation, Donation Contracts, Right of Revocation, Revocation of Donation

TÜRK BORÇLAR HUKUKUNDA BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ii
YEMİN METNİ iii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
KISALTMALAR xiii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR

I. BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMELERİNE GENEL BİR BAKIŞ 3
A. Tanımı ve Özellikleri 3
B. Unsurları ve Bu Unsurları Taşıdığı Halde Bağışlama Sayılamayan Karşılıksız Kazandırmalar 4
1. Bağışlama Sözleşmesinin Unsurları 5
a. Bağışlayan Tarafından Bağışlanana Borçlanılan Bir Kazandırma 5
b. Kazandırmanın Karşılıksız Olması 6
c. Karşılıklı ve Birbirine Uygun İrade Beyanlarının Varlığı 7
2. Sözleşmenin Unsurlarını Taşıdığı Halde Bağışlama Sayılamayan Karşılıksız Kazandırmalar 8
C. Çeşitleri 10
1. Bağışlama Sözü Verme 10
2. Elden Bağışlama 13
3. Şartlı Bağışlama 14
4. Yüklemeli Bağışlama 16
5. Yerine Getirilmesi Bağışlayanın Ölümüne Bağlı Bağışlama 19
II. GERİ ALMA HAKKI 20

A. İşlevleri Yönünden Geri Alma Hakları 20
B. Geri Alım Hakkından Farkı 24
C. Geri Alma Hakkının Kullanımında Geçerli Olan İlkeler 27
1. Tek Taraflı İrade Beyanı ile Kullanılması 27
2. Bozucu ve Değiştirici Yenilik Doğuran Etkiye Sahip Olması 28
3. Kullanılarak Tükenme ve Kural Olarak Geri Alınamama 28
4. Hakkın Kullanımının Hak Düşürücü Süreye Tabi Olması 29
5. Hak Doğduktan Sonra Feragat Edilebilmesi 30
III. BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI HAKKI 31
A. Kavram 31
B. Terminoloji 32
C. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkının Benzer Haklardan Farklılıkları 34
1. İptal Hakkından Farklılıkları 35
2. Fesih Hakkından Farklılıkları 36
3. Dar ve Geniş Anlamda Geri Alma Hakkı Ayrımı Çerçevesinde Dönme Hakkından Farklılıkları 37
D. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkını Düzenleyen Hükümlere Genel Bakış 39
E. Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü Çerçevesinde Geri Almanın Kanunda Sayılanlar Dışında Bir Sebeple ya da Serbestçe Kullanılabileceğine İlişkin Kayıt Konulabilmesi 40
F. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkının Amacı ve İşlevi 42
G. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkının Hukuki Niteliği 42
1. Yenilik Doğuran Hak Olması Yönünden 42
a. Genel Olarak 42
b. Yenilik Doğurucu Etkinin Türüne Yönelik Tartışmalar 43
2. Hak Sahibinin Kişiliğiyle İlişkisi, Kullanılması ve İadenin Gerçekleşmesi Yönünden 45
H. İsviçre ve Alman Hukukunda Bağışlamanın Geri Alınması Hakkı 46

İKİNCİ BÖLÜM
BAĞIŞLAMAYI GERİ ALMAYA YÖNELİK KANUNDA SAYILAN SEBEPLER

I. BAĞIŞLAMA SÖZÜ VERMENİN GERİ ALINMASI SEBEPLERİ 51
A. Elden Bağışlanan Bir Malın Geri Verilmesini Gerektirecek Sebeplerden Birinin Olması 51
B. Bağışlayanın Mali Durumunun Bağışlama Sözünün Yerine Getirilmesini Olağanüstü Şekilde Zorlayacak Şekilde Sonradan Değişmesi 52
C. Bağışlayanın Yeni Aile Yükümlülüklerinin Doğması veya Yükümlülüklerinin Önemli Ölçüde Ağırlaşması 53
II. ELDEN BAĞIŞLAMANIN VEYA YERİNE GETİRİLMİŞ BAĞIŞLAMA SÖZÜ VERMENİN GERİ ALINMASI SEBEPLERİ 55
A. Bağışlananın Bağışlayana ya da Yakınlarından Birine Karşı Ağır Bir Suç İşlemesi 55
B. Bağışlananın Bağışlayana ya da Onun Ailesine Karşı Yasa Gereği Yükümlü Olduğu Ödevlerine Önemli Biçimde Uymaması 58
C. Bağışlananın Yüklemeli Bağışlamada Haklı Sebep Olmaksızın Yüklemeyi Yerine Getirmemesi 61
III. BAĞIŞLAYANIN BAĞIŞLANAN TARAFINDAN HUKUKA AYKIRI OLARAK ÖLDÜRÜLMESİ VEYA ONUN GERİ ALMA HAKKINI KULLANMASINI ENGELLEMESİ 63
IV. NİŞANLILIĞIN SONA ERMESİ DURUMUNDA MUTAD OLMAYAN NİŞAN HEDİYELERİNİN İADESİ 65
A. Genel Olarak Nişanlanma ve Nişanlanmanın Sona Ermesi 65
B. Nişanın Sona Ermesinde Mutad Olmayan Nişan Hediyelerinin İadesi 66
V. EVLİLİĞİN SONA ERMESİNİN BAĞIŞLAMAYI GERİ ALMA SEBEBİ OLUŞTURUP OLUŞTURMAYACAĞI 69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI HAKKININ KULLANILMASI, SONUÇLARI VE SONA ERMESİ

I. GERİ ALMA HAKKININ KULLANILMASI 71

A. Geri Alma Hakkının Geri Alma Süresi İçinde Kullanılması 71

1. Hakkı Kullanan Kişiye Göre Geri Alma Süresi 71

2. Geri Alma Sebebine Göre Geri Alma Süresi 74

a. İyilikbilmezlik Nedeniyle Geri Alma Süresi 74

b. Yüklemeli Bağışlamanın Yerine Getirilmemesi Nedeniyle Geri Alma Süresi 75

c. Bağışlama Sözü Vermenin Geri Alınması Süresi 77

d. Yerine Getirilmesi Bağışlayanın Ölümüne Bağlı Bağışlamalarda Geri Alma Süresi 77

e. Bağışlayanın Öldürülmesi veya Geri Alma Hakkının Engellenmesi Halinde Geri Alma Süresi 78

f. Sözleşmeden Kaynaklanan Geri Alma Süresi 78

g. Nişanlılığın Sona Ermesinden Kaynaklanan Geri Alma Süresi 79

3. Geri Alma Süresinin Hukuki Niteliği 80

4. Kanundaki Sürenin Kısaltılamaması 82

B. Geri Alma Hakkının Tarafları 82

1. Geri Alma Hakkının Sahibi 82

a. Bağışlayan ve Mirasçıları 82

b. Bağışlama İlişkisine Dahil Olan Üçüncü Kişilerin Durumu 85

2. Geri Alma Hakkının Muhatabı 87

a. Bağışlanan ve Mirasçıları 87

b. Bağışlama Konusu Tekrar Karşılıksız Olarak Kendisine Kazandırılan Üçüncü Kişi 89

C. Geri Alma Hakkının Kullanılmasına Yönelik Beyanının Muhataba Varması Zorunluluğu 90

D. Geri Alma Hakkının Kullanılmasına Yönelik Beyanının Tabi Olduğu Şekil 91

E. Geri Alma Hakkının Kullanıldığının İspatı 93
F. Geri Alma Hakkının Kullanılmasına Yönelik Beyanın Yorumu 94
G. Geri Alma Hakkının Kullanılmasına Yönelik Beyanın Geri Alınması 95
II. GERİ ALMA HAKKININ KULLANILMASININ SONUÇLARI 96
A.Yerine Getirilmiş Bağışlamalarda Geri Alma Hakkının Kullanılmasının Sonuçları 96
1. Genel Olarak 96
2. Sebepsiz Zenginleşmeye Dayalı İade Alacağı Sağlaması 98
a. Genel Olarak 98
b. Sebepsiz Zenginleşmeye Göre İade 99
aa. İyiniyetli Zenginleşen Sıfatının Ortadan Kalkma Anı 99
bb.İyiniyetli Zenginleşen Bağışlananın Geri Verme Borcunun Kapsamı 101
cc. Kötüniyetli Zenginleşen Bağışlananın Geri Verme Borcunun Kapsamı 103
c. İade Zamanaşımı 104
B. Bağışlama Sözü Vermenin Geri Alınmasının Sonuçları 106
1. İfayı Yerine Getirmekten Kaçınma 106
2. Tazminat Sorumluluğu Bakımından Sonuçları 107
3. Hakkaniyet Bedeli 108
III. GERİ ALMA HAKKININ SONA ERMESİ 109
A. Bağışlayanın Geri Alma Hakkından ve Yüklemeli Bağışlamalarda Yüklemeden Feragat Etmesi 109
B. Bağışlayanın Ağır Suç İşleyen veya Yasa Gereği Yükümlü Olduğu Ödevlerine Önemli Biçimde Uymayan Bağışlananı Affetmesi 111
C. Geri Alma Hakkı İçin Öngörülen Hak Düşürücü Sürenin Dolmuş Olması 113

SONUÇ 115
KAYNAKÇA 122

KISALTMALAR

AÜHF	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
b.	Bent
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medeni Kanunu)
BK	Borçlar Kanunu (818 sayılı Mülga Kanun)
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
dn.	Dipnot
E.T.	Erişim Tarihi
E.	Esas
f.	fıkra
HD	Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	Yargıtay Hukuk Genel
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İnÜHFD	İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
K.	Karar
m.	madde
örn.	Örneğin
s.	Sayfa No
ss.	Sayfadan sayfaya
T.	Tarih
TBK	6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TKHK	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
vd.	Ve devamı

GİRİŞ

Türk Borçlar Kanunu'nun 285-299. maddeleri arasında özel olarak düzenlenen bağışlama sözleşmeleri, Borçlar Hukuku, Aile Hukuku ve Miras Hukuku başlıca olmak üzere hukukun birçok dalında karşımıza çıkmaktadır. Sosyal ve toplumsal hayatta belki de en çok karşılaştığımız sözleşmelerden bağışlama sözleşmeleri eski 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 234-247. maddelerinde düzenlenmişti. Önemine istinaden lisans eğitiminde, sözleşmelerin amacı ve içeriği açısından yapılan sınıflandırmaya göre "Mülkiyeti Devir Amacı Taşıyan Sözleşmeler" üst başlığı altında yer alan bağışlama sözleşmelerinin kuruluş aşaması kadar geri alınması da önem arz etmektedir. Çalışmamızın konusunu her ne kadar bağışlamanın geri alınması oluştursa da genel kapsamda bağışlama sözleşmelerinin ve geri alma hakkının özellikleri ve hukuki nitelikleri de incelenmiş ve böylece araştırma kapsamının bir bütün olarak anlaşılması amaçlanmıştır.

Sosyal bir varlık olan insanlar arasındaki hukuki ve sosyal ilişkiler sonucu ortaya çıkan karşılıksız işlemlerden biri olan bağışlama, birçok amaçla yapılabilir. Bunlardan en önemlileri yardımlaşma, dayanışma ve iyilikte bulunma gibi insani duygulardır. "Bağışlayan" olarak adlandırdığımız bağışlama sözleşmesinin borçlusu, sağlararası bir işlemle kendi malvarlığından karşı bir edim almaksızın bağışlanana kazandırmada bulunmaktadır. Bu kazandırmanın ivazsız nitelikte olması sebebiyle kanunkoyucu güçsüz durumdaki bağışlayanın korunmasına yönelik bazı özel hükümler düzenlemiştir. Bu düzenlemelerin en önemlisi ise şüphesiz ki bağışlamayı geri alma hakkıdır. Bağışlayana tanınan bu ayrıcalıklı hak tabi ki sınırsız değildir. Bağışlayanın geri alma hakkını kullanabilmesi için kanundan öngörülen şartların gerçekleşmiş olması gereklidir. Zira bu sınırlama hukuk güvenliğinin sağlanabilmesinin doğal bir sonucudur. Çalışmamızda bağışlayana tanınan bu hak ve yine bu hakkın sınırları detaylı şekilde incelenecektir.

Tez konumuz olan "Türk Borçlar Hukukunda Bağışlamanın Geri Alınması" adlı çalışma üç bölüme ayrılmış olup ilk bölümde "Bağışlama" incelenmiştir. Bu başlık altında bağışlama sözleşmesinin tanımı, unsurları, özellikleri, çeşitleri ile hakkın sahibi ve muhatabı açıklanarak bağışlama sözleşmesine genel hatlarıyla değinilmiştir. Daha sonra "Geri Alma Hakkı" ve "Bağışlamanın Geri Alınması"

konuları detaylı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Son olarak bağışlamanın geri alınması konusunun daha iyi kavranabilmesi amacıyla kısaca geri alma kavramı ve hukuki niteliği üzerinde durulmuştur.

Tezimizin ikinci bölümü olan "Bağışlamayı Geri Almaya Yönelik Kanunda Sayılan Sebepler" başlığı altında; sona ermesi sebepleri farklılık arz ettiği için konu "Bağışlama Sözü Vermenin Geri Alınması Sebepleri", "Elden Bağışlamanın veya Yerine Getirilmiş Bağışlama Sözü Vermenin Geri Alınması Sebepleri", "Bağışlayanın Bağışlanan Tarafından Hukuka Aykırı Olarak Öldürülmesi veya Onun Geri Alma Hakkını Kullanmasının Engellenmesi", "Nişanlılığın Sona Ermesinde Mutad Olmayan Hediyelerin İadesi" ile "Evliliğin Sona Ermesinin Bağışlamayı Geri Alma Sebebi Oluşturup Oluşturmayacağı" şeklinde alt başlığa ayrılarak incelenmiştir.

Tezimizin son bölümü olan üçüncü bölümde ise bağışlamanın geri alınması hakkının kullanılması, sonuçları ve sona ermesi, "Yerine Getirilmiş Bağışlamalar" ve "Bağışlama Sözü Verme" bakımından ayrı ayrı açıklanmıştır. Ayrıca bu başlık altında bağışlamanın geri alınması hakkının sona ermesine sebebiyet veren durumlar; başka bir deyişle bu hakkın ileri sürülemeyeceği haller irdelenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR

I. BAĞIŞLAMA SÖZLEŞMELERİNE GENEL BİR BAKIŞ

A. Tanımı ve Özellikleri

Bağışlama sözleşmesi; amaç ve içerik açısından mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmelerden olup Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 285-299. maddeleri arasında düzenlenmiştir[1]. Bağışlama sözleşmesi TBK'da, "bağışlayanın sağlararası sonuç doğurmak üzere, malvarlığından bağışlanana karşılıksız olarak bir kazandırma yapmayı üstlendiği sözleşme" olarak tanımlanmıştır (TBK. m. 285). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere bağışlama sözleşmesi; tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir ve tarafların birbirine uygun olan karşılıklı irade beyanlarıyla kurulur[2]. Dolayısıyla bağışlamanın bağışlayan tarafından önerilmesi tek başına sonuç doğurmamakta, bağışlananın bağışlama sözleşmesine yönelik kabul beyanı da gerekmektedir. Bu kabul beyanı açık veya örtülü şekilde olabilir. Buna göre bir bağışlama karşısında susma şeklinde örtülü beyanın varlığı da yeterlidir. Söz gelimi yapılan kazandırma karşılığında yaşadığı mahcubiyet sebebiyle susan kimse de bağışlamayı kabul etmiş sayılır. Buradan hareketle bağışlananın; kabul etmeme iradesini açık bir şekilde ortaya koymadığı hallerde, bağışlama sözleşmesinin kurulmuş saymaya engel bir durum olmadığı belirtilmelidir.

İvazsız devir önerisine karşılık, bunun kabul edilmemesi halinde bağışlama sözleşmesi kurulmuş olmayacaktır. Bu durumda öneri konusu şeyin yine de malvarlığından çıkarılması yönündeki ısrarcı davranışın sonucu, o şeyin terk iradesiyle

---

[1] Mülkiyetin devri amacını güden sözleşmeler TBK'nın 207-298. maddeleri arasında düzenlenmiş olup bu sözleşmeler; Satış Sözleşmesi (m. 207-281), Mal Değişim (Trampa) Sözleşmesi (m. 282-284), Bağışlama Sözleşmesi (m. 285-298) olarak ayrılmaktadır. Bu sözleşmelerde, taraflardan biri bir şeyin veya hakkın mülkiyetini kesin olarak diğer tarafa geçirme borcu altına girer. Sözleşme yapıldığı anda hak veya şeyin mülkiyeti diğer tarafa geçmez, mülkiyetin geçişi için ayrıca bir tasarruf işlemi yapılması gerekir. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, (Borçlar Özel), ss. 21-23; Aydın Zevkliler ve K. Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 18. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018, s. 26.

[2] Zevkliler ve Gökyayla, s. 165; M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Cilt 1, 19. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 48.

mülkiyetinin sonlandırılması olarak düşünülebilir (taşınmazlarda Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 717, taşınırlarda TMK. m. 778).

Bağışlama sözleşmesinin kurulduğu ancak akamete uğradığı bazı durumlar vardır. Bunlar bağışlayanın ve bağışlananın ehliyetiyle ilgilidir. Bağışlayan bakımından; o savurganlığı yüzünden kısıtlanmışsa ve bağışlamayı izleyen bir yıl içinde başlatılmış bir yargılama da söz konusuysa, o bağışlama mahkemece iptal edilebilir (TBK. m. 286/II). Bağışlanan bakımından ise, bağışlanan ayırt etme gücüne sahip ancak fiil ehliyeti yoksa, yasal temsilci de bağışlamayı kabulünü yasakladıysa veya bağışlananın geri verilmesini emrettiyse, kurulmuş olan bağışlama ortadan kalkmış olur (TBK. m. 287).

Son olarak belirtmek gerekir ki; bağışlama sözleşmesinin konusu ile satış sözleşmelerinin konusu paralellik göstermektedir[3]. Zira iki sözleşme de tasarrufta bulunanın malvarlığını azaltıcı etkiye sahiptirler. Bu açıdan, taşınırlar/taşınmazlar, sınırlı ayni haklar, hisse senedi ve ortaklık payları, fikri ve sınai haklar bağışlama sözleşmesinin konusu olabilirler[4]. Niteliği bakımından bağışlama sözleşmelerini de elden bağışlamada olduğu gibi "ani edimli", kesintisiz edimin sağlanacağı bağışlamalarda olduğu gibi "sürekli edimli", ivazsız irat ödemelerinde olduğu gibi "dönemsel edimli" olarak ayırmak mümkündür[5].

B. Unsurları ve Bu Unsurları Taşıdığı Halde Bağışlama Sayılamayan Karşılıksız Kazandırmalar

Bağışlama sözleşmesinin kurulabilmesi, bünyesinde bazı unsurları taşıması şartına bağlıdır. Bu unsurlar olmadan bağışlama sözleşmesinin varlığından bahsedilemez. Şöyle ki; bağışlayanın bağışlananın malvarlığına yönelik kazandırmada bulunmadığı, kazandırmaların karşılıksız olmadığı veya sözleşme taraflarının karşılıksız kazandırma konusunda iradelerinin uyuşmadığı bir durumda bağışlama sözleşmesinden söz etmek mümkün değildir.

---

[3] Zevkliler ve Gökyayla, s.174; Fahrettin Aral ve Hasan Ayrancı, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri,** 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 239; Murat Aydoğdu ve Nalan Kahveci, **Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 345.

[4] Eren, Borçlar Özel, s.280; Aral ve Ayrancı, s. 239.

[5] Ahmet Türkmen, **Bağışlamanın Geri Alınması**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 8.

1. Bağışlama Sözleşmesinin Unsurları

a. Bağışlayan Tarafından Bağışlanana Borçlanılan Bir Kazandırma

Bağışlama sözleşmesinin varlığından bahsedebilmek için bağışlayanın malvarlığından bağışlanana karşı bir kazandırmanın borçlanılması gerekir. Bu kazandırma işlemi ile birlikte bağışlayanın malvarlığında azalma gerçekleşirken bağışlanan kişinin malvarlığında bir artış meydana gelir. Bu artış, örneğin bir malvarlığı değerinin devriyle bağışlananın aktifinin çoğalması şeklinde olabileceği gibi, borcun ibrası gibi pasifinin azalması şeklinde de olabilir. Vurgulamak gerekir ki bu kazandırma bağışlayanın malvarlığından yapılmalı, bağışlayanın malvarlığından bir geçiş olmalıdır. Yani bağışlayanın malvarlığında mevcut bulunmayan ve malvarlığının aktifinin azalmasına ya da pasifinin artmasına neden olmayan kazandırmalar bağışlama sayılamaz[6].

Bağışlama işlemi bünyesinde hem borçlandırıcı işlemi hem de tasarruf işlemini barındırmaktadır. Borçlandırıcı işlem bağışlama sözü verilmesi iken, tasarruf işlemi ise bağışlamanın yerine getirilmesidir[7]. Bu sebeple bağışlayanın bağışlama sözü vermesi bağışlayan için borçlandırıcı, bağışlanan içinse kazandırıcı bir işlemdir. Elden bağışlamada ve yerine getirilmiş bağışlama sözü vermede ise, bağışlama konusu malın bağışlanana teslimiyle birlikte tasarruf işlemi meydana gelmektedir.

Bağışlama sözleşmesi sağlararası yapılan bir işlem olup bu çerçevede ölüme bağlı tasarrufların bağışlama olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Her ne kadar ölüme bağlı tasarruflarda mirasbırakan, tasarruf özgürlüğünün sınırları içerisinde karşı tarafın aktifinin artmasına sebep olacak bir söz vermiş olsa da yapılacak olan bu kazandırma işlemi, tasarrufta bulunan kişinin malvarlığından değil terekesinden yani mirasçıların malvarlığından çıkmaktadır[8]. Bu açıdan "*bağışlayanın malvarlığının*

---

6 Cevdet Yavuz, **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler),** 17. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2021, s. 218; Ercan Akyiğit, **Satış Mal Değişimi ve Bağışlama Sözleşmeleri,** Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 177; Mehmet Remzi ve Sezer Aydın, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s.121.

7 Aral ve Ayrancı, s.247; Eren, Borçlar Özel, s.294; Ezgi Kutluay, **Bağışlama Sözleşmeleri,** Turhan Kitabevi, Ankara, 2016, s. 42; Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, **Bağışlama Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 233; Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Cilt I, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, (Borçlar Özel), s. 209;

8 Türkmen, s. 10; Eren, Borçlar Özel, s. 286; Zevkliler ve Gökyayla, s. 166; Akyiğit, s. 178.

özünden" yapılmayan; başka bir deyişle malvarlığı dışındaki kişi varlığıyla veya emeğiyle yani işgörmesiyle başkasına yapılan karşılıksız kazandırmalar (ücretsiz kullandırma, ücretsiz işgörme vb.) da bağışlama sayılamazlar[9].

Bağışlamada, bağışlayanın malvarlığından bir değerin çıkmasıyla bu değerin bağışlanan tarafından kazanılması arasında sıkı bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişkinin bulunmadığı yani malvarlığı geçişinin olmadığı hallerde bağışlamadan söz etmek mümkün değildir. Bu sebeple kazanılmamış bir haktan feragat edilmesi halinde bağışlamadan söz edilemeyeceği TBK. 285/II hükmünde açıkça vurgulanmıştır. Kazanılmamış bir haktan feragat edilmesi durumunda, bu hak feragat edenin malvarlığında henüz bulunmamaktadır ve dolayısıyla da feragat ile malvarlığından bir değerin çıkması da söz konusu değildir.

b. Kazandırmanın Karşılıksız Olması

Bağışlama, TBK'nın 285. maddesinde de vurgulandığı gibi karşılıksız bir kazandırmadır. Yani bağışlayan, malvarlığında bulunan bir değeri bağışlanana karşılıksız olarak devretmekte, bağışlanan ise bu kazandırmanın karşılığını oluşturan bir malvarlığı vermemekte ya da vermeye yönelik bir söz vermemektedir[10]. Ancak bazı işlemler vardır ki, kazandırma niteliğini taşısa da bağışlama amacına dayalı olmadığından bağışlama olarak kabul edilemez[11]. Bu işlemlere eksik borçların ödenmesi, bahşiş verilmesi, yasal yükümlülük olmaksızın nafaka verilmesi örnek verilebilir. TBK da eksik borçlardan olan "ahlaki bir görevin yerine getirilmesi" halinin bağışlama niteliğini haiz olmadığını açıkça belirtmiştir (TBK. m. 285/III).

Bağışlamanın karakteristik özelliği, sözleşmenin karşılıksız kazandırma amacıyla yapılması ve karşılığında bir ivaz verilmemesidir. Bununla birlikte kazandırmanın bir kısmının ivazlı bir kısmının ise ivazsız olduğu durumlarda bağışlamadan bahsedilebilir mi? Öğretide bu konuda görüş ayrılığı mevcuttur. Şöyle

---

[9] Türkmen, s.10; Kenan Tunçomağ, **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri**, II. Cilt, 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1974, s.218; Cevdet Yavuz, Faruk Acar ve Burak Özen, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler,** 17. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2014, s.351.

[10] Zevkliler ve Gökyayla, s. 167.

[11] Aydoğdu ve Kahveci, s.347.

ki; öğretide bazı yazarlara göre[12], bağışlama sözleşmesinden bahsedebilmek için mevcut kazandırmanın tamamen karşılıksız olması gerekir. Bu görüşe göre kazandırma karşılığında bir edim sağlanıyorsa bu edimin değerine göre ortada satım, mal değişimi veya karma bağışlama sözleşmesi var demektir. Diğer bazı yazarlara göre ise, kazandırmanın tarafların denk olmadığını bildiği bir karşı edime razı olarak yapılmış olması halinde de bağışlama mevcut olabilmelidir[13].

Kanaatimizce de bağışlama sözleşmesinin Kanundaki tanımında kazandırmanın karşılıksız olması gerektiği açıkça belirtildiğine göre ilk görüşe katılmak gerekir. Uygulamada, eşit bir karşılık alınmadan yapılan kazandırmalar olduğu görülmektedir. Yani; sözleşmenin iki tarafı da bir edimi üstlenmiştir ancak taraflardan birinin edimi diğer tarafa göre daha düşüktür. Bu gibi durumlarda teknik olarak bir bağışlama sözleşmesinden değil bağışlama sözleşmesinin "karşılıksız kazandırma" unsurunu içeren karma bağışlamadan bahsetmek mümkündür[14]. Bu tür sözleşmelerde önemli olan nokta; kazandırmanın bağışlama amacıyla yapılması ve karşı tarafın da bunu bilmesidir[15].

c. Karşılıklı ve Birbirine Uygun İrade Beyanlarının Varlığı

Bağışlama, niteliği gereği tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir. Her ne kadar tek tarafa borç yüklese de sözleşmenin kurulabilmesi için karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının bulunması ve bağışlayanın bağışlama önerisinin bağışlanan tarafından kabulü gerekmektedir. Bağışlama önerisinin bağışlayan tarafından

---

[12] Aral ve Ayrancı, s.213; Aydın Zevkliler, **Özel Borç İlişkileri**, 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s.144; Zevkliler ve Gökyayla, s. 170; Aydın Zevkliler ve Ayşe Havutçu, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2007, s.144; Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Kendisine Özgü Yapısı Olan ve Karma Sözleşmeler, Satış ve Çeşitleri, Trampa, Bağışlama,** C.1, 6. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 346; Cem Akbıyık, **Karma Bağışlama Kavramı ve Miras Hukukundaki Yeri 1997**, 2. Tıpkı Bası, Aristo Yayınevi, Mayıs 2021, İstanbul, s.2; Gümüş, Borçlar Özel, s. 211; Aydoğdu ve Kahveci, s. 369.

[13] Akyiğit, s. 178; Senai Olgaç, **Bağışlama,** 1. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1966, (Bağışlama), s. 217; Senai Olgaç, **Hukuk Davalarında Satış- Trampa- Bağışlama**, 1. Baskı, Olgaç matbaası, (Hukuk), Ankara, 1977, s.409; Tunçomağ, s. 383.

[14] Zevkliler ve Gökyayla, s. 167; Yavuz, s. 165; Türkmen, s. 12; Kutluay, s. 31; Remzi ve Aydın, s.122; Karma bağışlama kavramı üzerine ayrıntılı açıklamalar için; AKBIYIK, Cem, **Karma Bağışlama Kavramı ve Miras Hukukundaki Yeri 1997,** Aristo Yayınevi, 2. Tıpkı Bası, İstanbul, Mayıs 2021.

[15] Aral ve Ayrancı, s. 240; Akbıyık, s. 48.

sunulması zorunlu olmadığı gibi kabul beyanının açık olması da zorunlu değildir[16]. Ancak örtülü kabul ile sözleşmenin kurulmasından bahsedebilmek için bağışlayanın bağışlama iradesinin bağışlanan tarafından öğrenilmesi gerekir. Dolayısıyla tek başına öneri yeterli değildir. Yüklemeli bağışlamada ise farklı bir durum vardır. Zira yüklemeli bağışlamada bağışlanan bir yükümlülük altına girmektedir ve bu sebeple örtülü değil açık kabul beyanı aranmaktadır[17].

Bağışlamanın geri alınmasını düzenleyen TBK'nın 293. maddesinde; bağışlayanın, önerisini, bağışlananın kabul beyanının kendisine varıncaya kadar geri alma hakkı olduğu belirtilmiştir. Bu aşamadan sonra yani kabul beyanı bağışlayana ulaştığı andan itibaren bağışlama önerisi bağlayıcı hale gelecektir.

2. Sözleşmenin Unsurlarını Taşıdığı Halde Bağışlama Sayılamayan Karşılıksız Kazandırmalar

Daha önce de belirttiğimiz üzere; karşılıksız yapılan her kazandırma bağışlama sözleşmesinin kurulması için yeterli değildir. Karşılıksız yapılan bazı kazandırmalar vardır ki bağışlama sözleşmelerinin diğer unsurlarını taşımasına ve TBK'da başka bir sözleşme tipi olarak düzenlenmiş olmamasına rağmen bağışlama hukuku rejiminde değerlendirilmemektedir. Bu kapsamda; ahlaki bir ödevin yerine getirilmesi amacıyla yapılan kazandırmalarda kazandırmada bulunan kişinin saiki esas alınmış ve ifa amacıyla yapılan bu tür kazandırmaların bağışlama sayılmayacağı kanunla da hükme bağlanmıştır (TBK. m. 285/III)[18]. Aynı şekilde ahlaki ödevin yerine getirilmiş olmasından kaynaklanan zenginleşmelerin de borçlanılmamış bir edimin sehven ifa edilmiş olması sebebine dayanarak geri istenemeyeceği TBK. m. 78'de belirtilmiştir[19].

Bağışlama sözleşmeleri bazı şartların varlığı halinde geri alınabilir. Ancak ahlaki bir ödevin yerine getirilmesi amacını taşıyan kazandırmalar, eksik de olsa bir

---

[16] Vardar Hamamcıoğlu, s. 39; Ferih Bedii Tongsir, "Bağışlama", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 18, Sayı 3-4, 1952, s. 918; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ve Refet Özdemir, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)**, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1987, s. 449; Tandoğan, s. 347; Tunçomağ, s. 224; Zevkliler ve Gökyayla, s. 352; Aral ve Ayrancı, s. 236; Aydoğdu ve Kahveci, s. 347; Eren, Borçlar Özel, ss. 289-290.

[17] Aral ve Ayrancı, s. 236; Türkmen, s. 13.

[18] Türkmen, s. 16; Yavuz, Acar ve Özen, s. 351; Tongsir, s. 929.

[19] Kutluay, s. 32.

borcun ifası anlamına geleceği için bunların geri alınması yani geri istenmesi mümkün değildir (TBK. m. 78/II)[20]. Bu kapsamda yapılan kazandırmanın bağışlama amacıyla mı yoksa ahlaki ödevin yerine getirilmesi amacıyla mı yapıldığının tespiti kazandırmanın geri istenmesi aşamasında oldukça önemlidir. Peki ahlaki ödev kapsamına neler girmektedir? Bu kavramın kapsamı çok geniştir ve açık bir tanımlama bulunmamaktadır. Bu yüzden her somut olaya göre kazandırmanın ahlaki ödev kapsamına girip girmediği ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Uygulamada çoğunlukla, yasal yükümlülük altında bulunmadığı halde bir yakınına nafaka verme, hukuki soybağı kurulamamasına karşın evlilik dışı çocuğa nafaka verme[21], baba-oğul ilişkisinden doğan minnet borcunun yerine getirilmesi[22] gibi durumlar ahlaki bir görevin yerine getirilmesi kapsamında görülmektedir[23].

Bağışlama sözleşmesine vücut vermeyen diğer bir durum mirasın reddedilmesidir. TBK. 285/II hükmü gereğince mirasın reddinde, mirasçı hakkından vazgeçmekte ve beklenen mirasçılık hakkı dolayısıyla malvarlığını azaltan bir tasarrufta bulunmaktadır. Mirasçının bu tasarrufu her ne kadar başkasının malvarlığının arttırılması yönünde bir bağışlama iradesi taşısa da söz konusu hukuki işlem tek taraflı olması ve karşı tarafın kabulünü gerektirmemesi sebebiyle bağışlama sayılmamaktadır[24].

Mirasın reddi gibi henüz edinilmemiş bir haktan feragat edilmesi de bağışlama sayılamaz (TBK. m. 285/II)[25]. Zira bu durumda da feragat edenin malvarlığından bir kazandırma gerçekleşmediği ve malvarlığında bir azalma meydana gelmediği gibi yapılan işlem tek taraflı olup karşı tarafın kabulü gerekmemektedir[26].

---

[20] Tongsir, s. 32; Tandoğan, s. 347; Remzi ve Aydın, s. 123; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, **Borçlar Hukuku, Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri**, 29. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020, s. 255.

[21] Rona Serozan, **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, 3. Baskı, On iki levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, (Borçlar Özel), s. 189; Tandoğan, s .347; Tunçomağ, s. 384; Merve Yılmaz, **Bağışlama Sözleşmesinin Sona Ermesi,** On İki Levha Yayıncılık, Eylül, 2011, s. 20; Aydoğdu ve Kahveci, s. 369; Zevkliler, s. 145; Zevkliler ve Havutçu, s. 145; Zevkliler ve Gökyayla, s. 170.

[22] Yargıtay 4. HD. E. 1964/1031, K.1965/82 T.12.01.1965, Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr, (E.T. 21.10.2021).

[23] Vardar Hamamcıoğlu, s. 94; Kutluay, s. 33.

[24] Tandoğan, s. 345; Tongsir, s. 926; Yavuz, Acar ve Özen, s. 351; Aral ve Ayrancı, s. 239; Türkmen, s. 15.

[25] Vardar Hamamcıoğlu, s. 90 vd.

[26] Gülşah Sinem Aydın, **Kira Sözleşmesinin Genel Hükümlere Göre Sona Ermesi**, On İki Levha Yayıncılık, Ekim, 2013, s. 14; Yavuz, Acar ve Özen, s. 351.

Eksik borçların ifası durumunda da bağışlamadan söz edilemez[27]. Çünkü bu tür borçların ödenmesindeki amaç bağışlama değil ifadır. Dolayısıyla evlenme simsarlığından, kumar ve bahisten ya da zamanaşımına uğramış borçlardan ve diğer eksik borçlardan dolayı gerçekleşen ifalar geçerli bir ifa gibi hüküm doğuracağı için bağışlama sayılmaz[28].

Hatır ilişkisine dayanılarak ve hukuken bağışlama iradesi taşımayan hatır kazandırmalarını da bağışlama olarak kabul etmek mümkün değildir[29]. Örneğin; arkadaşa kahve-yemek ısmarlanması, komşulara ikramda bulunulması, yeni doğmuş bebeğe hediye alınması gibi hatır kazandırmaları bağlışlama iradesi taşımazlar ve bu sebeple bağışlama olarak da kabul edilemezler[30]. Benzer şekilde yılbaşı, düğün, doğum, sünnet gibi toplumsal olaylarda ve günlerde yapılan olağan hediye sınırlarını aşmayan düşük değerli bağışlamalar da bir hatır ilişkisine dayalı ivazsız kazandırma oldukları için teknik anlamda bağışlama sayılmazlar[31].

C. Çeşitleri

1. Bağışlama Sözü Verme

Bağışlama sözü verme, TBK'nın 288. maddesinde düzenlenmiş olup bu maddeye göre; bağışlayanın bağışlanana bir şeyi karşılıksız olarak vermeyi üstlendiği bir sözleşmedir[32]. Bu sözleşmede borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemi birbirinden bağımsız ve farklı zamanlarda gerçekleşmektedir[33]. Belirtmek gerekir ki sözleşmeden doğan borcun sözleşmenin kurulmasından sonraki bir dönemde ifa edilmesinin üstlenilmesi, tarafların düşünmeden ve acele şekilde karar vermelerine yol açmaktadır. Kanunkoyucu bu ihtimali göz önünde bulundurmuş ve tarafların hak kaybına

---

[27] Tongsir, s. 927; Zevkliler ve Gökyayla, s. 175; Aral ve Ayrancı, s. 239; Aydoğdu ve Kahveci, s. 347; Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 444; Tandoğan, s. 342; Eren, Borçlar Özel, s. 281.

[28] Tandoğan, s. 342.

[29] Eren, Borçlar Özel, s. 281; Serozan, Borçlar Özel, s. 287; Tunçomağ, s.2 17; Hatemi ve Gökyayla, ss.19-20; Aral ve Ayrancı, s. 239; Mustafa Alper Gümüş, **İstanbul Şerhi, Türk Borçlar Kanunu, Cilt-2, Özel Borç İlişkileri,** 2. Bası, ss. 1503-1574, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, (şerh), TBK m. 285, kn. 12.

[30] Türkmen, s. 17; Tandoğan, s. 344; Yavuz, Acar ve Özen, ss. 351-352.

[31] Aydoğdu ve Kahveci, s. 346; Vardar Hamamcıoğlu, s. 101; Serozan, Borçlar Özel, s. 287.

[32] Remzi ve Aydın, s. 125; Türkmen, s. 21.

[33] Tongsir, s. 53.

uğramamaları için bazı şekil şartları öngörmüştür[34]. Bu şekil şartları bağışlama sözü vermenin konusunun taşınır veya taşınmaz olmasına göre ayrılmaktadır. Bağışlamanın konusu bir taşınır ise; sözleşmenin yazılı şekilde yapılmış olması bağışlama sözünü geçerli kılar (TBK. m. 288/I). Yazılı şekil şartının sadece borç altına giren bağışlayan tarafın iradesini içermesi yeterli ve geçerlidir, bağışlananın kabul beyanının açık ya da örtülü olması sözleşmenin geçerliğini etkilemez[35]. Zira bu sözleşme neticesinde sadece bağışlayan borç altına girmekte, bağışlananın ise herhangi bir borcu doğmamaktadır.

Bağışlama sözü verme taşınmazlar veya taşınmazlar üzerindeki ayni hakların bağışlanmasına ilişkin ise sözleşme resmi şekilde yapılmalıdır (TBK. m. 288/II). Tapu Kanunu m. 26'da bağışlama sözü verme sözleşmesinin tapu sicil müdürü veya tapu memuru tarafından düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır[36]. Peki bu kişiler tarafından düzenlenen sözleşmede sadece borç altına giren bağışlayanın imzasının bulunması yeterli midir yoksa hem bağışlayanın hem de bağışlananın birlikte imzaları mı aranmalıdır? Bu konuda öğretide bir görüş birliği bulunmamaktadır. Eren; taşınır-taşınmaz fark etmeksizin sadece borç altına giren bağışlayanın şekil şartına uymasının yeterli olduğunu[37] savunurken; Tandoğan da borç altına girmeyen bağışlananın kabul beyanının şekil şartına tabi olmadığını ve zımni açıklamanın bile yeterli olacağını[38] belirtmiştir. Zevkliler ise bu görüşlerin aksine olarak; bağışlayanın imzasının tek başına yeterli olmasını sadece yazılı şekil şartına bağlı sözleşmelerde kabul etmiş, resmi şekle tabi bağışlama sözü vermede bağışlayan ve bağışlananın imzalarının

---

[34] Tandoğan, s. 356; Ali Yeldan, **Bağışlamadan Dönme** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2002, s. 14; Aral, s. 194; Tongsir, s. 74.

[35] Tandoğan, s. 356; Tunçomağ, s. 189.

[36] 7413 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu ile Noterlik Kanununda birtakım değişiklikler yapılmıştır. Zira 7413 sayılı kanunun 11. maddesinde yapılan değişiklikle birlikte noterlerin genel işlerine taşınmaz satış sözleşmesi de eklenmiştir (NK. m. 60/I, b.3). Yine 7413 sayılı kanunun 12. maddesiyle birlikte NK. m. 61/A hükmüne eklenen düzenleme uyarınca 01.01.2023 tarihinden itibaren noterler, tapu müdürlüklerinin yanı sıra taşınmaz satışına ilişkin sözleşme yapma yetkisine sahip olmuşlardır. Belirtmek gerekir ki noterler, bu yetkilerini taşınmaz mülkiyetinin ivazlı veya ivazsız şekilde devrini konu alan tüm taahhüt işlemlerinde değil sadece taşınmaz satış sözleşmelerinin düzenlenmesinde kullanmakla yetkilidir. Bu çerçevede ivazsız bir kazandırma olan bağışlama sözü vermenin konusunun taşınmaz olması halinde sözleşme noterler tarafından değil tapu sicil müdürü veya tapu memuru tarafından düzenlenmeye devam edecektir.

[37] Eren, Borçlar Özel, s. 293; Benzer yönde; Arif Barış Özbilen, **Sözleşmelerin Şekli ve Şekil Yönünden Hükümsüzlüğü**, On İki Levha Yayıncılık, Aralık, 2016, s. 235; Vardar Hamamcıoğlu, s. 134; Aral ve Ayrancı, s. 242.

[38] Tandoğan, s. 358.

birlikte bulunmasının zorunlu olduğunu savunmuştur[39]. Biz de öğretideki çoğunluğa katılıyor ve konusunu karşılıksız bir kazandırmanın oluşturduğu bağışlama sözü vermede bağışlayanın imzasının yeterli olması, borç altına girmeyen bağışlananın imzasının zorunlu olmaması gerektiğini düşünüyoruz. Zira kanunun gerek lafzı gerekse de düzenleme amacı incelendiğinde bağışlayanın korunması gerektiği yorumu bu sonucu desteklemektedir. Bu çerçevede kanunda düzenlenmeyen bir konuda bağışlanana ek bir yükümlülük getirmek ve sözleşmenin yapılmasını zorlaştıracak bir yorumda bulunmak isabetli olmayacaktır.

Bağışlama sözü vermeye tapuya kayıtlı olmayan taşınmazların konu olması durumunda hangi şekil şartının uygulanacağına ilişkin mevzuatımızda bir düzenleme yapılmamışsa da öğreti; tapuya tescil edilmeyen ancak bir sebeple üzerinde mülkiyet hakkı doğan taşınmazların bağışlama sözü verme sözleşmesine konu olması halinde tapuya kayıtlı gibi resmi şekle tabi olduklarını savunmaktadır[40]. Buna karşın Yargıtay, tapuya kayıtlı olmayan taşınmazları taşınır olarak kabul etmektedir[41]. Yargıtay'ın bu görüşü kabul edilirse, bağışlama sözü vermenin konusunun tapuya kayıtlı olmayan taşınmazlar olması halinde niteliğine uygun düştüğü ölçüde taşınırlara ilişkin hükümler esas alınmalı ve yazılı şekil şartı uygulanmalıdır[42]. Açıklanan bu şekil şartlarına uyulmamasının yaptırımı kesin hükümsüzlüktür[43]. Buna karşın yazılı şekil şartına uyulmayan ve geçersiz olan bağışlama sözü verme bağışlayan tarafından yerine getirildiği taktirde, o işlem elden bağışlama olarak kabul edilecek ve şekle aykırılık sebebiyle geçersizlik artık söz konusu olmayacaktır[44]. Ancak açıkladığımız bu husus yazılı şekil şartına tabi işlemlerde geçerli olup resmi şekle tabi işlemlerde uygulama alanı bulmaz (TBK. m. 288/III).

---

[39] Zevkliler ve Gökyayla, s. 171; Benzer yönde; Nuri Taner Ergin, "Bir Koşullu Bağışlama Sözleşmesi Türü Olan "Yerine Getirilmesi Bağışlayanın Ölümüne Bağlı Bağışlama"nın Borçlar Hukuku ve Miras Hukuku Hükümleri Açısından İrdelenmesi", **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 94, Sayı: 4, Yıl 2020, ss. 221-234, s.222.

[40] Gümüş, Borçlar Özel, s.209; Türkmen, s.25.

[41] *"…tapuda kayıtlı olmayan taşınmazlar, taşınır mal niteliğindedir…"* Yargıtay 1. Hukuk Dairesi E. 2015/17630 K. 2018/13650 T. 17.10.2018, Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr, (E.T. 01.01.2022)

[42] Zevkliler ve Gökyayla, s. 171.

[43] Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı**, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2020, (kısa ders kitabı), s. 176; Aral ve Ayrancı, s. 242; Vardar Hamamcıoğlu, s. 143; Özbilen, s. 235.

[44] Ayşe Havutçu, "Şekle Aykırılık Nedeniyle Geçersiz Hukuki İşlemlerin Tahvili*"*, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı 1-4, 1987, ss. 643-681, s. 649 d. 8, acikerisim.deu.edu.tr, (E.T.: 23.02.2022).

Son olarak belirtmek gerekir ki bağışlama sözü verme bağımsız bir sözleşme olup daha sonra bağışlama sözleşmesi yapılacağına ilişkin bir önsözleşme (sözleşme yapma vaadi) değildir[45]. Bu çerçevede bağışlayan bağışlama sözü verme ile ileride bağışlama sözleşmesini kurmayı değil, bağışlama konusu değeri bağışlanana devretmeyi borçlanmaktadır[46]. TBK'nın 288. maddesinde de bağışlama sözü vermenin bağımsız bir sözleşme olduğu belirtilmiştir.

2. Elden Bağışlama

TBK'nın 289. maddesinde düzenlenen elden bağışlama, bağışlayanın bir taşınırı bağışlanana teslim etmesiyle kurulmaktadır. Madde metninde elden bağışlamanın taşınırlar üzerinde gerçekleştiği belirtilmişse de alacakların, ekonomik faaliyetlerin ve kıymetli evrakın da elden bağışlamanın konusunu oluşturabileceği kabul edilmektedir[47]. Ancak taşınmazlar elden bağışlamanın konusu olamazlar[48]. Çünkü taşınmazlardaki mülkiyetin ve sınırlı ayni hakkın devri, resmi şekilde düzenlenmiş bağışlama sözü verme sözleşmesine dayanmaktadır[49]. Buna karşın tapuda kayıtlı olmayan ve üzerinde henüz mülkiyet hakkı doğmamış olan taşınmazlar, taşınırlara ilişkin hükümlere tabi olduğundan zilyetliğin devri yoluyla bağışlanmasında herhangi bir engel bulunmamaktadır[50]. Yargıtay'ın ise tapusuz taşınmazları doğrudan taşınır olarak kabul ettiğini ve elden bağışlamaya konu olabileceğini daha önce de belirtmiştik[51]. Yine kanun hükmünde sözleşmenin,

---

45 818 sayılı Borçlar Kanununun 238. maddesinde "bağışlama vaadi" olarak düzenleme yer almaktadır. Bu dönemde öğreti bu işlemin TBK 288'de de düzenlendiği gibi başlı başına bir sözleşme olduğunu savunarak bu ifadeyi eleştirmiştir. Eleştiriler için bkz: Tandoğan, s. 356; Olgaç, Bağışlama, s. 225; Olgaç, Borçlar Özel, s. 225.

46 Türkmen, s. 22.

47 Türkmen, s. 30.

48 Tunçomağ, s. 189; Tongsir, s. 79; Fahrettin Aral, **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri**, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 194; Yavuz, Acar ve Özen, s. 160; Tandoğan, s. 363; Zevkliler ve Gökyayla, s. 152.

49 Türkmen, s. 31.

50 Eren, Borçlar Özel, s. 287.

51 *"...Böylece sözleşmenin konusu olan bu taşınmazlar tapuda kayıtlı bulunmadıklarına ve tapuda kayıtlı olmayan taşınmazların taşınır mal niteliğinde sayılmaları gerekeceğine göre tapusuz taşınmazlar üzerinde zilyetlikten ibaret olan hakkın devri, diğer bir ifadeyle teslim suretiyle elden bağışlanması hususundaki sözleşme Borçlar Kanununun 237. maddesinin birinci fıkrası hükmünce hiçbir şekil şartına tabi olmadığından muvazaalı satış sözleşmeleri altında gizlenerek yapılan bağışlama niteliğindeki tasarruf geçerli olup ancak tenkisi istenebilir".* 4. HD. E. 1986/7027, K. 1986/7821 T. 18.11.1986 Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr (E.T. 01.03.2022).

bağışlama konusunun teslim edilmesiyle kurulacağından bahsedilmişse de bu teslimi dar anlamda yorumlamamak gerekir. Zira eşyanın teslimi; eşya üzerinde fiili egemenliği sağlayacak araçların teslimi, zilyetlik sözleşmeleri, hükmen teslim, kısa elden teslim, zilyetliğin havalesi, emtiayı temsil eden senetlerin devri de elden bağışlama yapılabilmesinde teslim olgusu için yeterli görülmektedir[52].

Öğretideki bazı görüşler[53] elden bağışlamada; borçlandırıcı işlem ile tasarruf işleminin aynı anda gerçekleştiğini yani sözleşmenin kurulması ve ifa anının aynı zamanda gerçekleştiğini belirtmektedir. Bizim de kabul ettiğimiz bu görüş uyarınca borçlandırıcı işlem ile tasarruf işlemi bir bütündür, ayrılamaz[54]. Zira elden bağışlama, tasarruf işlemi olmakla birlikte borçlandırıcı işlem olma niteliğini de haizdir. Diğer görüşü[55] savunanlar ise; elden bağışlamanın tasarruf işleminden ibaret olduğunu ve bu işlemin sebebinin bağışlama olduğunu belirtmişlerdir.

3. Şartlı Bağışlama

TBK. m. 290/I hükmü uyarınca bağışlama, şarta (koşula) bağlı olarak yapılabilir. Tarafların bir bağışlama sözleşmesini şarta bağlaması; bu sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurması veya ortadan kaldırması gelecekte meydana geleceği kuşkulu bir olayın gerçekleşmesine bağlı olması anlamına gelir[56]. Bağışlama sözleşmesinin de diğer sözleşmeler gibi bozucu veya geciktirici şarta bağlı olarak yapılmasında herhangi bir engel yoktur. Ancak bu durumun istisnası elden bağışlamadır. Zira elden bağışlamada sözleşme, bağışlama konusu şeyin teslimi ile

---

[52] Tongsir, s. 79 vd.; Tandoğan, s. 357; Tunçomağ, s. 225; Eren, Borçlar Özel, s. 286; Zevkliler ve Gökyayla, s. 181; Yavuz, Acar ve Özen, ss.357-358; Aydoğdu ve Kahveci, s. 352.

[53] Tandoğan, s. 360; Aral ve Ayrancı, s. 246; Eren, Borçlar Özel, s. 295; Türkmen, s. 29; Vardar Hamamcıoğlu, s.261.

[54] Tandoğan, s. 360; Aral, s. 193; Tunçomağ, s. 186; Zevkliler ve Gökyayla, s. 152; Hüseyin Hatemi ve K.Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 38.

[55] Gümüş, Borçlar Özel, ss. 284-285; İbrahim Belen, **Şartlı ve Mükellefiyetli Bağışlama**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005, s. 14; Tongsir, s. 49; Kutluay, s.44; Yavuz, Acar ve Özen, s.357.

[56] Lale Sirmen, **Türk Özel Hukukunda Şart,** 1.Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1992, s. 47 vd.

kurulmaktadır, dolayısıyla bu sözleşme sadece bozucu şarta bağlı olarak yapılabilirken geciktirici şarta bağlı olarak yapılması mümkün değildir[57].

Eğer bağışlama konusunun teslimi için bir şartın gerçekleşmesi aranıyorsa geciktirici şartın varlığından söz ederiz[58]. Dolayısıyla şarta bağlı sözleşmelerde şart gerçekleşmedikçe sözleşme askıda kalır ve şart gerçekleştikten sonra hiçbir işleme gerek kalmadan kendiliğinden hüküm ve sonuçlarını doğurur[59].

Şart, sözleşmenin taraflarınca açık veya zımni olarak kararlaştırılabilse de[60] şekle tabi bağışlama sözleşmelerine konulmuş olan şartların da o şekilde yapılması gereklidir[61]. Bu çerçevede; bağışlama sözü vermede taşınıra ilişkin şartın adi yazılı şekilde, taşınmaza ilişkin şartın ise resmi şekilde düzenlenmesi gerekmektedir[62]. Şartın şekle uygun olmaması durumunda bağışlama sözleşmesi de geçersiz olacaktır[63]. Buna karşın taşınırlara ilişkin elden bağışlamanın herhangi bir şekle tabi olmaması sebebiyle bozucu şartın da şekle tabi olmasına gerek yoktur.

Bozucu şarta bağlanmış bir sözleşmede ise, kurulmuş olan bir hukuki işlemin hükümlerinin ortadan kalkması şartın meydana gelmesiyle gerçekleşmektedir[64]. Bununla birlikte bozucu şartın bağışlama sözü vermede veya elden bağışlamalarda kararlaştırılmasında herhangi bir engel yoktur[65].

Sözleşmeye konulmuş şartın hukuka veya ahlaka aykırı olmaması gerekir, aksi halde sözleşme TBK. m. 176 uyarınca kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi tutulur[66]. Öğretide bazı yazarlar[67]; şartı bağışlamanın esaslı unsuru niteliğinde sayarak, şartın geçersiz olması halinde bağışlama sözleşmesinin de geçersiz olacağını savunmaktadır.

---

57 Vardar Hamamcıoğlu, s. 161; Eren, Borçlar Özel, s. 296; Zevkliler ve Gökyayla, s. 174; Aydoğdu ve Kahveci, s. 353.

58 Serozan, Borçlar, s. 196.

59 Serozan, Borçlar, s. 196; Sirmen, s. 53; Türkmen, s. 36.

60 Turgut Akıntürk, **Aile Hukuku**, Cilt:2, 10. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2006, (Aile), s. 226; Aral ve Ayrancı, s. 243.

61 Özbilen, s. 235.

62 Zevkliler ve Gökyayla, s. 182; Eren, Borçlar Özel, s. 288; Tandoğan, s. 362.

63 Tandoğan, s. 366.

64 Sirmen, s. 54; Serozan, Borçlar, s. 196; Abdülkerim Yıldırım, **Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyetler**, Turhan Kitabevi, İstanbul, 2014. s. 18; Yılmaz, s. 66.

65 Gümüş, elden bağışlama sözleşmesinin bozucu şarta bağlanamayacağını savunmaktadır. Detaylı bilgi için bkz: Gümüş, Borçlar Özel, s. 290.

66 Tandoğan, s. 364; Kutluay, s. 48; Eren, Borçlar Özel, s. 296; Serozan, Borçlar Özel, s. 298; Zevkliler ve Gökyayla, s. 174.

67 Turgut, Akıntürk *"Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerinde Bir İnceleme"*, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt: 27, Sayı: 3, 1970, (Şart ve Mükellefiyet), ss. 219- 247, s. 242, (https://dergipark.org.tr), E.T.: 23.04.2022; Kutluay, s. 48.

Türkmen ise[68] bağışlayanın şart olmadan da bağışlamada bulunacağı kabul ediliyorsa; TBK. m.27/II uyarınca bağışlama sözleşmesinin kalan kısmıyla ayakta kalacağını kabul etmektedir.

4. Yüklemeli Bağışlama

Yükleme, karşılıksız bir sözleşmede lehine kazandırma yapılan kişiye, karşılıksız kazandırma yapan kişi tarafından kendi veya 3. kişi menfaatine ödev yüklenmesidir[69]. Bu ödevin yerine getirilmesi dava edilebileceği gibi, tarafların kararlaştırdığı yüklemenin herhangi bir maddi değerinin olması da zorunlu değildir[70].

TBK. m. 291 uyarınca bağışlama sözleşmesinde bağışlayan yüklemeler getirebilir. Bağışlayanın sözleşmeye yüklemeler getirmesi halinde bağışlanan, bağışlayan tarafından belirlenmiş olan ödevleri yerine getirmekle mükellef olmaktadır. Bağışlanana yüklenen bu ödevler maddi ya da manevi nitelikte olabilir. Bununla birlikte yüklemenin bağışlayana bedel ödenmesi[71] veya karşı edim[72] olarak belirlenmesi bağışlama sözleşmenin niteliği gereği mümkün değildir. Zira sözleşmede bağışlananın bağışlayana miktarı fark etmeksizin bedel ödemesi düzenlenmiş ve bağışlanan da bu düzenlemeyi kabul etmiş olsa dahi yüklemeli bağışlama değil içeriğinde satış sözleşmesinin bedel unsurunu içeren karma sözleşme niteliğindeki karma bağışlamanın varlığından bahsetmek mümkündür.

Yüklemeye konu olan ödevin tıpkı edimler gibi olumlu (verme, yapma) veya olumsuz (yapmama, katlanma) davranış olması mümkündür. Dolayısıyla bağışlananın, karşı ödev niteliğinde olmayan yüklemeyi yerine getirmesi halinde

---

68 Türkmen, s. 34.

69 Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Baskı, Yetkin Yayınlarıı Ankara, 2018, (Borçlar Genel), s. 1118; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021, s. 740; Gümüş, Borçlar s. 292; Yılmaz, ss. 105-106.

70 Eren, Borçlar Özel, s. 313; Yıldırım, s. 44; Zevkliler ve Gökyayla, s. 154; Remzi ve Aydın, s. 85; Yılmaz, s. 108; Zevkliler, s. 150; Zevkliler ve Havutçu, s. 150.

71 Erhan Günay, **Bağışlama Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar**, Seçkin Yayıncılık, Temmuz, 2020, s. 16.

72 Tongsir, s. 912; Gümüş, Kısa Ders Kitabı, s. 177; Zevkliler ve Gökyayla, s. 174; Eren, Borçlar Özel s. 297; Türkmen, s. 38; Vardar Hamamcıoğlu, s. 177; Erzan Erzurumluoğlu, **Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri)**, Yenilenmiş 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 87; Remzi ve Aydın, s. 128.

bağışlayan genellikle doğrudan bir fayda sağlamamakta[73], yüklemeden çoğunlukla başkaları faydalanmaktadır[74].

Öğretide yüklemenin kapsamı ve hukuki niteliği konusunda farklı görüşler mevcut olup şart ve yükleme kavramları arasındaki ayrım konusunda tartışmalar mevcuttur. Belirtmek gerekir ki bu kavramlar arasındaki en önemli fark; yüklemenin, bağışlama sözleşmesinden bağımsız nitelikte olup hüküm ve sonuçların doğması aşamasında etkisinin bulunmamasıdır[75]. Bununla birlikte yüklemeden sadece karşılıksız kazandırmalarda bahsederken; şart karşılıklı sözleşmelere de konulabilir. Bağışlayan, mirasçıları veya ilgili kamu kuruluşları TBK. m. 291 gereğince yüklemenin yerine getirilmesini bağışlanandan isteyebilirken; şartın yerine getirilmesi istenemez[76]. Ancak vurgulamak gerekir ki bağışlayanın yüklemenin yerine getirilmesini bağışlanandan talep edebilmesi için ilk olarak kendi edimini ifa etmesi gerekmektedir[77]. Bu sonuca, her ne kadar yükleme karşı bir edim olmasa da, iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ödemezlik def'ine ilişkin TBK. m. 97'nin kıyasen uygulanmasıyla ulaşmak mümkündür. Buna göre kendi edimini yerine getirmeyen bağışlayan, yüklemenin yerine getirilmesini de bağışlanandan isteyemez.

Şartlı bağışlamada olduğu gibi yüklemeli bağışlamada da yükleme; kanunun emredici hükümlerine, kişilik haklarına, ahlaka ve adaba aykırı olmamalı ve konusu da imkânsız olmamalıdır (TBK. m. 27)[78]. Öğretide böyle bir durumda sözleşmenin akıbetinin ne olacağı hususunda görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı yazarlar[79] böyle bir durumda sadece yüklemenin geçersiz sayılacağını dolayısıyla tüm sözleşmenin etkilenmemesi gerektiğini, ancak söz konusu yükleme olmaksızın bağışlayanın sözleşme yapmayacağı anlaşılıyorsa TBK. m. 27/II uyarınca sözleşmenin bütününün

---

[73] Bağışlanana her yıl dedesinin kabrini ziyaret etmesi yüklemesi getirilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Türkmen, s. 41; Zevkliler ve Gökyayla, s. 154; Aydoğdu ve Zevkliler, s. 351; Eren, Borçlar Özel, s. 314; Zevkliler ve Havutçu, s. 150.

[74] Bu duruma örnek olarak; bağışlananın okuma yazma bilmeyen kişilere okuma yazma öğretmesi yönünde bir yükleme getirmesi düşünülebilir. Zevkliler, s. 150; Zevkliler ve Havutçu, s. 150; Zevkliler ve Gökyayla, s. 154; Aydoğdu ve Zevkliler, s. 351.

[75] Serozan, Borçlar Özel, s. 300.

[76] Akıntürk, Şart ve Mükellefiyet, s. 243.

[77] Tunçomağ, s. 398; Tandoğan, s. 363; Aydoğdu ve Kahveci, s. 354; Serozan, Borçlar, s. 198; Aral, s. 202; Yılmaz, s. 111.

[78] Erzurumluoğlu, s. 87; Tandoğan, s. 363.

[79] Tandoğan, ss. 363-364; Zevkliler, ss. 149-150; Zevkliler ve Gökyayla, s. 153; Yılmaz, ss. 108-109; Aydoğdu ve Kahveci, s. 350.

geçersiz olması gerektiğini ileri sürerken, bir görüş[80] hukuka veya ahlaka aykırı yüklemenin bağışlamayı geçersiz kılacağını, bağışlayanın bu durumda yüklemenin ifa edilmesini isteyemeyeceğini ve bağışladığı şeyin geri verilmesini de talep edemeyeceğini savunmuştur. Biz de kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine aykırı olan veya konusu imkânsız olan yüklemelerin bulunması halinde bağışlama sözleşmesinin tamamen geçersiz olması gerektiğini savunuyoruz. Zira bağışlayan açısından bağışlamada bulunmasının olmazsa olmaz şartı, bu yüklemelerin varlığıdır. Bağışlayanın bu yöndeki iradesi göz önünde bulundurulduğunda yüklemeleri yok sayarak sözleşmenin ayakta tutulması uygun olmayacaktır. Aslında ilk görüşle benzer sayılabilecek bu değerlendirmenin farklılığı, bağışlayanın farazi iradesini en başta göz önünde tutarak doğrudan sözleşmenin bütününün geçersiz olacağı sonucunun benimsenmesidir. Bağışlanan şeyin geri verilmesi konusunda, ikinci görüşte olduğu gibi TBK. m. 81 temelinde konunun değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Bağışlananın yüklemeyi yerine getirmesini bağışlayan, bağışlayanın ölümü halinde mirasçıları veya ilgili kamu kurumları isteyebilir[81]. Lehine yükleme yapılan üçüncü kişiler ise tam üçüncü kişi yararına yükleme konulması halinde bağışlanandan o ödevin ifasını talep edebilirler[82]. Bu durum dışında mirasçılar ve ilgili kamu kurumları hariç olmak üzere kimse bağışlanandan yüklemeyi yerine getirmesini isteyemez[83].

Bağışlanan, yüklemeyi haklı bir sebebe dayanmaksızın yerine getirmezse bağışlayan yüklemenin yerine getirilmesini isteyebilir veya geri alma hakkını kullanabilir. Daha önce belirttiğimiz üzere yüklemenin yerine getirilmesini bağışlayan dışındaki kişiler de isteyebilir ancak geri alma hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması sebebiyle bu hak sadece bağışlayan tarafından kullanılabilir[84].

---

80 Olgaç, Bağışlama, s. 229; Olgaç, Borçlar Özel, s. 229; Olgaç, Hukuk, s. 446.
81 Gümüş, Kısa Ders Kitabı, s. 178; Zevkliler ve Gökyayla, s. 183.
82 Tongsir, s. 948; Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 451; Türkmen, s. 42; Vardar Hamamcıoğlu, s. 195; Tandoğan, s. 363.
83 Akıntürk, s. 237.
84 Türkmen, s. 42.

5. Yerine Getirilmesi Bağışlayanın Ölümüne Bağlı Bağışlama

Bağışlayanın sağlığında yapılan bağışlama sözleşmesinin yerine getirilmesinin, bağışlayanın ölümünden sonraya bırakılması mümkündür. Bu duruma TBK'nın 290. maddesinde de değinilmiştir. Yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı olan sözleşmelerde, yükümlülüğün (borcun) yerine getirilmesi ölüme bağlı olduğundan, bu bağışlamanın niteliği esasen bağışlama sözü vermedir[85] ve bu sözleşmenin hüküm ve sonuçları, ölüm şeklindeki geciktirici şartın gerçekleşmesiyle doğmuş olacaktır. Başka bir ifadeyle bu sözleşme bağışlayanın sağlığında hüküm ifade etmeyecektir.

Yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamalarda borç, sözleşmenin yapılmasıyla doğar ancak bağışlayanın ölümüyle hüküm ve sonuçlarını doğurur, bu borç bağışlayanın mirasçıları tarafından terekeden karşılanır. Dolayısıyla bu tür bağışlama sözleşmelerine ölüme bağlı tasarruflara ilişkin hükümler uygulanmalıdır[86]. Açıkladığımız bu durum TBK. m. 290/II'de de *"Yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı olan bağışlamada, vasiyete ilişkin hükümler uygulanır.*" olarak belirtilmiştir. Kanun maddesinde her ne kadar "vasiyet" ifadesi kullanılmış olsa da öğreti[87] bunun daha geniş kapsamlı bir ifade olan "ölüme bağlı tasarruf" olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamanın sağlararası işlem olduğunu, kanun maddesindeki atfın sadece şekle ilişkin olduğunu savunan yazarlar da bulunmaktadır[88]. Bu görüş kabul edilirse, söz konusu bağışlama türü bağışlayan hayattayken hem doğmuş hem de hüküm ve sonuçlarını doğurmuş olmalıdır. Ancak hüküm ve sonuçların doğumu için bağışlayanın ölümü gerekeceğinden bu görüşe katılmak mümkün değildir. Türkmen ise, bu tür bağışlamaların kendine özgü yapıları olduğunu belirterek TBK. m. 290/II hükmünün, amaca ve menfaatlere göre bağışlama sözleşmesine ve ölüme bağlı tasarruf hükümlerine bünyesine uygun düştüğü ölçüde başvurulması gerektiğini belirtmiştir.

---

85 Aral ve Ayrancı, s. 245; Vardar Hamamcıoğlu, s. 208; Remzi ve Aydın, s. 127; Zevkliler ve Gökyayla, s. 175; Eren, Borçlar Özel s. 299; Aydoğdu ve Kahveci, s. 348.

86 Aral ve Ayrancı, s. 246; Tandoğan, s. 369.

87 Eren, Borçlar Özel, s. 315; Tongsir, s. 60; Göktürk, s. 416; Tunçomağ, s. 404; Yavuz, Acar ve Özen, s. 170; Tandoğan, s. 368; Olgaç, Bağışlama, s. 231; Olgaç, Borçlar Özel, s. 231; Olgaç, Hukuk, s. 448; Aral, s. 204.

88 Zevkliler ve Gökyayla, s. 175.

Bu sözleşme türüne ilişkin TBK'da açıklamalara yer verilmesi, tasarrufun sağlararası bir işlemle yapılmasına karşın TBK. m. 290/II'de ölüme bağlı tasarruf hükümlerine atıf yapılması yazarın bu kanaatini oluşturmasında ana etkendir. Yazara göre yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı sözleşmelerde uyuşmazlık çıkması halinde sözleşme yorumlanarak hangi rejimin uygulanacağı tespit edilmelidir[89]. Bu bağlamda; güven ilkesi çerçevesinde yapılan yorumlama sonucunda bağışlayanın terekesini etkilemek istediği sonucu ortaya çıkıyorsa ölüme bağlı tasarruf rejimi uygulanmalı[90], malvarlığını etkilemek istediği sonucu ortaya çıkıyorsa sağlararası tasarruf rejimi uygulanmalıdır[91].

Aslında bu tür bağışlamanın hangi rejime tabi tutulacağı meselesi, özellikle bağışlananın bağışlayandan önce ölmesi durumunda farklı sonuçlara götürmekte olduğundan önem taşımaktadır. Şöyle ki, yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamanın niteliği ölüme bağlı tasarruf olarak kabul edilirse, bağışlanan ancak bağışlayanın ölmesiyle alacağın ifasını isteyebilecektir. Dolayısıyla bağışlananın bağışlayandan önce ölmesi durumunda, bağışlayanın amacı öldükten sonra bağışlanana mülkiyeti devretmek olduğuna göre, alacak hakkı sona erecek ve mirasçılarına geçmeyecektir[92]. Buna karşın, bağışlamanın sağlararası bir işlem olduğu kabul edilirse, hüküm ve sonuçların bağışlayanın hayatında nasıl doğmuş olabileceği hususu tartışmaya açık olmakla birlikte, bağışlananın bağışlayandan önce ölmesi halinde bağışlamaya konu edimin ifasını talep hakkı mirasçılara geçecektir[93].

II. GERİ ALMA HAKKI

A. İşlevleri Yönünden Geri Alma Hakları

Geri alma hakkı, çeşitli ilişkilerde söz konusu olabilen ve farklı işlevleri haiz bir haktır. Çalışmamızda esasen geri alma hakkının bağışlama sözleşmelerindeki yansıması açıklanmaya çalışılmıştır. Bağışlamanın geri alınması konusunun

---

89 Türkmen, s.55.
90 Aral ve Ayrancı, s.246.
91 Türkmen, s.55; benzer yönde Vardar Hamamcıoğlu, s. 216.
92 Vardar Hamamcıoğlu, s. 216; Aral ve Ayrancı, s. 246.
93 Tandoğan, s.369.

irdelenmesinden önce geri alma hakkının genel olarak incelenmesi, bunun için de geri alma hakkını içeren başkaca düzenlemelere kısaca değinilmesi, konunun anlaşılması ve içeriğinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Geri alma hakkının, düzenlendiği ilişkiye göre farklı işlevleri olduğundan, öğretide geri alma hakkı genel olarak değil, hakkın kullanıldığı hukuki ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmiştir[94]. Geri alma hakkının, bağışlama dışında düzenlendiği özel ilişkilere örnek olarak; hazır olmayanlar arasındaki öneri ve kabul beyanının karşı tarafa varmadan geri alınması (TBK. m. 10), temsil yetkisinin geri alınması (TBK. m. 42), yasal temsilci veya ilgili ilişkinin muhatapları tarafından verilmiş olan rızanın geri alınması, güven teorisi çerçevesinde geri alınması mümkün olan işlemlerde yenilik doğurucu işlemin geri alınması, alacaklı temerrüdünde tevdi edilen şeyi geri alma (TBK. m. 109), taksitle satışlarda alıcıya tanınan geri alma hakkı (TBK. m. 255, 264, 269), vekalet sözleşmesinde vekili azletme yoluyla geri alma[95] (TBK. m. 512), ticari temsilcilerin, ticari vekillerin ve diğer tacir yardımcılarının yetkilerini geri alma hakkı (TBK. m. 554), havalede havale edenin havale alıcısı ve havale ödeyicisine verdiği yetkiyi geri alma hakkı (TBK. m. 559), kefaletin geri alınması[96] (TBK. m. 599), vasiyetnamenin geri alınması (TMK. m. 542 vd.) tüketici işlemlerinde tüketiciye tanınan cayma hakkı[97] (TKHK. m. 18/I- 24/I, 43/I, 45/I, 47/V,

---

94 Türkmen, s. 80.

95 Bazı yazarlara göre vekalet sözleşmesinde hem vekilin hem de vekalet verenin azil yoluyla sözleşmeyi sona erdirme hakkı aslında bir geri alma hakkıdır. Vekaletin tek taraflı olarak sona erdirilmesini düzenleyen 818 sayılı BK'da bu durum "azil ve istifa" olarak belirtilmişken TBK. m. 512'de her iki durumu da ifade eden geri alma hakkı, "sona erdirebilir" olarak düzenlenmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Eren, Borçlar Özel, s.727; Türkmen, s.81, dn.372; Serozan, Dönme, ss.130-133; Öz Seçer, "Vekâlet Sözleşmesinin Vekâlete Özgü Sebeplerle Sona Ermesi", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Özel Sayı, Cilt: 2, 2015, (ss. 877- 944), (çevrimiçi), dergipark.org.tr, E.T. 22.07.2023, s. 878, dn. 1.

96 Her ne kadar TBK. m.599/I "*Gelecekte doğacak bir borca kefalette, borçlunun borcun doğumundan önceki mali durumu, kefalet sözleşmesinin yapılmasından sonra önemli ölçüde bozulmuşsa veya mali durumunun, kefalet sırasında kefilin iyiniyetle varsaydığından çok daha kötü olduğu ortaya çıkmışsa, kefil alacaklıya yazılı bir bildirimde bulunarak, borç doğmadığı sürece her zaman kefalet sözleşmesinden dönebilir."* hükmüyle dönme kavramından bahsedilse de bazı yazarlar kefilin korunmaya muhtaç olduğunu ve haklı sebep olmaksızın sözleşmeyi sona erdirme hakkına sahip olmaları sebebiyle dönmeden değil geri alma hakkından bahsedilebileceğini savunmuşlardır. Detaylı bilgi için bkz. Serkan Ayan, **Kefalet Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 677, Serozan, Dönme, s.129; Cansu Kaya Kızılırmak, **Kefalet Sözleşmesinin Kendisine Özgü Sona Erme Halleri**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2019, s. 168.

97 Bazı yazarlara göre tüketiciye tanınan cayma hakkı aslında bir geri alma hakkıdır. Detaylı bilgi için bkz., Vedat Buz, **Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme**, Tıpkı Basım 2014, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998, (Dönme), s.91; Osman Uyaroğlu, **Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Bilgilendirme Yükümlülüğü ve Cayma Hakkı Kapsamında Korunması**, On İki Levha

48/IV) verilebilir[98]. Hukuki niteliği bazı yazarlarca geri alma hakkı olarak tanımlanan; tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişi edimin ifasını talep etmeden önce alacaklının borçluyu ibra etme hakkını da burada saymak gerekir. TBK. m. 129/II'ye göre, tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçüncü kişi ve ona halef olanlar, edimi talep ettiklerini borçluya bildirdiklerinde alacaklı borçluyu ibra edemeyeceği gibi, borcun nitelik ve kapsamını da değiştiremez. Alacaklının üçüncü kişinin bildiriminden önce borçluyu ibra etme hakkı da aslında bir geri alma hakkıdır. Geri alma işlemi ile birlikte alacaklı sözleşmeyi geçmişe etkili olarak sona erdirmekte ve böylece üçüncü kişinin edimi isteme hakkı da sona ermektedir[99].

Özel hukuk ilişkilerinde geri alma hakkı sayılan örneklerden görüleceği üzere, genellikle tek veya iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerin ve bu arada üçüncü kişi yararına sözleşmelerin sona ermesi yönünde bir işleve sahiptir[100]. Başta çalışmamızın konusu olan; bağışlamanın ve bağışlama sözü vermenin geri alınmasında (TBK. m. 295-296), kefaletin geri alınmasında (TBK. m. 599/I), tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişi (lehtar) edimin ifasını talep etmeden önce alacaklının (vaat ettirenin) borçluyu (vaat edenin) ibra etme hakkında (TBK. m. 129/II), vekaletten azilde (TBK. m. 512), tüketici hukukunda cayma hakkında (TKHK. m. 18/I- 24/I, 43/I, 45/I, 47/V, 48/IV) geri alma hakkı bu işlevi yerine getirmektedir[101]. Yerine getirilmiş bağışlamanın geri alınması hakkının kullanılmasıyla birlikte edimlerin iade edilmesi, kefaleti geri alma hakkının kullanılmasıyla birlikte edimi ifadan kaçınma hakkının doğması, tam iki tarafa borç yükleyen taksitli satışlar ile TKHK'nın tüketiciye "cayma hakkı" tanıdığı tüketici işlemlerinde geri alma hakkının kullanılması sonucunda edimlerin iade edilmesi durumlarında, geri alma hakkının, taraflar arasındaki ilişkiyi başlangıçtaki duruma getirme ve edimlerin iadesini sağlama; kısaca dönme işlevine sahip olduğu kabul edilmektedir[102]. Buna karşın vekalet sözleşmesinin taraflarca her zaman sona erdirilebilmesini sağlayan geri alma hakkı ise, taraflar arasındaki vekalet

---

Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 101; Yılmaz Aslan, **6502 sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, 4. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2014, s. 471.

98 Mehmet Demir, **Kapıdan İşlemlerde Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, ss. 264-265; Türkmen, s. 80; Rona Serozan, **Sözleşmeden Dönme,** 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, (Dönme), s. 122 vd.

99 Serozan, Dönme, s. 133.

100 Türkmen, s. 81.

101 Serozan, Dönme, ss. 124, 130-133; Demir, ss. 264-265; Aslan, s. 471; Buz, Dönme, ss. 89-90.

102 Demir, s. 329 vd.; Buz, Dönme, s. 91.

ilişkisi sürekli bir borç ilişkisi niteliği taşıdığı için, ilişkiyi ileriye etkili şekilde sona erdirme yani fesih etkisine neden olmaktadır[103].

Sona erdirme işlevi yanında ayrıca sözü edilen örneklerde geri alma hakkının koruyucu bir işlevi olduğu da belirtilebilir. Özellikle bağışlamada ve kefalette karşılıksız borç altına giren bağışlayanın ve kefilin, üçüncü kişi yararına sözleşmede vaat ettirenin, tüketici işlemlerinde tüketicinin, aceleci ve düşüncesizce davranışlara karşı korunmalarında bu işlev belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Vekalette azil hakkında ise borç ilişkisinin sürekli olması ve özellikle güven unsurunun ön planda olması özelliği, geri alma hakkının bu unsuru teminat altına almaya yönelik bir işlev taşıdığını akla getirmektedir.

Hazır olmayanlar arasındaki öneri ve kabul beyanının karşı tarafa varmadan geri alınması (TBK. m. 10), temsil yetkisinin geri alınması (TBK. m. 42), yasal temsilci veya ilgili ilişkinin muhatapları tarafından verilmiş olan rızanın geri alınması, güven teorisi çerçevesinde geri alınması mümkün olan işlemlerde yenilik doğurucu işlemin geri alınması, taksitle satışlarda alıcıya tanınan geri alma hakkı (TBK. m. 255, 264, 269), ticari temsilcilerin, ticari vekillerin ve diğer tacir yardımcılarının yetkilerinin geri alınması (TBK. m. 554), havalede havale edenin havale alıcısı ve havale ödeyicisine verdiği yetkiyi geri alması (TBK. m. 559) şeklindeki diğer örneklerde, geri alma haklarının konusu olan irade açıklamaları, öneri ve kabul beyanın geri alınmasında yahut rızanın geri alınmasında ya da hiçbir bağlayıcı işlem yapılmadığı aşamada temsil yetkisinin geri alınması olduğu gibi; henüz hakkın sahibi açısından borç doğurmadan önce geri alınmakta, bazıları ise geçmişte doğmuş olan borçlar bulunsa da geleceğe etkili olarak yeni borçların doğumunun önüne geçilmektedir. Her iki durum için de benzer şekilde; hak sahibinin aceleci ve düşüncesizce davranışlara karşı korunması işlevi, ilişkinin tarafları arasındaki güven unsurunun teminat altına alınması işlevi, geri alma hakkının tanınmasında etkili olan işlevlerdir.

---

[103] Serozan'a göre geri alma işlemi, vekalet sözleşmesini ne fesih gibi tamamen sona erdirir ne de dönme gibi bütünüyle çözer; sadece vekalet sözleşmesinden doğan tasfiye yükümlerinin boyutlarını aşan tipik vekillik sözleşmesi yükümlerini muaccel hale getirmektedir ve bu yönüyle geri alma, fesih ve dönmenin işlevlerini birlikte yerine getirir. Bkz. Serozan, Dönme, s. 133.

B. Geri Alım Hakkından Farkı

Geri alım hakkı, malikin genellikle taşınır veya taşınmaz malların mülkiyetini satış yoluyla devretmesi akabinde tek taraflı bir irade beyanıyla devre konu olan malların mülkiyetini tekrar kazanma yetkisi tanıyan bir haktır[104].

Geri alım hakkının konusu taşınır veya taşınmaz mallar olabileceği gibi fikri ve sınai mülkiyete konu olan ve devri hukuken mümkün olan birtakım haklar[105] da olabilir[106]. Geri alım hakkının kullanılabilmesi için sözleşmeye konu malın devrinin mümkün olması ve satım işlemine konu olması yeterlidir[107].

Geri alım hakkı, tarafların düzenlediği bir sözleşme ile veya ölüme bağlı tasarrufla sağlanabilmektedir[108]. Geri alım sözleşmesi ile hakkın sağlanması durumunda hak; satış sözleşmesine eklenen bir madde ile veya ayrı bir sözleşme ile doğabilir[109]. Geri alım hakkını sağlayan sözleşme, satış ilişkisini de kuracağı için yenilik doğurucu bir sözleşmedir[110]. Bu sebeple öğreti[111] tarafından geri alım sözleşmesinin sui generis bir sözleşme olduğu kabul edilmektedir. Nomer ise geri alım sözleşmesinin satım sözleşmesi ile ilişkili olduğunu bu yüzden geri alım sözleşmesinin satım sözleşmesine yönelik yan anlaşma olduğunu belirtmiştir[112]. Ölüme bağlı tasarruf ile geri alım hakkının sağlanması ise vasiyetname veya miras sözleşmesi ile

---

[104] Didem Akalp Demirtabak, **Yasal Önalım Hakkı**, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2010, s. 27; Jale G. Akipek ve Turgut Akıntürk, **Eşya Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2009, s. 550; Gökhan Antalya ve Murat Topuz, **Eşya Hukuku, Cilt III, Tapu Sicili,** Legal Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 181; Mehmet Ayan, **Eşya Hukuku-II**, 9. Baskı, Seçkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2016, s. 429; Aydın Aybay ve Hüseyin Hatemi, **Eşya Hukuku**, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 194; Aydoğdu ve Kahveci, s. 282..

[105] 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu 148. maddesi uyarınca sınai mülkiyet hakkı (coğrafi işaret ve geleneksel ürün hakları hariç olmak üzere) devre konu edilebilecektir. Yine aynı Kanun'un 2/ı maddesi uyarınca "*...sınai mülkiyet hakkı markayı, coğrafi işareti, tasarımı, patent ve faydalı modeli... ifade eder".*

[106] Akalp Demirtabak, s. 28; Ayan, s. 430; Aydoğdu ve Kahveci, s. 276; Turhan Esener ve Kudret Güven, **Eşya Hukuku**, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s. 291.

[107] Ayan, s. 430; Haluk Nami Nomer, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 15. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, s. 24.

[108] Ayan, s. 430; Aybay ve Hatemi, s. 194; Buz, s. 147; Eren, Borçlar Genel, s. 463; Eren, Borçlar Özel, s. 222; Nomer, s. 5; Olgaç, Hukuk, s. 248; Sirmen, s. 410; Tandoğan, s. 278.

[109] Akalp Demirtabak, s. 28; Eren, Borçlar Genel, s. 463; Eren, Borçlar Özel, s. 222; Nomer, s. 30.

[110] Sevtap Yücel, **Sözleşmeden Doğan Önalım Hakkı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2006, s. 12.

[111] Buz, s. 154; Nurgül Kutlu, **Önalım Hakkının Kullanılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2010, s. 42 vd.

[112] Nomer, s. 18.

gerçekleşmektedir. Bu hallerde hakkın ileri sürülmesiyle satış ilişkisi malikin mirasçıları aracılığıyla kurulmuş olmaktadır[113].

Öğreti ve Yargıtay içtihatları doğrultusunda geri alım hakkı; hakkın sahibine, üçüncü bir kişiye satış yolu ile maliki olduğu bir malı devrettikten sonra, sözleşmede belirlenen koşulların gerçekleşmesi ile, o malın yeniden kendisine devrini talep etme hakkı tanıyan bir yenilik doğurucu haktır.

Sayılan özellikleri göz önünde tutulduğunda geri alım hakkı, en başta konu itibariyle geri alma hakkından ayrılmaktadır. Şöyle ki geri alım hakkı satış ilişkisi kurmak üzere ileri sürülen bir haktır[114] ve bu sebeple TBK'da taşınmaz satışı türüyle ilgili hükümler arasında yer almaktadır. Oysaki geri alma hakkında, daha öncesinde hukuki sonuç doğurmuş bir irade açıklaması, yine farklı ama genellikle hukuki ilişkiyi ortadan kaldıran etki doğurmak üzere geri alınmaktadır[115]. Kısaca ifade etmek gerekirse, geri alım hakkı satış türündeki bir hukuki ilişkiyi kurarken, geri alma hakkı ise düzenlendiği ilişkinin türüne göre o hukuki ilişkiyi ortadan kaldırmaktadır. Daha önce bahsedildiği üzere, geri alma hakkının hukuki ilişkinin türüne ve niteliğine göre özellikle sözleşmeyi sona erdiren dönme, fesih veya iptal işlevleri ön plandadır[116]. Geri alım hakkının işlevi ise satılan bir malın geri alınması olanağının saklı tutulması veya teminattır. Örneğin, paraya ihtiyacı olduğu için malını satan kişi ileride ekonomik durumu düzeldiğinde bu malı geri alma ümidini sakladığı için geri alma hakkının tanınması şartıyla[117] ya da aynı şart altında kredi sağlamak amacıyla malını satmış olabilir. Kredi sağlamak amacıyla geri alım hakkında teminat işlevi, malikin taşınmazı ipotek edecek yerde, kredi alacağı tarafa devretmesinde, aldığı krediyi ödeyebilecek duruma gelince de geri alım hakkını kullanarak taşınmazı tekrar (geri) satın almasında kendisini göstermektedir[118].

---

[113] Feride Demirbaş "Sözleşmeden Doğan Önalım Hakkı", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:65, Sayı:2, Ankara, 2016, ss. 249-277, s. 254 vd.; Eren, Borçlar Özel, s. 207 vd.; Yücel, s. 22 vd.

[114] Akalp Demirtabak, s. 27; Akipek ve Akıntürk, s. 550; Aybay ve Hatemi, s. 194.

[115] Buz, Dönme, ss.89- 90; Serozan, Dönme, s. 124; Aslan, s.471; Demir, ss. 264-265.

[116] Buz, Dönme, s. 90.

[117] Ahu Ayanoğlu Moralı, **Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 34 vd.; Özgür Güvenç, **Taşınmazların İnançlı İşlemler Devri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 30; Gülay Öztürk**, İnançlı işlemler**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998, s. 38.

[118] Bilgehan Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2015 s. 377; Zeliha Dereli, **Lex Commissoria Yasağı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, s. 83.

Şekil zorunluluğu, taşınır ve taşınmazlar bakımından yapılacak geri alım sözleşmeleri açısından farklı şekilde ele alınmaktadır. Taşınırlara ilişkin geri alım sözleşmeleri bakımından şekil serbestisi geçerlidir. Ancak taşınmazlara ilişkin geri alım sözleşmeleri TBK. m. 237/II uyarınca resmi şekilde yapılmalıdır. Zira bu durum madde hükmünde "*taşınmaz satışı vaadi, geri alım ve alım sözleşmeleri, resmî şekilde düzenlenmedikçe geçerli olmaz."* olarak vurgulanmıştır. Taşınmazlar bakımından böyle bir şekil şartı getirilmesinin sebebi; sözleşmenin taraflarının acele ve dikkatsiz karar vermelerini önleyerek taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının devrine ilişkin taraf ve işlem güvenliğini sağlamaktır.

Hukuki işlemler nispilik ilkesine tabi olup sadece işlemin tarafları bakımından hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır. Bununla birlikte şahsi bir hak olan geri alım hakkının şerh edilmesiyle bu hakkı sağlayan hukuki işlemin hüküm ve sonuçları, sadece sözleşmenin taraflarını değil taşınmaz üzerinde hak sahibi olan üçüncü kişileri de bağlamaktadır[119]. Şerhle birlikte tapu sicilinin aleniyeti ilkesi uyarınca yeni malik olacak üçüncü kişiler şerhi bilmediklerini ileri süremezler.

Geri alım hakkının şerh edilebileceği TMK. m. 1009'da hüküm altına alınmakla birlikte, ayrıca TBK. m. 238'de de geri alım hakkının belli sürelerle sınırlı olarak tapu kaydında şerhler hanesine kaydedilebileceği belirtilmektedir. Benzer düzenleme TMK m. 736'da da yapılmıştır. Anılı düzenlemelere göre geri alım hakkı en fazla on yıllık süre için şerh edilecektir. Bu on yıllık sürenin taraflarca kısaltılması mümkün iken uzatılması mümkün değildir. Aksi halde şerh, azami süre olan on yılın bitmesiyle sona erecektir[120]. Tarafların, kararlaştırılan sürenin sona ermesi halinde on yıllık azami süreyi geçmeyen yeni bir anlaşma yapmalarında bir engel yoktur. Yapılan bu ikinci sözleşme bağımsız ve yeni bir sözleşme olup birincinin devamı niteliğinde değildir[121].

TBK. m. 239'a göre; aksine anlaşma olmadıkça, sözleşmeden doğan önalım, alım ve geri alım hakları devredilemez ancak miras yoluyla geçebilir. Dolayısıyla tarafların maddede sayılan hakları devredebilmeleri için hakkı kuran sözleşmede devre

---

[119] Gümüş, Mustafa Alper, **Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri**, Ankara, 2021, s. 55 vd. *(Borçlar Genel)*

[120] Sirmen, s. 228; Tandoğan, s. 280; Aydoğdu ve Kahveci, ss. 268-269

[121] Senai Olgaç, **Şüf'a Vefa İştira Hakları**, Ankara, 1978, (Vefa), s.255.

ilişkin hususları belirtmiş olmaları aranmaktadır[122]. Aksi halde hakların başkasına geçişi ancak miras yoluyla mümkündür.

Sayılan farklılıklara karşın her iki hak arasında birtakım benzerlikler de bulunmaktadır. Geri alım hakkı gibi geri alma hakkı da karşı tarafa varması gereken bir irade beyanıyla kullanılır ve kullanılması kural olarak şekle bağlı değildir[123]. Ayrıca geri alma hakkının kullanılmasında aşağıda sayılan ilkeler, geri alım hakkı için de geçerlidir.

C. Geri Alma Hakkının Kullanımında Geçerli Olan İlkeler

1. Tek Taraflı İrade Beyanı ile Kullanılması

Geri alma hakkı sahibi, tek taraflı olarak muhataba yönelteceği irade beyanı ile hakkını kullanır[124]. Bu hak niteliği itibari ile yenilik doğurucu bir haktır ve hakkın sahibinin hakkı kullanabilmesi için muhatabın onayına ihtiyacı yoktur[125].

Hak sahibi, irade beyanını muhataba bizzat, temsilci aracılığıyla, mektup, telgraf veya noter vasıtasıyla[126] yahut elektronik iletişim araçlarıyla (e-posta veya kısa mesaj vs.) yöneltebilir. Geri almaya yönelik beyanın hazır olanlara veya hazır olmayanlara yapılması farklı sonuçlar doğurmaktadır. Şöyle ki; beyanın hak sahibi tarafından muhataba doğrudan yöneltildiği durumda geri alma işlemi o anda hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlarken, doğrudan yöneltilmediği; bir aracının devreye girdiği durumlarda ise TBK. m. 5 uyarınca beyan muhataba ulaştığı anda hüküm ve sonuçlarını doğurur[127]. İkinci durumda beyanın muhatabın hakimiyet alanına girmesi yeterli olup onun tarafından öğrenilmesine gerek yoktur.

---

[122] Ayan, s. 416 vd.; Aydoğdu ve Kahveci, s. 279 vd.; Sirmen, s. 411; Eren, Borçlar Özel, s. 218.

[123] Kefilin kanunun öngördüğü şartlar gerçekleştiği taktirde kefaleti geri alma işleminin geçerliliği ise alacaklıya yazılı bildirimde bulunma şartına bağlanmıştır (TBK. m. 599/I).

[124] Ayan s. 432; Buz, s. 147; Nomer, s. 54; Tandoğan, s. 284.

[125] Harun Demirbaş, **Yenilik Doğuran Haklar,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s. 75 vd.; Nomer, s. 54; Buz, s. 154; Erol Cansel ve Çağlar Özel, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2. Baskı, Seçkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2017, s. 73.

[126] Demirbaş, s. 75 vd.; Nomer, s. 55.

[127] Cansel ve Özel, s. 73; Demirbaş, s. 76; Nomer, s. 50; Oğuzman ve Öz, s. 64 vd.; Olgaç, s. 252; Tandoğan, s. 284.

2. Bozucu ve Değiştirici Yenilik Doğuran Etkiye Sahip Olması

Geri alma hakkının niteliği hususunda öğretide görüş birliği yoktur ancak ağırlıklı görüş, hakkın kullanılmasıyla birlikte sözleşmenin sona ermesi nedeniyle geri alma hakkının bozucu yenilik doğuran nitelikte olduğunu savunmaktadır[128]. Diğer görüşü savunanlara göre ise geri alma hakkı değiştirici yenilik doğuran niteliktedir; çünkü hakkın kullanılmasıyla taraflar arasındaki ilişkinin içeriği değişir ve bağışlanan bağışlamayı iade borcu altına girmiş olur[129]. Öğretideki bazı yazarlar ise yenilik doğuran hakların bozucu, kurucu veya değiştirici olarak sınıflandırılmasını eleştirmektedir. Bu yazarlar, bazı hakların aynı anda birden fazla etkiye sahip olabileceğini, dolayısıyla bütün hakların tek bir kategoriye sokulmasının mümkün olmayacağını belirtmektedir[130]. Örnek vermek gerekirse; iptal ve dönme hakkının kullanılmasıyla sözleşme ilişkisi sona ererken aynı zamanda önceden yerine getirilmiş edimlerin iade edilmesi gerekmekte, bu da tarafların arasındaki hukuki ilişkiyi değiştirmektedir. Dolayısıyla bazı hakların kurucu, değiştirici ve bozucu etkilerin hepsini kapsadığı savı somutlaşmış olmaktadır[131]. Bu savın geri alma hakkı bakımından da geçerli olduğu düşünülebilir. Zira sözleşmenin geri alma hakkının kullanılmasıyla sonlanması; bozucu yenilik doğuran hak niteliğinin yansımasıyken, tarafların ifa edilmiş edimleri iade etmesinin gerekmesi değiştirici yenilik doğuran hakkın yansımasıdır. Çünkü taraflar arasındaki sözleşme ilişkisi tasfiye ilişkisine dönüşmektedir.

3. Kullanılarak Tükenme ve Kural Olarak Geri Alınamama

Geri alma hakkı kullanılarak tükenmekte ve muhatap tarafından öğrenilmesinden sonra geri alınamamaktadır[132]. Zira geri alma hakkı yenilik doğuran

---

[128] Vedat Buz, **Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, (Yenilik Doğuran), s. 193; Demir, s. 265; Aslan, s. 471, dn.13; Türkmen, s. 83; Serozan, Dönme, s. 123; Tandoğan, s. 376; Yavuz, s. 228.

[129] Eren, Borçlar Özel, s. 301; Türkmen, s. 98.

[130] M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, **Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, 21. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 200; Buz, Yenilik Doğuran, s. 194; Serozan, Dönme, s. 48.

[131] Buz, Yenilik Doğuran, s. 195.

[132] Ayan, s. 432; Buz, Yenilik Doğuran, s. 481.

bir haktır ve hakkın kullanılması ile taraflar arasında bazı hak ve yükümlülükler meydana gelir. Bununla birlikte muhatabı korumak için getirilen bu özelliğin katı olarak uygulanması doğru değildir. Çünkü geri alma hakkına yönelik irade beyanının geri alınamaması, muhatabın menfaatleri gözetilerek kabul edilen bir özelliktir[133]. Dolayısıyla hakkın sahibi, geri alma bildirimini muhataba vardıktan sonra geri almak isterse ve muhatabın onayı ve çıkarları da bu doğrultudaysa, geri alma beyanını geri alabilmelidir. Öte yandan bağışlama sözleşmelerinde korunan taraf esasen bağışlayan olduğundan, geri alma hakkını kullandıktan sonra bunu geri almak istediğinde, bağışlayanın bu iradesine saygı duymak gerekir.

Geri alma beyanının geri alınabildiği hallerde, bunun TBK. m. 10 hükmünün kıyasen uygulanmasıyla gerçekleşmesi mümkündür. Bu doğrultuda geri alma beyanının geri alındığına ilişkin bildirim muhataba varmadan önce veya aynı anda varmış yahut muhatap tarafından geri alma beyanından önce öğrenilmişse, geri alma beyanının etkilerini doğurmadığı varsayılır. Geri alma beyanının geri alınmasıyla birlikte daha önce mevcut olan hukuki ilişki geçerliliğini devam ettirir[134].

4. Hakkın Kullanımının Hak Düşürücü Süreye Tabi Olması

Yenilik doğuran haklar genel olarak hak düşürücü süreye tabidir. Yenilik doğuran bir hak olan geri alma hakkı da hak düşürücü süreye tabi olup belli süreler içerisinde kullanılmalıdır[135]. Hak sahibi hak düşürücü süre içerisinde geri alma hakkını kullanmalıdır, aksi halde hakkını yitirmiş olur. Bu süre geçtikten sonra geri alma hakkının kullanılmak istenmesi halinde hakkın muhatabı sürenin geçtiği itirazında bulunabilir[136].

Kanunun geri alma hakkının kullanılması için belirlediği süreleri taraflar sözleşmeyle kısaltamaz veya tamamen kaldıramazlar. Buna karşın geri alma hakkına ilişkin getirilen düzenlemelerin amacının geri alma hakkı sahibinin (bağışlayanın) korunması olduğu göz önünde bulundurulduğunda nispi emredici nitelikteki geri alma

---

133 Buz, Yenilik Doğuran, s. 447.
134 Buz, Yenilik Doğuran, s. 448 vd.
135 Tunçomağ, s. 239; Tandoğan, s. 373; Tongsir, s. 113.
136 Türkmen, s. 297.

hakkındaki sürelerin korunan kimse (bağışlayan) lehine sözleşmeyle uzatılması mümkündür[137].

5. Hak Doğduktan Sonra Feragat Edilebilmesi

Feragat, açık veya örtülü şekilde yapılmış bir irade açıklaması ile bir hakkın kısmen veya tamamen sona ermesidir[138]. Örtülü şekilde yapılmış feragat açıklaması ile hak sahibinin hakkın etkisizleşmesini mi istediği yoksa bu beyanın aslında af niteliğinde mi olduğu tespit edilemiyorsa, hak sahibinin beyanı yorumlanmalı ve bu yorum sonucunda hakkı sona erdirmek istediği ortaya çıkıyorsa feragatin varlığı kabul edilmelidir[139].

Yenilik doğuran hak niteliğini haiz olan geri alma hakkından tek taraflı olarak feragat edilebilir[140]. Bununla birlikte geri alma hakkı feragat edilmeksizin kullanılmışsa, bu durumda ortaya çıkan alacak hakkından tek taraflı olarak feragat edilemez[141]. Böyle bir durumda geri alma hakkı sahibi, muhatabı ile yapacağı bir ibra anlaşması ile alacak hakkını sona erdirebilir.

Feragat biraz önce de vurguladığımız üzere; hak sahibinin tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşen bir hukuki işlemdir[142] ve muhataba varmasıyla birlikte sonuçlarını doğurur[143]. Hak sahibinin henüz geri alma hakkı doğmamışken bu haktan feragat ettiğine yönelik beyanları geçersiz olup, geçersizliğin türü kesin hükümsüzlüktür. Kesin hükümsüzlük yaptırımının bir başka gerekçesi, böyle bir feragatin TMK m.23 uyarınca kişilik haklarına aykırı olmasıdır[144].

---

137 Türkmen, s. 298.
138 Buz, Yenilik Doğuran, s. 427.
139 Buz, Yenilik Doğuran, s. 428.
140 Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 458; Buz, Yenilik Doğuran, s. 422.
141 Türkmen, s. 281.
142 Buz, Yenilik Doğuran, s. 415.
143 Türkmen, s. 282.
144 Türkmen, s. 282.

III. BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI HAKKI

A. Kavram

Bağışlama sözleşmesinde geri alma hakkına ilişkin düzenlemelere bakıldığında, bu hakkın açık bir şekilde tanımlanmadığı görülmektedir. Konuyla ilgili bağışlama önerisinin geri alınmasının düzenlendiği TBK. m. 293'teki "Bir kimse başkasına bağışlamayı önerdiği bir malı, başka mallarından fiilen ayırmış olsa bile, bağışlananın kabulüne kadar, bağışlama önerisini geri alabilir" hükmü, bir tanım içermeyip, sadece bağışlama önerisiyle bağlılık süresini ele almaktadır. Buna göre bağışlayan, önerinin geri alınmasına ilişkin genel hükümlerle de uyumlu olarak, bağışlanan tarafından önerisine dönüş yapılmadan yani önerisi kabul edilmeden önce önerisini geri alabilir[145]. Bu hüküm, bağışlananın kabulünden bahsederek, bağışlama sözleşmesinin iki taraflı bir hukuki işlem olduğuna vurguda bulunması açısından dikkat çekicidir[146]. Bağışlama sözleşmesinde geri alma hakkının düzenlendiği bir diğer hüküm olan TBK. m. 295'te de "Bağışlayan, aşağıdaki durumlardan biri gerçekleşmişse, elden bağışlamayı veya yerine getirdiği bağışlama sözünü geri alabilir ve bağışlananın istem tarihindeki zenginleşmesi ölçüsünde, bağışlama konusunun geri verilmesini isteyebilir…" ifadesiyle bu kez yerine getirilmiş bağışlama açısından geri alma sebepleri açıklanmış, yine geri alma hakkı için bir tanıma yer verilmemiştir. Geri alma hakkı ile ilgili genel açıklamalar da göz önünde tutulduğunda, bağışlamanın geri alınması hakkını, bağışlama sözleşmesini geçmişe yönelik sona erdiren ve karşı tarafa varması gereken tek taraflı irade beyanından oluşan bozucu yenilik doğuran bir hak olarak tanımlamak mümkündür[147].

TBK. m. 293'teki geri alma hakkının, TBK. m. 295'te sözü geçen geri alma hakkından ayrıldığı nokta, geri almaya dayanak olacak bir haklı sebebi ileri sürmeye gerek bulunmamasıdır. Bu durum, bağışlama sözleşmesinin sadece bağışlayana borç yükleyen niteliğinden kaynaklanmaktadır ve bağışlayanın sorumluluğunu hafif şekilde ele alan düzenlemelerle uyum içindedir. Bu anlamda TBK. m. 293'teki geri alma

---

[145] Serozan, Borçlar Özel, s. 206; Tunçomağ, s. 188; Gümüş, Borçlar Özel, s. 288.
[146] Tunçomağ, s. 188.
[147] Türkmen, s. 83; Serozan, Dönme, s. 123; Tandoğan, s. 376; Yavuz, s. 228.

hakkını "gerçek bir geri alma" olarak nitelemek mümkündür. "Geri alma", genellikle hukuki ilişkinin sadece korunması gereken tarafına, sebep göstermeksizin ve bedel ödemeksizin kullanma olanağı sunan ve hukuki ilişkinin sona ermesini sağlayan yenilik doğurucu bir haktır[148]. Elden bağışlamada, bağışlanan, bağışlama konusu taşınıra zilyet oluncaya kadar, bağışlama sözü vermede konusu taşınmaz ise resmi şekil tamamlanıncaya kadar, konusu taşınır ise adi yazılı şekil tamamlanıncaya kadar bağışlama önerisi bağlayıcı değildir ve geri alınabilir. Sözü edilen zilyetlik durumunun tesisinden veya şekil gerekliliklerinin tamamlanmasından sonra artık bağışlayanın TBK. m. 293 uyarınca önerisini geri alabilmesi mümkün değildir ve bundan sonra bağışlayan ancak TBK. m. 295 uyarınca haklı sebeplerin varlığı halinde bağışlamasını geri alabilme hakkına sahiptir[149].

B. Terminoloji

İnceleme konumuz olan ve bağışlayana tanınan geri alma hakkı yerine iptal, cayma, fesih, dönme terminolojilerinin kullanıldığına da rastlanılmaktadır. Kanunkoyucunun dahi bazı düzenlemelerde bu kavramları birbiri yerine kullandığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak TBK. m. 599 ve TMK. m. 542 verilebilir. Zira TBK. m. 599 hükmünde kanunkoyucu kefaletin geri alınması yerine "Kefaletten Dönme" düzenlemesine yer vermiştir. Benzer şekilde TMK. m. 542'de de "Vasiyetnameden Dönme" düzenlemesi yer almaktadır. Ancak tek taraflı hukuki işlem niteliğinde olan vasiyetnamede yahut iki taraflı bir hukuki işlem olan kefaletten dönmeden değil; geri almadan bahsetmek uygun olur. Bunun sebebi, ilgili düzenlemelerde, hak sahibinin korunmaya muhtaç olduğu düşünülerek bu hakkın getirilmiş olması ve bu hakkı kullanabilmek için haklı bir sebebin varlığının aranmamasıdır[150].

Her ne kadar ileride bağışlamanın geri alınması kavramının benzer diğer kurumlardan farkları detaylı şekilde açıklanacak olsa da, öğretide ve kanunda yer alan

[148] Serozan, Dönme, ss. 124-125.
[149] Hatemi ve Gökyayla, Borçlar Hukuku, ss. 44-45.
[150] Ayan, s. 677, Serozan, Dönme, s.129; Kaya Kızılırmak, s. 168.

kullanımları ve terminolojik tartışmalara neden olan unsurları bu bölümde incelemek istiyoruz.

818 sayılı Borçlar Kanunu m. 244'te "*bağışlanan malların istirdadı*", m. 245'te "*bağışlama taahhüdünden rücu ve iptal*" başlıklarına yer verilmiştir. Bu hükümlere karşılık gelen 6098 sayılı TBK'nın 295. maddesinde "*bağışlamanın geri alınması",* 296. maddesinde "*bağışlama sözü vermenin geri alınması ve ifadan kaçınma"* ifadelerine yer verilmiştir. Öğretide bu kavram farklılıkları, her birinin sahip oldukları anlamın ne olduğu konusunda tartışma yaratmıştır. Öyle ki, bir görüş yerine getirilmiş bağışlamayı geri alma hakkının bozucu yenilik doğuran bir hak olduğunu çünkü bağışlayanın daha önceki bağışlama iradesini daha sonraki irade açıklamasıyla ortadan kaldırdığını belirtmiş[151], diğer görüştekiler ise kanundaki bu kelime değişikliğinin farklı anlamlara gelmediğini, ikisinin de dönme kavramına tekabül ettiğini ve bağışlama sözü vermeyi geri alma hakkının serbest ve şarta bağlanmaksızın kullanılması gerekirken, yerine getirilmiş bağışlamanın geri alınması hakkının kullanılması için bazı nedenlerin gerçekleşmesi gerektiğini, bu yüzden geri almadan değil dönmeden bahsedileceğini iddia etmişlerdir[152]. Belirtmek gerekir ki bağışlama sözü vermenin geri alınması halinde de bağışlayanın ifa yükümlülüğü sona erecek ve taraflar arasındaki borç ilişkisi geçmişe etkili olarak sona erecektir[153]. Bu nedenle bağışlama sözünün geri alınması da elden bağışlama veya yerine getirilmiş bağışlama sözü gibi bozucu yenilik doğuran hak niteliğinde sayılmalıdır[154].

Takip eden başlıkta daha ayrıntılı inceleyecek olmakla birlikte; geri alma ve dönme kavramları aynı anlama gelmemekte olup; nitelikleri itibari ile farklılıklar göstermektedirler[155]. Şöyle ki; geri alma, hukuki ilişkideki korunmaya muhtaç olan kişiye verilen ve kimi zaman sebepsiz, yaptırıma tabi olmayanolarak hukuki ilişkinin sona ermesine neden olan yenilik doğuran haktır. Dönme ise geçerli olarak kurulmuş olan iki tarafa borç yükleyen ani edimli bir hukuki ilişkiyi geçmişe yönelik olarak sona erdiren yenilik doğuran bir haktır[156]. Bu tanımlar ve kanunun düzenlemesi karşısında yukarıda da bahsettiğimiz üzere bazı yazarlar "geri alma" kavramının aslında

---

[151] Demir, s. 265; Aslan, s. 471, dn. 13.
[152] Aydoğdu ve Kahveci, s. 358.
[153] Vardar Hamamcıoğlu, s. 337; Gümüş, Borçlar, s. 221; Yılmaz, s. 89.
[154] Gümüş, Kısa Ders Kitabı, s. 181; Türkmen, s. 101.
[155] Hatemi ve Gökyayla, s. 45; Eren, Borçlar Genel, ss. 1248-1250.
[156] Buz, Dönme, s. 91; Serozan, Dönme, ss. 124-125.

"dönme"[157] olarak anlaşılması gerektiğini belirtmiş, bu da zaman zaman kavram kargaşasına sebebiyet vermiştir. Ancak geri alma hakkı; fesih veya dönmeden bağımsız bir hak olup hüküm ve sonuçları da bahsettiğimiz haklardan ayrılmaktadır[158].

Geri alma hakkı hukukun çeşitli alanlarında geçerli olabilen; birden fazla anlamı ifade eden bir kavramdır. Bu sebeple her hukuki ilişkide ayrıca incelenmelidir. Çalışmamızın konusu olan bağışlamanın geri alınması hakkı, tek tarafa borç yükleyen bağışlama sözleşmesinde söz konusu olan ve sadece bağışlayan tarafından kullanılabilen bir haktır. Dönme ise sadece tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelere özgüdür, dolayısıyla bağışlama sözleşmelerinde dönmeden değil; geri almadan bahsedilmesi gerekir[159]. Bu sebeple çalışmamız çerçevesinde incelediğimiz "Geri Alma Hakkı"nın dönme terminolojisinin kullanımına uygun olmadığı ve bozucu yenilik doğuran hak[160] olarak kullanılması gerektiğini düşünmekteyiz. Kanunkoyucu da 6098 sayılı TBK'da yukarıda açıkladığımız kavram kargaşasına bir açıklık getirmiş ve "bağışlamanın geri alınması" ifadesini kullanmıştır. Bu düzenleme ile artık geri alma hakkının dönmeden farklı bir hak olduğu konusundaki tartışmaların son bulması beklenmektedir[161]. Yukarıda açıklanan sebepler ve kanundaki hükümler çerçevesinde bu çalışmada da geri alma hakkı terminolojisi tercih edilmiştir.

C. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkının Benzer Haklardan Farklılıkları

Borç ilişkisinin sona ermesi birçok şekilde gerçekleşebilir: ifa, ikale (bozma) anlaşması, iptal, dönme, fesih, geri alma, kişiye bağlı edimler içeren sözleşmelerde taraflardan birinin ölümü, bazı sözleşmelerde ehliyetin kaybı, iflas, bozucu şarta bağlı sözleşmelerde şartın gerçekleşmesi, uyarlama şartları gerçekleşmediğinden hâkimin sözleşmeyi feshetmesi sona erme sebeplerinin başlıcalarıdır. Sayılan sebeplerden bazılarında sona erme, tek taraflı irade beyanıyla kullanılan yenilik doğuran bir hakla

---

[157] Hatemi ve Gökyayla, s. 50; Serozan, Dönme, ss. 126-129; Eren, Borçlar Genel, s. 1250; Akıntürk ve Ateş, s. 260; Kutluay, s. 132; Tandoğan, s.376; Erzurumluoğlu, s. 90; Aydoğdu ve Kahveci, s. 352; Yılmaz, s. 97.

[158] Serozan, Dönme, s. 124; Benzer yönde; Buz, Dönme, s. 91.

[159] Serozan, Dönme, s. 128; Buz, Dönme, s. 91.

[160] Serozan, Dönme, ss. 129-130.

[161] Gülşah Vardar Hamamcıoğlu, *"İfa Edilmiş Bağışlama Sözleşmesinde Geri Alma Hakkının Hukuki Niteliği"*, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, 2019, ss. 257-273, https://dergipark.org.tr, (E.T: 10.09.2022).

gerçekleşmektedir[162]. Tek taraflı irade beyanıyla kullanılacak bu haklar olumsuz yenilik doğuran haklar olarak sınıflandırılmaktadır. Bu olumsuz yenilik doğuran haklar, dayanağı olan hukuki ilişkinin niteliğine ve türüne göre, iptal, fesih dönme veya geri alma olarak adlandırılır[163]. Bu yenilik doğuran hakların kullanılma şartları, şekli, işlevi, hüküm ve sonuçları birbirlerinden farklı olsa da tek taraflı olarak kullanılmaları ve karşı tarafın kabulüne bağlı olmaksızın sonuç doğurma özellikleri ortak noktalarıdır.

Bağışlamanın geri alınması hakkı, klasik anlamdaki geri alma hakkından farklı bir hak olarak düzenlendiği gibi, sözleşmeyi sona erdirme işlevine sahip iptal, fesih ve dönme haklarından da bazı yönleriyle ayrılmaktadır[164]. Bu farklılıkları alt başlıklar halinde ayrıca incelemek geri alma hakkının sınırlarının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

1. İptal Hakkından Farklılıkları

İptal, baştan itibaren geçersiz olan ya da geçerli olarak kurulmasına karşın sonradan geçersiz hale gelen hukuki işlemlerin hükümsüzlüğünü kesinleştiren bozucu yenilik doğuran bir haktır[165]. Bu hakkın temelinde yatan amaç; kişisel menfaati zedelenen kişinin korunması ve irade özerkliğinin güvence altına alınmasıdır[166].

Bağışlamanın geri alınması hakkının kullanılabilmesi için mevcut işlemin geçerlilik şartlarında herhangi bir sakatlık aranmazken baştan sakat doğmuş hukuki işlemlerde iptal hakkının kullanılması akabinde baştan geçersiz olan hukuki işlemin geçersizliği kesinleşmiş olur[167]. Dolayısıyla iptal hakkının süresinde kullanılmaması halinde kuruluş aşamasından itibaren geçersiz olan sözleşme geçerli hale dönüşürken, bağışlamanın geri alınmasının süresi içinde yapılmaması, sözleşmenin geçerliliğini etkilemez. Ayrıca iptal hakkı tek tarafa ve tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ya da tek taraflı hukuki işlemlerde söz konusu olabilirken, geri alma hakkı ise

---

[162] Oğuzman ve Öz, s. 537 vd.; Hatemi ve Gökyayla, s. 325 vd.; Eren, Borçlar Genel, s. 1283 vd.
[163] Türkmen, ss. 83, 105.
[164] Serozan, Dönme, ss. 122, 124; Buz, Dönme, s. 79 vd.
[165] Oğuzman ve Barlas, s. 230; Oğuzman ve Öz, Borçlar I, s. 179; Eren, Borçlar Genel, s. 1288; Serozan, Dönme, s.144.
[166] Serozan, Dönme, s.146; Buz, Dönme, s. 88 vd.
[167] Türkmen, s. 112.

genellikle tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde söz konusu olur. Bu farklılıklara karşın bağışlamanın geri alınması ve iptal hakları bazı özellikler bakımından da benzerdirler. Şöyle ki; bağışlamanın geri alınması hakkı ve iptal hakkı ulaşması gereken tek taraflı irade beyanıyla ve kısa süreli hak düşürücü süreler içerisinde kullanılırlar (TMK. m. 152, TBK. m. 28/II, 39/I, 297). Hak sahipliği bakımından da benzerlik görülmektedir. Geri alma hakkı sahibi kural olarak sözleşmede korunması gereken bağışlayan iken iptal hakkı sahibi de iradesi sakatlanan ve korunması gereken taraftır. Diğer bir ortak özellik ise iptal hakkının ve bağışlamanın geri alınması hakkının kullanılmasında herhangi bir ihtar veya ihbar şartının bulunmamasıdır[168].

2. Fesih Hakkından Farklılıkları

Sürekli borç ilişkilerinde gündeme gelen ve bu ilişkiyi ileriye yönelik olarak ortadan kaldıran bir hak olan fesih, kanunda yer alan sebeplerden veya sözleşmeden doğabilir (TBK. m. 126). Fesih; olağan ve olağanüstü fesih veya süreli ve süresiz olarak sınıflandırılabilir[169]. Olağanüstü fesih hakkı, bağışlamanın geri alınması aşamasında özellik gösterir. Şöyle ki; haklı sebeplerin varlığı halinde hak sahibine tek taraflı olarak sözleşmeyi feshetme hakkı tanınması, o ilişkinin belirli ve belirsiz süreli olmasına değil; olağanüstü fesih sebeplerinin bulunmasına bağlıdır[170]. Bağışlamanın geri alınması sebeplerini düzenleyen TBK. m. 295 b. 1-2 çerçevesinde sürekli bir borç ilişkisi olağanüstü fesih yoluyla sona erdirmiş sayılmalıdır. Özellikle TBK. m. 295 b.1'deki "*Bağışlananın bağışlayana veya yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi*" sürekli bir borç ilişkisinde haklı nedenle fesih sebebidir. Bununla birlikte TBK. m. 295 b.2'deki "*bağışlananın bağışlayana veya onun ailesi üyelerine karşı kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi"* nedeniyle sözleşmeyi feshetmenin haklı bir nedene dayanıp dayanmadığı her somut olayda ayrıca değerlendirilmelidir[171].

Bağışlama sözleşmesinde kural geri alma iken istisna fesihtir. Çünkü fesih, sürekli edimin ifasına başlanmış bir borç ilişkisini ileriye etkili olarak ortadan

---

[168] Özel, s. 115; Vardar Hamamcıoğlu, s. 313.
[169] Eren, Borçlar Genel, s. 1285; Serozan, Dönme, s. 115; Buz, Dönme, s. 81.
[170] Serozan, Dönme, s. 116.
[171] Türkmen, s. 114.

kaldırmaktadır[172]. Bu nedenle fesih hakkının kullanılmasından önce yerine getirilmiş edimler fesihten etkilenmez[173]. Bağışlama ise genellikle ani edimli bir borç ilişkisi meydana getirir. Bu nedenle sürekli edimli bir bağışlama ilişkisi mevcut olmadıkça bağışlama sözleşmesinin feshedilmesinden bahsetmek doğru olmaz.

3. Dar ve Geniş Anlamda Geri Alma Hakkı Ayrımı Çerçevesinde Dönme Hakkından Farklılıkları

Dönme iki tarafa borç yükleyen ani edimli sözleşme ilişkilerinde söz konusu olur[174]. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde sözleşmeden doğan menfaatleri ayıplı ifa gibi çeşitli nedenlerle zarar gören taraf dönme hakkını kullanarak sözleşme ilişkisini sonlandırır[175]. Geri alma hakkı ise fesih ve dönme hakları arasında bu hakları tamamlayan bir yenilik doğurucu hak olarak ortaya çıkmaktadır[176].

Geri alma hakkını kullanan kişi, TBK. m. 293 hükmünde düzenlenen bağışlama önerisinin geri alınmasında olduğu gibi önceki irade beyanının hüküm ve sonuç doğurmasını engelleyebileceği gibi, TBK. m. 295 hükmünde düzenlenen geri alma hakkını kullanarak daha önce vermiş olduğu edimi geri alabilir[177]. Böylece geri alma hakkı kullanıldıkları hukuki işlemin türüne göre; dar anlamda geri alma hakkı ve geniş anlamda geri alma hakkı olarak ayrılır[178].

Dar anlamda geri alma hakkı; sebebe bağlı olmayan ve bir irade beyanının hukuki sonuç doğurmasını engelleyen bir haktır[179]. Örneğin bağışlama önerisinin geri alınmasında veya temsil yetkisinin geri alınmasında dar anlamda geri alma hakkı kullanılmaktadır[180].

Bağışlamanın ortadan kalkmasında ise geniş anlamda geri alma hakkı kullanılmaktadır. Geniş anlamda geri alma hakkı, tek tarafa borç yükleyen

---

172 Eren, Borçlar Genel, s. 1286; Serozan, Dönme, s. 120; Buz, Dönme, s. 82.
173 Serozan, Dönme, s. 118.
174 Buz, Dönme, s. 91; Serozan, Dönme, s. 124.
175 Serozan, Dönme, s. 124.
176 Serozan, Dönme, s. 123.
177 Buz, Dönme, s. 90.
178 Vardar Hamamcıoğlu, *"İfa Edilmiş Bağışlama Sözleşmesinde Geri Alma Hakkının Hukuki Niteliği"*, ss. 257-273, Serozan, Dönme, s. 124.
179 Serozan, Dönme, s. 124.
180 Vardar Hamamcıoğlu, ss. 257-273.

sözleşmelerde bir sebebe bağlı olarak kullanılabilen ve bir hukuki işlemi ortadan kaldıran yenilik doğurucu bir haktır[181] Geniş anlamda geri alma hakkı, kanundan doğan ve geri alma sebepleri kanunda düzenlenen bir haktır[182]. Geri alma hakkının tanımı esas alındığında bağışlamanın geri alınması hakkı; bağışlayanın bağışlanana varması gereken tek taraflı irade açıklamasından oluşan ve bağışlama sözleşmesini geçmişe yönelik sona erdiren bir haktır[183]. Bu çerçevede bağışlamanın geri alınması hakkı yerine "bağışlamadan dönme"[184] ifadesinin kullanıldığına öğretide sıkça rastlanılmaktadır. Ancak dönme; karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde taraflar arasındaki sözleşme ilişkisini geçmişe yönelik olarak ortadan kaldıran ve sözleşmeyi kurulmadan önceki hale getiren yenilik doğurucu bir haktır[185]. Dönme sayesinde iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflar arasındaki denge sağlanır ve menfaat ihlalinin meydana gelmesi engellenmiş olur[186]. Dönme hakkından farklı olarak geri alma hakkı ise sözleşmede korunması gereken tarafa tanınan ve kişinin sözleşmedeki çıkarının zedelenmesi halinde tek taraflı olarak sözleşme ilişkisini bitirmesini sağlayan yenilik doğurucu haktır[187].

Kanunkoyucu; borçlunun veya alacaklının temerrüdü halinde karşı tarafın sözleşmeden kurtulabilmesini sağlamak için sözleşmeden dönme hakkını düzenlemiştir[188]. Temerrüde düşen kişiye karşı dönme hakkını kullanan taraf dönme beyanıyla yerine getirmesi gereken edimleri yerine getirmekten kurtulmakla birlikte daha önce yerine getirmiş olduğu edimlerin iadesini de isteyebilir[189]. Ayrıca bu hakkı ileri süren tarafın, buna rağmen sözleşme öncesi durumuna kavuşamaması halinde TBK. m. 125 gereğince menfi zararını istemesi de mümkündür. Ancak bu durumda borçlu kusurlu olmadığını ispatlayamamış olmalıdır, aksi halde menfi zarar talebinde bulunamaz[190]. Bunlarla birlikte bağışlayan, geri alma hakkını kullanması durumunda,

---

181 Serozan, s. 126; Vardar Hamamcıoğlu, ss. 257-273.
182 Vardar Hamamcıoğlu, ss. 257-273.
183 Yavuz, s. 228.
184 Akıntürk ve Ateş Karaman, s. 260; Kutluay, s. 132; Tandoğan, s. 376; Erzurumluoğlu, s. 90; Aydoğdu ve Kahveci, s. 352; Yılmaz, s. 97.
185 Buz, Dönme, s. 91.
186 Buz, Dönme, s. 66.
187 Serozan, Dönme, s. 124.
188 Buz, Dönme, s. 66.
189 Kerem Cem Sanlı, **Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Sözleşme Hukuku ve Sözleşme Yaptırımlarının Ekonomik Analizi**, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 309.
190 Buz, Dönme, s. 79; Sanlı, s. 561.

bağışlama sözleşmesinin niteliği gereği bağışlanan kusurlu olsa dahi zararın tazminini ondan talep edemez.

D. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkını Düzenleyen Hükümlere Genel Bakış

Bağışlayanın veya belli durumlarda mirasçılarının bağışlamanın geri alınması hakkı, TBK'nın bağışlamanın ortadan kaldırılmasına ilişkin hükümleri arasında düzenlenmektedir. Sistematik olarak bakıldığında TBK'nın üçüncü bölümü "Bağışlama Sözleşmesi" ne ayrılmıştır. Bu bölüm altında düzenlenen "Bağışlamanın Ortadan Kaldırılması" başlığı altında; "Bağışlamanın Geri Alınması" 295. maddede, "Bağışlama Sözü Vermenin Geri Alınması ve İfadan Kaçınma" ise 296. maddede yer almaktadır.

TBK. m. 295 b. 1 ve 2 uyarınca *"Bağışlanan, bağışlayana veya ailesinden birine karşı ağır bir suç işlemişse"* veya "*Bağışlanan, bağışlayana veya onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranmışsa"* bağışlayan geri alma hakkını kullanabilir. Bağışlayanın bu hakkına öğretide "iyilikbilmezlik nedeniyle geri alma hakkı" denilmektedir[191]. İyilikbilmezlik nedeniyle geri alma hakkı, esasen bağışlayan ve bağışlanan arasındaki minnet ilişkisinden doğmaktadır ve sadece bağışlanan tarafından ihlal edilebilir[192]. Bununla birlikte TBK. m. 295 b.3'te düzenlenen *"Bağışlanan, yüklemeli bağışlamada haklı bir sebep olmaksızın yüklemeyi yerine getirmemişse"* bağışlamanın geri alınması durumu minnet ilişkisinden doğmamakta[193], ödevin ifa edilmemesi neticesinde kullanılmaktadır.

Öğretide, TBK. m. 295 b.2'deki; bağışlananın bağışlayana veya ailesinden birine karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranmış olması düzenlemesinin TMK. m. 510/I b.2'deki düzenlemeyle aynı içeriğe sahip olduğu ileri sürülmüştür[194]. TMK. m. 510 maddesi, mirasçılıktan çıkarmaya ilişkin hükümleri düzenlemektedir ve mirasçının mirasbırakana veya ailesine karşı aile hukukundan

---

[191] Serozan, Dönme, s. 129; Serozan, Borçlar Özel, s. 291 vd.
[192] Türkmen, s. 165
[193] Türkmen, s. 163.
[194] Gümüş, Borçlar Özel, s.181; Aral ve Ayrancı, s. 250; Eren, Borçlar Özel, s. 297; Kutluay, s. 146.

kaynaklanan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesini mirasçılıktan çıkarma nedeni olarak belirtmiştir. Kanunun lafzı incelendiğinde bağışlamanın geri alınabilmesi için kanundan doğan yükümlülüklere aykırılık aranırken, mirasçılıktan çıkarma için aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihlal edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna göre kanundan kaynaklı yükümlülüklerin kaynağının birçok durumda aile hukukuna ait düzenlemeler olduğu varsayılabilir. Gerçekten mirasçı ve mirasbırakan arasındaki ilişki, yasal mirasçılığın söz konusu olduğu hallerde, aynı zamanda aile hukukunun kapsamında sayılan bir ilişkidir. Ancak bağışlamada taraflar arasında her zaman aile ilişkisi mevcut olmayabilir; bağışlanan herhangi bir tüzel kişi veya üçüncü kişi de olabilir[195]. Buna karşın öğretideki görüş kabul edilirse; bağışlananın bağışlayana veya yakınlarına karşı aile hukukundan kaynaklanmayan herhangi bir yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde bağışlayan, minnet borcuna aykırılık söz konusu olsa bile, geri alma hakkını kullanamayacaktır[196]. Kanaatimizce kanunkoyucunun bağışlamayla ilgili olarak; aile hukukundan değil kanundan doğan yükümlülüklere atıf yapmış olması, bilinçli bir tercihi yansıtmakta ve minnet duygusunun geniş kapsamda anlaşılması hedeflenmektedir. Bu sebeple TMK m. 510 ve TBK. m. 295 hükümlerini içerik yönünden özdeş kabul etmenin ve kanundan doğan yükümlülükleri aile hukukundan doğan yükümlülüklerle sınırlandırmanın kanunkoyucunun sözü edilen amacına aykırı olacağını düşünmekteyiz.

E. Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü Çerçevesinde Geri Almanın Kanunda Sayılanlar Dışında Bir Sebeple ya da Serbestçe Kullanılabileceğine İlişkin Kayıt Konulabilmesi

Borç sözleşmelerinde geçerli temel ilkelerden birisi olan irade özerkliğinin uzantısı niteliğindeki; sözleşmenin içeriğini dilediği gibi belirleyebilme özgürlüğü bağışlama sözleşmeleri özellikle de bağışlamanın geri alınması hakkı açısından özel bir önem taşır. Bağışlama sözleşmesinin sadece bağışlayana borç yükleyen özelliği çerçevesinde bağışlayan, yukarıda sayılan sebeplerle bağlı kalmayarak, sözleşmeye, geri alma hakkını serbestçe kullanabileceğine yahut kanunda sayılanlar dışında bir

[195] Türkmen, s. 185.
[196] Türkmen, s. 186.

sebeple bağışlamayı geri alabileceğine ilişkin kayıt koyabilir. Bu konuda her ne kadar TBK'da bir hüküm yoksa da TMK'nın tenkise tabi kazandırmalarla ilgili m. 565/I b.3'te "*mirasbırakanın serbestçe dönme hakkını saklı tutarak yaptığı bağışlamalar*" ifadesiyle, böyle bir kaydın geçerli olarak getirilebileceği anlaşılmaktadır. Nitekim sözleşme özgürlüğü kapsamında tarafların; sözleşmenin içeriği, şartları, kapsamı, değiştirilmesi veya sona ermesiyle ilgili olarak diledikleri kayıtları sözleşmeye koyabilmeleri mümkündür. Bu kayıtların sınırı, hukuka, ahlaka, kanunun emredici kurallara aykırı içerikte olmamalarıdır. Açıklanan sebeplerle tarafların bağışlama sözleşmesine kanunda sayılanlar dışında bir sebeple yahut geri almanın serbestçe kullanılabileceğine ilişkin kayıt koymasında bir engel olmamalıdır. Öğretide de bu tür kayıtların geçerli olduğu görüşü hakimdir[197]. Ancak belirtmek gerekir ki, bağışlama sözleşmesinin iki taraflı bir hukuki işlem olması çerçevesinde; bağışlayanın sözleşmeye böyle bir kayıt koyabilmesi için bağışlananın da buna karşı çıkmamış olması gereklidir[198]. Böyle bir kaydın konulmasındaki amaç, savunmasız durumda bulunan bağışlayanın kendisini koruma altına almak istemesidir. Tarafların kanunda öngörülmeyen sözleşmesel geri alma sebepleri belirlemeleri hem yerine getirilmiş bağışlamalar hem de bağışlama sözü verme için geçerlidir.

TBK. m. 297'de düzenlenen ve geri alma hakkının kullanılabilmesi için bir yıllık hak düşürücü süre öngören hüküm, sözleşmesel geri alma hakkı sebepleri açısından geçerli değildir. Taraflar böyle bir durumda geri alma hakkının kullanılmasına ilişkin bir süre belirlemiş olabilirler. Böyle bir belirleme yoksa, hukuki belirsizliğin ortadan kalkması amacıyla bağışlanan bağışlayana geri alma hakkını kullanması için süre verebilir. Verilen süre içinde geri alma hakkı kullanılmazsa, hak düşürücü etki çerçevesinde hakkın yitirildiği kabul edilebilir[199]. Hiçbir süre verilmemiş ve dürüstlük kuralı çerçevesinde makul sayılabilecek bir süre içinde de geri alma hakkı kullanılmamışsa, uzunca bir süreden sonra hakkın ileri sürülmesi, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilir.

---

[197] Tongsir, s. 67; Yavuz, Acar ve Özen, ss. 360-361; Aral ve Ayrancı, s. 243; Serozan, Dönme, s. 125; Vardar Hamamcıoğlu, s. 323; Türkmen, s. 240.
[198] Türkmen, s. 239.
[199] Türkmen, s. 240.

F. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkının Amacı ve İşlevi

Tek tarafa borç yükleyen bağışlama sözleşmelerinde edim yükümlülüğü bağışlayan tarafından yerine getirilmektedir. Bağışlayanın bu edimi, bağışlanana sağlanan karşılıksız bir kazandırmadır. Bağışlama sözleşmesinin bu özelliği gereğince kanunkoyucunun getirmiş olduğu geri alma hakkının temel amacı ve işlevi bağışlayanı korumaktır[200]. Aynı amacın, borca aykırılık durumunda bağışlayanın sorumluluğunun, diğer sözleşmelerdekine nazaran hafifletilmiş olmasında da izlendiği görülmektedir. Benzer şekilde bağışlama sözleşmelerinde sözleşmeye bağlılık ilkesi, diğer sözleşmelere oranla bağışlayan lehine esnetilmiştir. Zira diğer sözleşmelerde edim yükümlüsünün, edimini yerine getirmemek amacıyla sözleşmeden dönmesi veya edimini geri istemesi kural olarak mümkün değilken, bağışlama sözleşmesinde bağışlayan lehine buna imkân tanıyan düzenlemeye yer verilmiştir[201]. Geri alma hakkının bağışlayanı koruma amacı ve işlevi dışında; bağışlanan açısından amaç ve işlevi, bağışlananın bağışlayana karşı olan iyilikbilmez davranışlarını, hakkın kullanılmasıyla doğacak olan sonuçlar yönünden bir yaptırıma bağlamaktır.

G. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkının Hukuki Niteliği

1. Yenilik Doğuran Hak Olması Yönünden

a. Genel Olarak

Bağışlamanın geri alınması hakkının kullanılması, her şeyden önce tek taraflı ulaşması gereken yenilik doğuran bir hakkın kullanılması niteliği taşır. Hakkın bu niteliği konusunda öğretide görüş farklılığı bulunmamakla birlikte, asıl tartışılan konu, yenilik doğurucu etkinin türünün ne olduğudur. Bu noktada bağışlayanın bu hakkını kullanmasıyla birlikte bağışlama sözleşmesinin sona erdiğini savunanlar olduğu kadar sözleşmenin içeriğini değiştirdiği ya da yeni bir hukuki ilişki meydana getirdiğini

[200] Vardar Hamamcıoğlu, s. 323; Türkmen, s. 240.
[201] Tandoğan, s. 373; Serozan, Borçlar Özel, s. 201.

savunanlar da bulunmaktadır. Bu konuya önemi dolayısıyla aşağıda ayrı bir başlık altında değinilecektir.

Yenilik doğuran hakların kullanılmakla tükenen ve kural olarak geri alınamayan haklar olduğunu ancak bu özelliğin muhatabın menfaatlerini koruma amacından kaynaklandığını, muhatabın çıkarları ve onayı da bu doğrultudaysa, geri alma hakkının ileri sürülmesinin de geri alınabileceğini belirtmiştik. Bağışlama sözleşmelerinde korunan taraf muhatap yani bağışlanan değil de bağışlayan olduğundan, bağışlayanın geri alma hakkını kullandıktan sonra, bunu geri almak isterse, onun bu iradesine saygı duymak gerekir. Ancak bağışlayan daha sonra aynı sebebe dayanarak geri alma hakkını kullanmak isterse, bu kez bağışlanan açısından menfaat dengesi bozulacak, bağışlanan sürekli bir geri alma tehdidi ve korkusuyla karşı karşıya kalacak bu da hukuk güvenliğini zedeleyecektir. Bu sebeple geri alma hakkı geri alındıktan sonra tekrar aynı sebebe dayanılarak geri alma hakkı kullanılmak istendiğinde, artık muhatabın yani bağışlananın da buna onay vermeyeceği varsayılarak, geri almaya yönelik irade açıklamasının hukuken etki doğurmayacağı kabul edilmelidir[202].

b. Yenilik Doğurucu Etkinin Türüne Yönelik Tartışmalar

Geri alma hakkının bozucu yenilik doğuran hak olduğu görüşü öğretide en çok kabul gören görüştür[203]. Bu görüşü savunanlara göre geri alma hakkının kullanılmasına ilişkin nedenlerin ortaya çıkmasına dayanarak hakkın kullanılmasıyla birlikte bağışlama sözleşmesi sona ermektedir.

Bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasıyla birlikte bozucu etki dolayısıyla önceden geçerli olan bağışlama sebebi de dahil olmak üzere[204] bağışlama geçmişe etkili olarak ortadan kalkmakta, bağışlanan yerine getirilmiş edimleri sebepsiz

---

[202] Türkmen, s. 280.

[203] Aral ve Ayrancı, s. 250; Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 455; Tunçomağ, s. 39; Tandoğan, s. 372; Zevkliler ve Gökyayla, s. 178; Vardar Hamamcıoğlu, s. 320; Kılıçoğlu, s. 205; Gökhan Antalya, ***Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Temel Kavramlar Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri,*** **Cilt V/1,1**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 201; Yavuz, Acar ve Özen, s. 364; Aydoğdu ve Kahveci, s. 358; Yılmaz, s. 99; Buz, Yenilik, s. 193.

[204] Tunçomağ, s. 239.

zenginleşme hükümleri gereğince[205] iade etme borcu altına girmektedir. Bu görüşü savunanlara göre geri alma hakkının kullanılmasıyla bağışlamanın hukuki sebebi ortadan kalkmaktadır.

Bağışlayana tanınan geri alma hakkının niteliğine ilişkin diğer görüş bu hakkın değiştirici yenilik doğuran hak olduğunu savunmaktadır[206]. Bu görüşü savunanlara göre bağışlayanın geri alma beyanının karşı tarafa ulaşmasıyla birlikte bağışlama sözleşmesinin içeriği değişmekte ve bağışlanan açısından bağışlamaya konu malın iadesi borcu doğmaktadır. Bu görüşe göre, bozucu yenilik doğuran hakta belirtilenin aksine geri alma hakkının kullanılmasıyla kazandırmanın hukuki sebebi sona ermiş olmaz. Bunun sebebi, geri alma hakkının kullanılmasıyla sözleşmeye dayalı verme borcunun geri verme borcuna dönüşmesi ve hakkın kullanılmasıyla ortaya çıkan iade borcunun sözleşmeye dayanmasıdır[207].

Geri alma hakkının niteliği hususunda öğretideki bir diğer görüş, hakkın kurucu yenilik doğuran hak olduğu yönündedir[208]. Bu görüşe göre, elden bağışlamada ve yerine getirilmiş bağışlama sözü vermede ifanın gerçekleşmesiyle borç sona ermiş olur ve dolayısıyla artık geçmişe yönelik bir borçtan söz edilemez. Bununla birlikte bağışlayan geri alma hakkını kullanırsa, ifa ile sona eren sözleşme konusu bağışlanana iade edilmelidir, iadeyi konu alan bu ilişki ise yeni kurulan bir yasal borç ilişkisidir[209]. Ortaya çıkan bu yeni borç ilişkisi ile bağışlama konusu malın mülkiyeti bağışlayana geçmeyecek sadece kişisel bir iade talebi sağlayacaktır. Ortada yeni kurulmuş yasal borç ilişkisi bulunduğundan, buna yönelik iade alacağı da on yıllık zamanaşımı süresine tabi olmalıdır.

Kanaatimizce yerine getirilmiş bağışlamanın geri alınmasını düzenleyen TBK. m. 295'in üst başlığının "Bağışlamanın Ortadan Kaldırılması" şeklinde ifade edilmesi ve hakkın kullanılma süresiyle ilgili TBK. m. 297 gerekçesinde geri alma hakkının "bozucu yenilik doğuran hak" olarak nitelendirilmesi birlikte göz önünde bulundurulduğunda, bağışlamanın geri alınması hakkının bozucu yenilik doğuran hak

---

[205] Tandoğan, s. 377; Tunçomağ, s. 239; Eren, Borçlar Genel, s. 899; Serozan, Borçlar Özel, s. 306; Aral ve Ayrancı, s. 250; Aydoğdu ve Kahveci, s. 358; Kutluay, s. 137; Vardar Hamamcıoğlu, ss. 320-321.

[206] Tongsir, s. 11; Eren, s. 301; Türkmen, s. 98.

[207] Türkmen, s. 98.

[208] Gümüş, Borçlar Özel, s. 265.

[209] Gümüş, Borçlar Özel, s. 265.

olarak kabul edilmesi yerinde olacaktır. Bağışlama sözü vermenin geri alınması açısından da, TBK. m. 296'da sayılan sebeplerin gerçekleşmesi üzerine bağışlayan, henüz yerine getirmediği bağışlama sözünü geri alabilir ya da yerine getirmekten kaçınabilir. Bu çerçevede bağışlama sözleşmesinin geçmişe etkili olarak ortadan kalkmasına neden olan bağışlama sözü vermenin geri alınması hakkının da bozucu yenilik doğuran hak niteliğinin kabulü doğru olacaktır[210].

2. Hak Sahibinin Kişiliğiyle İlişkisi, Kullanılması ve İadenin Gerçekleşmesi Yönünden

Hak sahibinin kişiliğiyle ilişkisi yönünden bağışlamanın geri alınması hakkı, öğretideki bir görüşe göre[211] bağışlayanın kişiliğine sıkı sıkıya bağlı bir haktır[212] ve bağışlayanın bu hakkını kullanmadan ölmesi halinde geri alma hakkının mirasçılarına geçeceğine ilişkin düzenlemeyi içeren TBK'nın 297. maddesi ise bu kuralın istinasını oluşturmaktadır. Bu kuralı istisna olarak görmeyen aksi görüşe göre[213] ise bağışlamanın geri alınması bağışlayanın kişiliğine sıkı sıkıya bağlı olmayıp, bu hak sadece bağışlayanın malvarlığını etkilemektedir. Dolayısıyla bağışlayanın belirtilen süreden önce ölmesi halinde bu hakkı kullanma yetkisi mirasçılarına geçer. Kanaatimizce de TBK. m. 297'nin lafzından çıkan anlam, bu hakkın süresi içinde bağışlayanın kişiliğinden bağımsız şekilde mirasçıları tarafından da kullanılabilmesi yönüyle bu görüşü desteklemektedir. Bağışlamanın geri alınması hakkı sadece bağışlayana ve mirasçılarına tanınmıştır. Sıkı sıkıya bağlılığın bu anlamda sayılan kimseler açısından geçerli olduğu söylenebilir. Bu çerçevede yüklemenin yerine getirilmemesi halinde dava açma yetkisini haiz kamu makamlarının veya bağışlama sözleşmesinden doğan yüklemeyi yerine getirecek kişilerin geri alma hakkını kullanabilmeleri mümkün değildir[214].

---

[210] Gümüş, Kısa Ders Kitabı, s. 181; Türkmen, s. 101.

[211] Tandoğan, s. 377; Olgaç, Bağışlama, s. 239; Olgaç, Borçlar Özel, s. 239; Olgaç, Hukuk, s. 464; Zevkliler, s. 154; Zevkliler ve Havutçu, s. 154; Zevkliler ve Gökyayla, s. 159; Aydoğdu ve Kahveci, s. 355.

[212] Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Akipek ve Akıntürk, s. 347; M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler),** 16. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016, s. 78.

[213] Kutluay, s. 118.

[214] Tandoğan, s. 383; Olgaç, Bağışlama, s. 248; Olgaç, Borçlar Özel, s. 248; Olgaç, Hukuk, s. 490.

Bağışlamanın geri alınması "Bağışlamanın Ortadan Kaldırılması" başlığı altında "Bağışlamanın Geri Alınması" ve "Bağışlama Sözü Vermenin Geri Alınması ve İfadan Kaçınma" kenar başlıklarına haiz TBK'nın 295 ve 296. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelerde düzenlenen haklar, özellikleri açısından dönme hakkına benzemektedir. Çünkü bu hakkın bağışlayan tarafından bağışlanana tek taraflı irade beyanıyla ulaşması yeterlidir, dava yoluyla ileri sürülmesine gerek yoktur. Bu özellikler dolayısıyla her iki kavram arasındaki yakınlık, öğretide birisinin yerine diğer kavramın kullanılması şeklinde bir uygulamanın gelişmesine sebep olmuştur[215]. Ancak daha önce de açıklandığı üzere, dönme hakkı ve geri alma hakkı birbirinden farklı haklar olup, eş anlam taşımamaktadır.

Yerine getirilmiş bağışlama sözleşmelerinde ya da elden bağışlamalarda, geri alma hakkının kullanılması halinde bağışlama konusunun iadesinin nasıl olacağı hakkında öğretide farklı görüşler mevcuttur. Baskın olan görüş[216], bağışlama konusunun geri verilmesi için bağışlanana geri alma hakkının kullanıldığının ulaşmasından itibaren iki yıl içinde sebepsiz zenginleşme davası açılması gerektiğini savunur. Belirtilen bu davanın niteliği alacak davasıdır ve bağışlanan bu dava neticesinde elinde kalan şeyi vermekle mükelleftir. Açıkladığımız bu görüş Yargıtay tarafından da kabul görmektedir[217]. Yine aynı şekilde TBK'nın 295. maddesi incelendiğinde de bağışlananın, istem halinde elinde kalan zenginleşme ölçüsünde iade borcuna tabi olduğu, aynı zamanda sözleşmenin sona erdiğini öğrendiği vakte kadar iyiniyetli zenginleşen olarak kabul edildiği görülmektedir.

H. İsviçre ve Alman Hukukunda Bağışlamanın Geri Alınması Hakkı

---

[215] Yılmaz, s. 88; Aydoğdu ve Kahveci, s. 355. Serozan ise, "geri alma" ifadesini kullanmayı yerinde görmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Serozan, Borçlar Özel, s. 201 vd.

[216] Tunçomağ, s. 433; Tandoğan, s. 377; Serozan, Borçlar Özel, s. 203; Remzi ve Aydın, s. 88; Yılmaz, s. 100; Eren, Borçlar Özel, s. 326.

[217] "*...Hemen belirtmek gerekir ki bağıştan dönme (rücu), kurulmuş olan bir sözleşmeyi sonradan ortaya çıkan sebeplere göre sona erdiren yenilik doğurucu bir hak olduğundan bağışlanan ancak dönme (rücu) anında elinde kalan miktarı vermekle yükümlüdür...*" 1. HD., E. 2005/9758, K. 2005/10438 T. 5.10.2005, Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr, (E.T: 25.07.2022); "*...Bağıştan dönme (rücu) Borçlar Kanununun 244. maddesinde aynen "bağışlayan aşağıdaki hallerden biri vukuunda elden yaptığı bağışlamadan veya tenfiz ettiği taahhüdünden rücu ile bağışlananın elinde hala ne kalmış ise onun iadesini dava edebilir...''* 1. HD., E. 2003/357, K. 2003/2202 T. 4.2.2003, Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr, (E.T:25.07.2022).

4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 818 sayılı Borçlar Kanunumuzda yer alan bağışlamaya ilişkin neredeyse tüm hükümler İsviçre Borçlar Kanunundan alınmıştır. 6098 Sayılı 1 Temmuz 2012 tarihli Türk Borçlar Kanunumuzda ise bağışlama sözleşmelerini düzenleyen hükümlerde esaslı bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Zira bu kanundaki tek yenilik; TBK. m. 297/III'teki; bağışlayanın hayattayken geri alma nedenini öğrenemeden ölmesi halinde mirasçılarına bağışlayanın ölümünden başlayarak bir yıl içinde bağışlamanın geri alınması hakkının tanınması hükmü olmuştur. 6098 Sayılı Kanun'la yapılan değişiklikler ise rücu/dönme yerine İsviçre Borçlar Kanunundaki düzenlemeye uygun olarak "geri alma" kavramının kullanılması ve yanlış kullanılan terimlerin düzeltilmesidir[218].

Alman hukukunda Alman Medeni Kanunu'na (Bürgerliches Gesetzbuch kısaca BGB) göre bağışlayan üç nedenin varlığı halinde geri alma hakkını kullanabilmektedir. Bu nedenlerden ilki; bağışlananın bağışlayana veya yakınlarına kusurlu ve ağır bir davranışta bulunmuş olmasıdır (BGB § 530/I). Davranışın ağırlığının tespiti hususunda hâkimin taktir yetkisi oldukça geniştir. Diğer neden; bağışlayanın bağışlanan tarafından kasıtlı olarak veya hukuka aykırı şekilde öldürülmesi veya geri alma hakkını kullanmasının engellenmesidir. Bu halde bağışlayanın mirasçıları tarafından bağışlayana ait olan geri alma hakkı kullanılabilir (BGB § 530/II). Geri alma hakkının kullanılması için gerekli olan son neden ise yüklemeli bağışlamada yüklemenin yerine getirilmemesidir (BGB § 527). Türk-İsviçre hukukunda da düzenlenen bu son sebep, Alman hukukuyla bazı farklılıklar göstermektedir. Zira Türk-İsviçre hukukunda bağışlananın yüklemeyi yerine getirmemesi halinde bağışlayan bağışlama konusu değeri ilk haliyle yani tümüyle geri isteyebiliyorken Alman hukukunda, bu değeri sadece, iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde dönme hakkının kullanılmasına ilişkin şartlar altında ve sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca, o değerin yüklemenin yerine getirilmesi için kullanılması gerektiği çerçevede, geri isteyebilir (BGB § 527/I). Bununla birlikte yüklemenin üçüncü kişi yararına olduğu durumlarda, artık o değerin geri alınması talebi de ileri sürülemeyecektir[219] (BGB § 527/II). Yüklemeli bağışlamalarda bağışlanan, hukuki ayıp nedeniyle veya bağışlanan şeydeki ayıpla bağlantılı olarak o

[218] Türkmen, s. 77.
[219] Türkmen, s. 71.

şeyin değerinin yüklemenin gerektirdiği masraflara ulaşmaması nedeniyle, yüklemeyi yerine getirmiyorsa, bağışlayanın eksiklikleri yerine getirmesine kadar yüklemeyi yerine getirmekten kaçınma hakkına sahiptir. Öyle ki ayıbın varlığına rağmen bu durumu bilmeden yüklemeyi yerine getiren bağışlanan, yüklemenin yerine getirilmesi için yapmış olduğu masrafların tazminini, ayıplı bağışlanan şeyin değerini aşan kısmı ölçüsünde talep edebilir (BGB § 526).

Alman hukukunda bağışlama sözü verenin, sözünü yerine getirmesi halinde yasal nafaka yükümlülüklerini ödemesi veya geçimini sağlaması riske giriyorsa, def'i yoluyla sözünü yerine getirmekten kaçınabileceği düzenlenmiştir (BGB § 519/I). Bağışlayan birden fazla kişiye karşı söz vermiş ve bu kişiler borcun yerine getirilmesini istemişse, ilk talepte bulunanın öncelik hakkı olmak üzere sırasıyla edim yerine getirilecektir (BGB § 519/II). Yerine getirilmiş bağışlamalarda ise bağışlayanın, kendi geçimini sağlayamayacak şekilde yoksulluğa düşmesi sonucu yakınlarına, eşine, hayat ortağına, eski eşine veya eski hayat ortağına karşı yasal nafaka yükümlülüklerini yerine getirememesi halinde, yapmış olduğu bağışlamaları sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri isteyebileceği, bağışlanan, geri verme yükümlülüğü kapsamında nafaka için gerekli olan miktarı ödeyerek bu yükümlülüğünden kaçınabileceği düzenlenmiştir (BGB § 528/I). Bağışlayanın birden fazla kişiye karşı bağışlamada bulunması halinde ise iade talebi, bir sonraki bağışlananın yükümlülüğü sona ermeden önceki bağışlanana başvurulamaz (BGB § 528/II). Görüldüğü üzere bağışlama sözü vermede bağışlayan def'i yoluyla ifayı yerine getirmekten kaçınabilir, bunun anlamı bağışlayanın bu konuda geri alma hakkına sahip olmamasıdır. Buna göre bağışlama sözü verenin ekonomik durumunun düzelmesi akabinde bağışlamayı yerine getirmekle mükellef olduğu kabul edilmelidir. Ancak aynı durum yerine getirilmiş bağışlamalarda geçerli değildir. Bu halde bağışlayan ifa edilmiş edimlerinin iadesini isteyebileceği gibi ekonomik durumunun düzelmesiyle birlikte bunları tekrar yerine getirmesi gibi bir durum öngörülmüş değildir.

Yerine getirilmiş bağışlamada bağışlayanın yoksulluğu, bağışlayanın kendi kasıtlı veya ağır kusurlu davranışlarla ortaya çıkmışsa veya yoksulluğa düştüğü sırada bağış olarak verilen edimin ifasının üzerinden on yıl geçmişse, bağışlama konusunun geri istenmesi artık mümkün değildir. Aynı durum bağışlananın, diğer yükümlülükleri göz önünde bulundurulduğunda, resmen veya kanunen kendisine yüklenen nafaka

yükümlülüklerini yerine getirmesini tehlikeye atmadan, bağışlamanın geri istenmesinin söz konusu olamayacağı haller için de geçerlidir (BGB § 529/I-II).

Alman hukukunda geri alma sebeplerinin sınırlı sayıda olmadığı, işlem temelinin çökmesi veya bağışlayanın geri alma hakkını saklı tutması halinde bağışlamanın geri alınabileceği kabul edilmektedir[220]. Türk ve İsviçre hukuku açısından da irade özerkliği çerçevesinde sözleşmede bağışlayanın geri alma hakkını serbestçe kullanabileceğine, kanunda sayılanlar dışında yeni geri alma sebeplerinin benimsenebileceğine ilişkin görüşlerin bulunduğundan daha önce bahsetmiştik[221].

Türk hukukunda bağışlayanın ölmesi halinde bağışlamanın geri alınması hakkı mirasçılarına geçerken, Alman hukukunda bu hakkın bağışlayanın mirasçıları tarafından kullanılabileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamakta, sadece bağışlananın ölmesi halinde onun mirasçılarına karşı artık geri alma talebinin ileri sürülemeyeceği belirtilmektedir (BGB § 532 Cümle 2). Bununla birlikte bağışlayanın mirasçıları, bağışlananın bağışlayanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldürmesi veya geri alma hakkını kullanmasını engellemesi halinde geri alma hakkını kullanabilmektedir. Bu yönüyle TBK. m. 297/IV hükmü ve BGB § 530/II hükmü benzerlik göstermektedir.

Türk hukukuna paralel olarak Alman hukukunda da geri alma hakkı, şekle tabi olmayan ve karşı tarafa varması gereken irade beyanıyla kullanılmaktadır (BGB § 531/I). Diğer bir benzerlik ise geri alma hakkının sona ermesinde görülmektedir. Zira bağışlayan geri alma nedenini öğrenmesine rağmen bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde geri alma hakkını kullanmamışsa veya bağışlananı affetmişse geri alma hakkını bir daha kullanamaz (BGB § 532 Cümle 1). Aynı şekilde ahlaki bir ödevin veya bir görgü kuralının ifası amacıyla yapılan kazandırmalar, bağışlama sebebi ile yapılmadıkları için, bağışlayan tarafından geri almaya konu edilemez (BGB § 534). Geri alma hakkından feragat etmek isteyen bağışlayan, bu feragatini ancak iyilikbilmezlik nedenini öğrenmesinden sonra yapabilir (BGB § 533), dolayısıyla geri alma nedenini bilmeden yapılan feragatin sonucu kesin hükümsüzlük olacaktır[222].

---

[220] Türkmen, s. 73.

[221] Bkz. Birinci Bölümdeki III. BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI HAKKI başlığında "E. Sözleşmenin İçeriğini Belirleme Özgürlüğü Çerçevesinde Geri Almanın Kanunda Sayılanlar Dışında Bir Sebeple ya da Serbestçe Kullanılabileceğine İlişkin Kayıt Konulabilmesi" alt başlığındaki açıklamalar.

[222] Türkmen, s. 73.

İKİNCİ BÖLÜM
BAĞIŞLAMAYI GERİ ALMAYA YÖNELİK KANUNDA SAYILAN SEBEPLER

Bağışlamayı geri almaya yönelik kanunda sayılan sebeplerin başında, bağışlama sözleşmesiyle ilgili hükümler arasında yer alan, bağışlama sözü vermenin geri alınmasına yönelik TBK'nın 296. maddesi ve elden bağışlamanın veya yerine getirilmiş bağışlama sözü vermenin geri alınmasına yönelik TBK'nın 295. maddesi gelmektedir. Geri alma hakkının bizzat bağışlayan tarafından kullanılabildiği bu sebepler yanında, bağışlayanın bağışlanan tarafından öldürülmesi veya geri alma hakkını kullanmasını engellemesi durumunda, bağışlayanın mirasçıları da TBK'nın 297/IV. maddesine göre geri alma hakkına sahiptirler. Kanunda sayılan bağışlamayı geri almaya yönelik bir diğer sebep de TMK 122-123'te düzenlenen nişanlılığın sona ermesine bağlı olarak mutad olmayan nişan hediyelerinin iade edilmesidir. Bu bölümde ayrıca, evliliğin sona ermesinin bağışlamayı geri alma sebebi oluşturup oluşturmayacağı meselesi de irdelenmiştir. Neticede evliliğin sona ermesinin tek başına bağışlamayı geri alma sebebi oluşturmayacağı sonucuna varılmış, ancak evliliğin sona ermesinin gerekçesi, TBK. m. 295 b.2'de düzenlenen aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklere aykırılık oluşturmaktaysa, bu sebebe dayanılarak geri alma hakkının kullanılabileceği belirtilmiştir.

Bağışlamayı geri almaya yönelik sebepleri incelemeye geçmeden önce belirtilmelidir ki, bu hakkın kullanabilmesinin ön şartı geçerli bir bağışlama sözleşmesinin mevcut olmasıdır. Zira geçerli olmayan bir bağışlama sözleşmesine dayanarak geri alma hakkının kullanılması mümkün değildir. Bu sebeple geri alma hakkının kullanılması konusunda taraflar arasında bir dava açılmış olduğunda, bağışlamanın geçersizliği hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınacaktır[223].

[223] Türkmen, s. 280.

I. BAĞIŞLAMA SÖZÜ VERMENİN GERİ ALINMASI SEBEPLERİ

Bağışlayan, TBK. m. 296 hükmünde belirtilen sebeplerden birinin gerçekleşmesi halinde bağışlama sözünü yerine getirmekten kaçınabilir veya yerine getirmediği bağışlama sözünü geri alabilir. Bağışlayanın bu hakkını kullanmasıyla birlikte borcu sona erer ve bağışlama sözleşmesi ortadan kalkar[224]. Bağışlayanın bağışlama sözünü geri alma hakkını kullanması için gerçekleşmesi gereken sebepleri alt başlıklar halinde ayrıntılı olarak incelemek gerekir.

A. Elden Bağışlanan Bir Malın Geri Verilmesini Gerektirecek Sebeplerden Birinin Olması

Bağışlayan, yapmış olduğu elden bağışlamanın veya yerine getirilmiş bağışlama sözü vermenin geri alınması sebeplerinden birinin gerçekleşmesi durumunda henüz yerine getirmediği bağışlama sözünü de geri alabilir (TBK. m. 296/I). Bu düzenleme uyarınca; bağışlananın bağışlayana veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemesi veya bağışlananın, bağışlayana veya onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranması halinde bağışlayan henüz yerine getirmediği bağışlama sözünü geri alabilir.

Yüklemeli bağışlamada da yüklemenin haklı bir sebep olmaksızın yerine getirilmemesi de bir geri alma sebebidir. Ancak yüklemeli bağışlamada, bağışlayan kendi edimini yerine getirmeden bağışlanandan yüklemeyi talep edemez. Yüklemeli bağışlamanın bağışlama sözü verme biçiminde yapılması halinde, bağışlayan, yüklemeli bağışlamanın bu özelliği gereği yüklemenin yerine getirilmemesine dayanarak bağışlamayı geri alamaz.

[224] Eren, Borçlar Özel, s. 311,

B. Bağışlayanın Mali Durumunun Bağışlama Sözünün Yerine Getirilmesini Olağanüstü Şekilde Zorlayacak Şekilde Sonradan Değişmesi

Bağışlayanın mali durumunun bağışlama sözünün yerine getirilmesi halinde olağanüstü şekilde zorlayacak şekilde sonradan değişmesi halinde yerine getirmemiş olduğu bağışlama sözünü geri alabilir ve bağışlama sözünü yerine getirmekten kaçınabilir (TBK. m. 296/I-b.2).

Bağışlayanın bu hakkı kullanabilmesi için mali durumunun bağışlama sözünün yerine getirilmesini olağanüstü ağır kılacak şekilde değişmesi gerekir. Bağışlayanın bu hale gelmesine kendi kusurunun sebebiyet vermesi veya borcun ifasını güçleştiren durumu önceden öngörmesi geri alma hakkını kullanmasını engellemez[225]. Zira tek tarafa borç yükleyen ve karşılıksız bir kazandırma olan bağışlama sözleşmelerinde TBK. m. 138 uygulanamayacak ve aşırı ifa güçlüğü durumunda olan bağışlayan ve bağışlanan arasında bir edim dengesizliği bulunmadığı için bunun giderilmesi de söz konusu olmayacaktır. Belirtmek gerekir ki; bağışlama sözü alacaklısı edimin ifa edileceği düşüncesiyle masraflar yapmış ise dürüstlük kuralları çerçevesinde bu masrafların tazmin edilmesini talep etme hakkına sahiptir[226].

Bağışlama sözünün yerine getirilmesi halinde mali durumunun olağanüstü şekilde ağırlaşacağını ispat yükü geri alma hakkını kullanacak olan bağışlayana aittir[227]. Bağışlama sözünde bulunanın, mali durumu bağışlama sözünü yerine getiremeyecek ölçüde ağırlaştıktan sonra, bozucu yenilik doğuran hak niteliğindeki geri alma hakkını kullanması ile sözleşme geçmişe etkili olarak ortadan kalkar ve taraflar arasındaki borç ilişkisi sona erer[228]. Geri alma hakkının kullanılması ile borçlu süresiz olarak ifadan kaçınabilir. Dolayısıyla bağışlama sözünde bulunanın mali durumunun sonradan iyileşmesi, bağışlama sözleşmesini tekrar geçerli hale getirmediği gibi[229] bağışlama sözü alacaklısına da yeni bir talep hakkı vermez[230]. Bağışlayanın süresiz olarak ifadan kaçınma hakkı bir itiraz olup hâkim tarafından da resen dikkate alınır. Eğer bağışlama sözü veren, geri alma hakkını kullandıktan sonra

---

225 Türkmen, s. 223; Tandoğan, s. 382; Kutluay, s. 155; Vardar Hamamcıoğlu, s. 340.
226 Türkmen, s. 224.
227 Vardar Hamamcıoğlu, s. 340.
228 Eren, Borçlar Özel, s. 311; Kutluay, s. 155.
229 Vardar Hamamcıoğlu, s. 341; Türkmen, s. 226.
230 Aydın, s. 94.

maddi durumunun iyileşmesine dayanarak borcunu ifa etmek istiyorsa bağışlananla yeni bir bağışlama sözleşmesi yapabilir veya geri aldığı bağışlamayı geri alarak sona ermiş olan ilişkinin yeniden kurulmasını sağlayabilir[231]. Belirtmek gerekir ki geri alınmış olan bağışlamanın geri alınması işlemi, bağışlama sözü vermenin geri alınmasından farklı olarak bir irade açıklamasının sonuç doğurmaması amacıyla yapılan bir geri alma işlemidir[232].

C. Bağışlayanın Yeni Aile Yükümlülüklerinin Doğması veya Yükümlülüklerinin Önemli Ölçüde Ağırlaşması

Bağışlayan, TBK'nın 296/I-b.3. maddesi uyarınca bağışlama sözü verdikten sonra yeni aile yükümlülüklerinin doğması ya da mevcut aile yükümlülüklerinin önemli ölçüde ağırlaşması nedeniyle vermiş olduğu bağışlama sözünü geri alabilir.

Bağışlayanın bu sebeple bağışlama sözünü geri alabilmesi için aile yükümlülüklerinin artması gerekmektedir. Yani kanundan veya sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin varlığına dayanarak geri alma hakkını kullanması mümkün değildir[233]. Dolayısıyla bağışlama sözü verenin yeni çocuğunun olması, evlatlık edinmesi, boşandıktan sonra eşi için maddi-manevi tazminat, yoksulluk-iştirak nafakası ödemesi veya alt-üst soyuna ya da kardeşlerine yardım nafakası vermeye başlaması vb. hallerde geri alma hakkının kullanılması mümkündür[234]. Bağışlayanın evlenmesi halinde bu sebebe dayanarak geri alma hakkını kullanıp kullanamayacağı ise tartışmalıdır. Tandoğan, bağışlayanın evlenmesinin tek başına geri alma sebebi oluşturmadığını[235] savunurken karşı görüşte olan Vardar Hamamcıoğlu ise geri alma sebebine bağışlayanın iradesiyle sebep olmasının geri alma hakkı için bir önemi olmadığını ve kanunda bir sınırlama getirilmediği için evlenmenin de bir geri alma sebebi olduğunu[236] belirtmektedir.

---

[231] Buz, Yenilik Doğuran, ss. 447-448.
[232] Türkmen, s. 227.
[233] Türkmen, s. 231; Vardar Hamamcıoğlu, s. 342.
[234] Kutluay, s. 156; Eren, Borçlar Özel, s. 311; Zevkliler ve Gökyayla, s. 181; Tandoğan, s. 382; Türkmen, s. 232; Aydoğdu ve Kahveci, s. 354; Remzi ve Aydın, s. 132.
[235] Tandoğan, s. 382,
[236] Vardar Hamamcıoğlu, s. 342.

Belirtmek gerekir ki bağışlama sözünün geri alınabilmesi için yeni aile yükümlülüklerinin, bağışlama sözü verenin durumunu önemli ölçüde ağırlaştırması gerekmektedir[237]. Dolayısıyla bağışlayanın mali durumunu önemli ölçüde ağırlaştırmayan yeni aile yükümlülüklerinin doğması veya mevcut aile yükümlülüklerinin ağırlaşması tek başına geri alma sebebi teşkil etmemeli ve bu sebebe dayanılarak geri alma hakkı kullanılmamalıdır[238]. Vurgulandığı üzere bağışlayanın bu sebebe dayanarak geri alma hakkını kullanması için mali durumunun önemli ölçüde ağırlaşması yeterli olup, geri almaya dayanak başka bir sebep olan ve mali durumun değişmesiyle ilgili TBK. m. 296/I b.2 de aranan olağanüstü derecede ağırlaşma şartı gerekmemektedir[239].

Bağışlayanın bu sebebe dayanarak geri alma hakkını kullanabilmesi için aile yükümlülüklerinin artmasında kusurlu olup olmadığı önem arz etmemektedir[240]. Örnek vermek gerekirse bağışlayan, boşandığı eşine karşı ağır kusuru nedeniyle maddi-manevi tazminat veya nafaka ödemek zorunda kalmışsa bile mali durumunun önemli ölçüde ağırlaştığını ileri sürerek geri alma hakkını kullanabilir. Bu durumda dikkat edilmesi gereken husus, bağışlayanın aile yükümlülüklerini, bağışlama sözünü geri alabilmek için artırmamış olması ve bu amaçla yeni bir aile yükümlülüğün doğmamış olmasıdır. Bağışlayan, bağışlama sözünü geri alabilmek için örneğin yeni bir aile yükümlülüğünün doğmasına yol açacak şekilde evlat edinmişse ve akabinde bağışlama sözünü geri almışsa, bu hakkın kullanımı, dürüstlük kuralı çerçevesinde hakkın kötüye kullanılması teşkil eder ve bağışlayanın geri alma beyanı geçersiz sayılır[241].

Geri alma hakkını kullanan bağışlayan ile bağışlanan arasında, geri alma hakkının koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği yönünde bir uyuşmazlık olursa, bu koşulların gerçekleştiği, özellikle yeni aile yükümlülüklerinin doğduğunu veya mevcut yükümlülüklerinin ağırlaşmış olduğunu ispat yükü bağışlayanın üzerindedir[242].

---

[237] Gümüş, Kısa Ders Kitabı, s. 183; Türkmen, s. 231.
[238] Türkmen, s. 232.
[239] Türkmen, s. 232; Vardar Hamamcıoğlu s. 343.
[240] Tandoğan, s. 382; Türkmen, s. 231; Vardar Hamamcıoğlu, s. 342.
[241] Tandoğan, s. 382.
[242] Vardar Hamamcıoğlu, s. 342.

II. ELDEN BAĞIŞLAMANIN VEYA YERİNE GETİRİLMİŞ BAĞIŞLAMA SÖZÜ VERMENİN GERİ ALINMASI SEBEPLERİ

Bağışlayan TBK. m. 295'te düzenlenen nedenlerden birini ileri sürerek elden bağışlamayı veya yerine getirilmiş bağışlama sözünü geri alabilir. İleride inceleneceği üzere, bağışlayanın yerine getirmiş olduğu bağışlamayı geri alabilmesi için gerçekleşmesi gerekli sebepler, belirli bir öneme, ciddiyete ve ağırlığa sahip sebeplerdir. İlgili kanun maddesinde de teker teker belirtilmiş olan sebepler takip eden başlıklarda incelenmeye çalışılmıştır:

A. Bağışlananın Bağışlayana ya da Yakınlarından Birine Karşı Ağır Bir Suç İşlemesi

Bağışlayanın elden bağışlamayı veya yerine getirilmiş bağışlama sözünü geri alabilmesi için TBK. m. 295 uyarınca alternatifli olarak gerçekleşmesi gereken durumlardan ilki, bağışlananın bağışlayana ya da yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemesidir (TBK. m. 295/b. 1).

Suç işleme şeklinde eylemin anlamı konusunda öğretide görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı yazarlar[243] bağışlayanın eyleminin ceza hukuku anlamında suç teşkil etmesi gerekmediğini belirtmişler ve iyilikbilmez davranışların suç teşkil etmese bile kasıtlı ve ağır olması şartıyla geri alma sebebi oluşturacaklarını savunmuşlardır. Diğer bir görüş ise bağışlamanın geri alınabilmesi için suç işleme eyleminin, ceza hukukundaki anlamıyla "ağır suç" özelliğini taşıması gerektiğini savunmaktadır[244]. Buna bağlı olarak ağır nitelikte olmayan kabahatler geri alma sebebi oluşturmamaktadır[245].

Bağışlananın eyleminin "ağır suç "olarak kabul edilip edilmeyeceğine ve bu suçtan dolayı bağışlayanın geri alma hakkını kullanıp kullanamayacağına hâkim somut olayın özelliklerine göre karar verecektir[246]. Hâkime yüklenen bu araştırma ve

---

[243] Kutluay, s. 142; Tandoğan, s. 378.
[244] Olgaç, Bağışlama, s. 240; Tandoğan, s. 378.
[245] Türkmen, s. 179; Kutluay, s. 142; Eren, Borçlar Özel, s. 306.
[246] Cüneyt Pekmez, "Bağışlamanın Geri Alınmasında "Ağır Suç" Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl 2019; Sayı7(2), ss.213-232, www.dergipark.org.tr, (E.T: 12.09.2022), s.227.

aydınlatma görevi kanunda suçun ağırlığının tespiti bakımından açık bir düzenlemeye yer verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Hâkim önüne gelen somut olayda suçun unsurlarının mevcudiyetini ve fiilin objektif olarak aile bağlarını koparacak nitelikte ağır bir suç olup olmadığını araştıracaktır[247]. Yine belirtmek gerekir ki objektiflik tek başına yeterli değildir, zira suçun sübjektif olarak da bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasına neden olacak şekilde ağırlık taşıması gereklidir[248]. Bağışlayanın geri alma hakkını kullanabilmesi için bağışlananın eyleminin objektif olarak aile bağlarını koparacak nitelikte olması, sübjektif olarak da aile bağlarını koparmış olması gerektiği doktrinde de kabul edilen genel görüştür[249]. Bu çerçevede objektif ve sübjektif şartların gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde hâkim; bağışlanan ile bağışlayan arasındaki ilişkinin şekli, yoğunluğu, bağışlananın eylemin meydana gelmesindeki kusuru ve suçun şeklini göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapacaktır[250].

Burada aranan diğer şart ise bağışlananın suçu işlemeye yönelik kastının veya ihmale dayanan eyleminin bulunması gerektiğidir[251]. Yani geri alma hakkını kullanabilmesi için bağışlananın taksirli olarak bağışlayanı ya da yakınlarından birini öldürmesi veya yaralamış olması yeterli değildir[252].

Bağışlananın işlediği suçun kişi varlığına veya malvarlığına karşı işlenmesi de önemli değildir. TBK., ağır suçun bağışlanan tarafından bağışlayana veya onun yakınlarına karşı işlenmesini geri alma hakkının kullanılması bakımından yeterli saymıştır. Öyle ki bağışlananın bu suçtan dolayı soruşturulması, kovuşturulması veya mahkûm olması aranmadığı[253] gibi suçun teşebbüs aşamasında kalması veya bağışlananın asli fail olmayıp suça iştirak etmesi dahi geri alma hakkının kullanılması için yeterlidir[254].

Bağışlananın işlemiş olduğu veya aracılık ettiği suçun şikâyete veya uzlaştırmaya tabi olup olmadığı geri alma hakkını etkilemediği gibi bağışlananın hapis cezasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya etkin pişmanlık

---

[247] Kocayusufpaşaoğlu Necip, **Miras Hukuku**, 3. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1987, s.309.
[248] Türkmen, s. 178.
[249] Yılmaz, s.102; Aydoğdu ve Kahveci s. 353; Tunçomağ, s.419.
[250] Pekmez, s.227.
[251] Türkmen, s. 178; Kutluay, s. 142.
[252] Yılmaz, s. 102.
[253] Vardar Hamamcıoğlu, s. 324; Türkmen, s. 179; Kutluay, s. 144; Remzi ve Aydın, s.131; Tandoğan, s. 378, Aral ve Ayrancı, s. 250.
[254] Pekmez, s. 220; Eren, Borçlar Özel s. 306; Tandoğan, s. 378; Türkmen, s. 178.

hükümlerinden yararlanması da hakkın kullanılmasını engellemez[255]. Aynı şekilde işlenen suçun zamanaşımına uğramış olması da önemli değildir[256]. Vurgulamak gerekir ki yukarıda açıkladığımız hususlar hukuka aykırı bir suçun varlığı halinde geçerlidir. Dolayısıyla zorunluluk hali veya meşru müdafaa kapsamında işlenen fiiller gibi hukuka aykırı olmayan ve hukuka uygunluk sebepleri taşıyan eylemler geri alma hakkının kullanılmasını engeller[257].

Bağışlamanın geri alınabilmesi için bağışlayana veya onun yakınlarına karşı işlenen kusurlu ve hukuka aykırı eylemin bağışlanan tarafından gerçekleşmiş olması gerekir. Bu nedenle bağışlananın mirasçılarının veya yakınlarının suç işlemesi bağışlamanın geri alınması için yeterli değildir. Örneğin; bağışlananın ölmesi halinde onun mirasçılarının bağışlayana veya yakınlarına karşı ağır bir suç işlediklerini düşünelim. Böyle bir durumda bağışlayan, sözleşmenin tarafı olmayan mirasçıların eylemlerini ileri sürerek bağışlama sözleşmesini geri alamaz[258].

Bağışlayanın geri alma hakkını kullanabilmesi için öğretide kabul edilen görüş; ağır suçun bağışlamadan sonra işlenmiş olmasının yeterli olduğu yönündedir[259]. Biz öğretide kabul edilen bu görüşe katılmıyoruz ve geri alma hakkının kullanılabilmesi için sadece suçun işlenmesini yeterli görmemekle birlikte mahkûmiyet kararının da aranması gerektiğini savunuyoruz. Aksi halde bağışlayana kötüniyetle veya keyfi olarak bağışlamasını geri alma hakkı tanınacaktır. Şöyle ki; suçun unsurlarının oluşup oluşmadığı mahkeme tarafından belirlenmeyen bir eyleme karşı veya bağışlayanın haksız tahrikine, tehdidine karşı işlenen eylemlerde bağışlayan kötüniyetli olarak suçun işlendiğini iddia ederek bağışlamayı haksız şekilde bağışlanandan geri alabilir. Dolayısıyla bağışlananın suçtan dolayı mahkûm edilmesi halinde bağışlayanın geri alma hakkını kullanabilmesi iki taraf için de daha adil sonuçlar doğuracaktır. Etkin pişmanlıktan yararlanılması, şikâyetten vazgeçilmesi, cezanın ertelenmesi veya uzlaşmanın sağlanması hallerinde de bağışlayanın iradesinden geri almaya yönelik

---

[255] Tandoğan, s. 374; Eren, Borçlar Özel, s. 298, Türkmen s. 179.

[256] Olgaç, Bağışlama, s. 240; Olgaç, Borçlar Özel, s. 240, Olgaç, Hukuk, s. 465; Remzi ve Aydın, s. 88; Eren, Borçlar Özel, s. 306.

[257] Vardar Hamamcıoğlu, s. 324; Pekmez, s. 221; Eren, Borçlar Özel, s. 306; Türkmen s. 179.

[258] Türkmen s. 181.

[259] Remzi ve Aydın, s. 88; Tandoğan, s. 378; Olgaç, Bağışlama, s. 240; Olgaç, Borçlar Özel, s. 240; Olgaç, Hukuk, s. 465; Zevkliler ve Gökyayla, s. 159; Aral, s. 210; Yılmaz, s. 102; Aydoğdu ve Kahveci, s. 355; Eren, Borçlar Özel, s. 322.

eylemin affedildiği sonucu ortaya çıkmamaktaysa geri alma hakkını kullanma hakkının devam ettiği kabul edilmelidir[260]. Zira bu durumlarda ortada bağışlamayı geri almaya yönelik TBK. m.295/I'de sayılan şartlar oluşmuş ancak mahkûmiyet, bağışlayandan veya kanundaki düzenlemelerden kaynaklanan nedenlerde ertelenmiş veya ortadan kaldırılmıştır.

B. Bağışlananın Bağışlayana ya da Onun Ailesine Karşı Yasa Gereği Yükümlü Olduğu Ödevlerine Önemli Biçimde Uymaması

Bağışlananın, bağışlayana veya onun ailesine karşı yasa gereği yükümlü olduğu ödevlerine önemli biçimde aykırı davranması, bağışlayanın veya mirasçılarının elden bağışlamayı ya da yerine getirilmiş bağışlama sözünü geri almasının ikinci nedenidir (TBK. m. 295/b. 2). Belirtildiği gibi bağışlayanın bu hakkını kullanabilmesi için, bağışlananın yasadan kaynaklanan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranması ve bu davranışlarında kusurlu olması gerekmektedir. Dolayısıyla bağışlananın ahlaki yükümlülüklere veya bağışlayanın isteklerine aykırı davranması halinde bu yükümlülüklerin yasadan kaynaklandığı ispat edilmedikçe geri alma sebebi oluşturmayacaktır[261].

TBK'nın 295/b. 2. maddesinde düzenlenmiş olan bağışlamanın geri alınması sebebi ile TMK'nın 510. maddesinde düzenlenmiş olan mirasçılıktan çıkarma sebepleri arasında benzerlik bulunmakla birlikte TMK'da "aile hukukundan kaynaklanan yükümlülükler" ifadesi yer almıştır.

Aile hukukundan kaynaklanan yasal yükümlülüklerin ihlalinden bahsedebilmemiz için bağışlanan, bağışlayan veya onun ailesindeki kişiler arasında "ailesel ilişki" olmalıdır[262]. Ailesel ilişki kapsamında olmayan evlilik dışı fiili yaşam birlikteliklerinde tarafların birbirlerine karşı aile hukukundan kaynaklanan yasal yükümlülüklerinin varlığından bahsedemeyiz[263]. Buna karşın bazı istisnai düzenlemeler mevcuttur: bu istisnalardan biri Türk Ceza Kanunu 233. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre evlilik dışı birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe

[260] Türkmen, s.179; Eren, Borçlar Özel, s.298; Tandoğan, s.374.
[261] Türkmen, s. 187; Eren, Borçlar Özel, s. 308.
[262] Türkmen, s. 188.
[263] Türkmen, s. 188; Kutluay s. 147.

kaldığını bildiği kadını çaresiz şekilde terk eden kişinin işlemiş olduğu fiil, maddenin kenar başlığında açıkça belirtildiği üzere aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali olarak kabul edilmiştir.

Kanun, ailesel ilişkilerden ve aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerden bahsederken kan veya kayın hısmı olma şartı aramasa da bütün kan ve kayın hısımları bu kapsamda görülmeyecektir. Dolayısıyla aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerden bahsederken kanunun öngördüğü hısımlar arasındaki yükümlülüklerin ihlali geri alma nedeni oluşturacaktır. TMK'da nişanlılar ve eşlerin birbirlerine karşı, ana-babanın çocuğa ya da çocukların ana-babaya karşı, aynı evde yaşayanların birbirlerine karşı, altsoy-üstsoy ve kardeşlerin birbirlerine karşı aile hukukundan kaynaklanan yükümlülükleri olduğu açıkça düzenlenmiştir. Buna karşın eşlerin kayın hısımlarına yönelik yasal bir yükümlülükleri olduğuna dair düzenleme yer almamasına rağmen Yargıtay, gelini de aile kavramına dahil ederek, eşin kayın hısmına karşı aile hukukundan kaynaklı yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etmiştir[264].

Bağışlayanın aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihlali sebebiyle bağışlamasını geri alabilmesi için bağışlananın davranışlarında kusurlu olması gerektiğinden bahsetmiştik. Ancak bağışlananın yasal yükümlülüklerine aykırı davranmasına bağışlayanın veya yakınlarının kusurları sebebiyet verdiyse bu durumda bağışlayanın bağışlamasını geri alması mümkün olmayacaktır. Öğretide kabul edilen genel görüş de bu yöndedir[265].

Bağışlananın aile hukukundan kaynaklanan yasal yükümlülüklerini yerine getirmemesi üzerine bağışlayan icra ve dava yoluna başvurmuş olsa ve yargı yolu sonucunda yükümlülükler yerine getirilmiş olsa bile, bağışlayan bağışlamasını geri alma hakkına sahiptir. Ancak bağışlayan yükümlülüklerin yerine getirilmesi için yargı yoluna başvurma zorunluluğu olmadan geri alma hakkını kullanabilir[266].

Bağışlayan, bağışlananın yasal bir hakkını kullanması sebebiyle[267] veya istek ve arzularının bağışlanan tarafından karşılanmaması nedeniyle geri alma hakkını

---

[264] Yargıtay 1. H.D E. 1987/10026 K. 1987/12868 T. 24.12.1987, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı, www.sinerjimevzuat.com.tr, (E.T: 05.10.2022)

[265] Zevkliler ve Gökyayla, s. 380; Kutluay, s. 149; Tandoğan, s. 378.

[266] Türkmen, s. 190.

[267] Yargıtay 15. Hukuk Dairesi E.2006/2639, K.2007/5624, T.24.09.2007, Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı www.sinerjimevzuat.com.tr, (E.T: 05.10.2022)

kullanamaz. Bu durumlara örnek vermek gerekirse; bağışlananın bağışlayana karşı mirasta denkleştirme talebinde bulunması[268], mirasın taksimi davası açması veya ilgililerin babalık davası açması[269] hallerinde bağışlayanın geri alma hakkını kullanması mümkün olmadığı gibi; bağışlananın bağışlayanın istediği kişiyle evlenmemesi[270], cinsiyet değiştirmesi veya siyasi partiye üye olması-olmaması[271] hallerinde de geri alma sebepleri oluşmadığı için bağışlamanın geri alınması hakkını kullanamayacaktır.

Bağışlayanın geri alma hakkının sadece aile hukukundan kaynaklanan yasal yükümlülüklerle sınırlandırılması doğru değildir. Zira bağışlama sözleşmesinin tarafları arasında aile hukuku dışında meydana gelen yasal yükümlülüklerin veya sözleşme yükümlülüklerinin ihlal edilmesinde de bağışlayan için geri alma sebepleri oluşmuş sayılmalıdır[272]. Örneğin taraflar arasındaki minnet ilişkisini önemli ölçüde zedeleyecek şekilde kira veya eser sözleşmesinden doğan borcun yerine getirilmemesi, taşınır satışında zilyetliğin devredilmemesi, kiralananın tahliyesi sırasında olağanı aşan ölçüde zarara uğratılması açıkladığımız hususlar çerçevesinde geri alma nedeni oluşturabilir.

Belirtmek gerekir ki kanunkoyucu; kanundan doğan yükümlülüklerin ihlali sebebine dayanarak geri alma hakkının kullanılabilmesi için yükümlülüklerin önemli ölçüde ihlal edilmesi şartını aramıştır. Bu sebeple basit ihlallere dayanarak geri alma hakkı kullanılamaz[273]. Örnek vermek gerekirse boşanmış eşlerden birinin mahkeme kararına karşın haklı bir sebebi bulunmadan diğer eşin müşterek çocukla kişisel ilişki kurmasını sürekli olarak engellemesi önemli bir ihlal olarak kabul edilecek ve geri alma hakkı kullanılabilecekken; haklı bir sebeple veya sadece bir kereliğe mahsus olmak üzere ilişki kurmasını engellemesi önemli ölçüde haklı sebep teşkil etmeyecek ve geri alma hakkı kullanılamayacaktır.

---

[268] Türkmen, s. 190.
[269] Türkmen, s. 190.
[270] Tongsir, s. 980.
[271] Türkmen, s. 191.
[272] Türkmen, s. 194.
[273] Eren, Borçlar Özel, s. 300; Zevkliler ve Gökyayla, s. 189.

C. Bağışlananın Yüklemeli Bağışlamada Haklı Sebep Olmaksızın Yüklemeyi Yerine Getirmemesi

Bağışlananın yüklemeli bağışlamada haklı sebep olmaksızın yüklememeyi yerine getirmemesi, bağışlayanın veya mirasçılarının, elden bağışlamayı ya da yerine getirilmiş bağışlamayı geri almasının üçüncü nedenidir (TBK m. 295/bent 3).

Bağışlayanın bu maddeye dayanarak geri alma hakkını kullanabilmesi için bağışlananın yerine getirmesi gereken yüklemeyi haksız şekilde yerine getirmemiş olması gereklidir[274]. Dolayısıyla bu geri alma sebebinin yüklemeli bağışlamalara özgü olduğunu, şartlı bağışlamalar yönünden ise geri alma nedeni olarak düzenlenmediğini belirtmek gerekir[275]. Çünkü şartlı bağışlamalarda bağışlanan şartı yerine getirmekle mükellef olmamakla birlikte, şartın gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi bağışlama sözünün geri alınmasında etkili değildir.

Bağışlananın yüklemeyi yerine getirmekten kaçınması haklı sebeplere dayanıyorsa bağışlayan geri alma hakkını kullanamayacaktır. Kanunda, TBK. m. 291/IV dışında, haklı sebeplerin neler olduğu açıkça belirtilmediği gibi bu nedenler sınırlı sayı ilkesine de tabi değildir ve somut olayın özelliklerine göre haklı sebebin oluşup oluşmadığına hâkim karar verecektir[276]. TBK'nın 291/IV. maddesine göre, bağışlama konusunun değeri, yüklemenin yerine getirilmesi masraflarını karşılamaz ve aşan kısım kendisine ödenmezse bağışlanan yüklemeyi yerine getirmekten kaçınabilir. Bağışlanana tanınan bu imkânı geçici bir def'i hakkı olarak nitelendirilebilir[277]. Böylece bağışlayanın yüklemenin yerine getirilmesini talep etmesi halinde bağışlayan bu def'ii ileri sürerek yüklemenin bağışlanan şeyin değerini aşan kısmının kendisine ödenmesini isteyebilir veya ödeme yapılıncaya kadar yüklemeyi yerine getirmekten kaçınabilir[278]. Kanunda yer almamakla birlikte mükellefiyetin, yapılacak giderler ölçüsünde indirime tabi tutulması veya hafifletilmesi de düşünülebilir[279].

---

[274] Gümüş, Borçlar Özel, s. 305; Tongsir, s. 110; Tandoğan, s. 381; Zevkliler ve Gökyayla, s. 160; Tunçomağ, s. 197.
[275] Gümüş, Borçlar Özel, s. 305; Yılmaz, s. 116.
[276] Türkmen, s. 204.
[277] Türkmen, s. 204.
[278] Türkmen, s. 204.
[279] Yavuz, Acar ve Özen, s. 162.

Belirtmemiz gereken diğer husus ise yüklemenin istenebilmesi için bağışlanan şeyin ne zaman devredileceği hususudur. Bağışlayan bağışlanandan yüklemeyi yerine getirmesini isteyebilmesi için ilk olarak kendi edimi olan bağışlamayı yerine getirmelidir. Aksi halde yüklemeli bağışlamadan değil şartlı bağışlamanın varlığından söz etmemiz gerekir. Bu sebeple kendi edimini yerine getirmeyen bağışlayan, bağışlananın TBK. m. 295/b. 3 hükmüne aykırı davrandığını iddia ederek geri alma hakkını kullanamaz.

Bağışlananın haklı sebepler bulunmaksızın yüklemeyi yerine getirmemesi sonucu bağışlayanın zarara uğraması halinde bu zararların tazmini konusunda öğretide görüş ayrılıkları vardır. Bir görüş bağışlananın haksız şekilde yüklemeyi yerine getirmemesi sonucu zarara uğrayan bağışlayanın uğradığı zararları talep edebileceğini savunurken[280] diğer görüş ise bağışlayanın sadece yüklemenin yerine getirilmesini isteme ve sözleşmeyi geri alma hakkı olduğunu ancak tazminat talep edemeyeceğini savunmaktadır[281]. İkinci görüşü savunanlara göre; yükleme, kimseye alacak hakkı kazandırmamakla birlikte sadece bağışlayana yüklemenin yerine getirilmesini isteme hakkı verir. Ancak bu isteme hakkı, alacak hakkı olarak nitelendirilemez.

Bağışlayanın bağışlanandan yüklemenin yerine getirilmesini isteyebilmesi için herhangi bir zamanaşımı süresi düzenlenmemiştir[282]. Bağışlayanın yerine getirmesi gereken yüklemeyi tipik anlamda borç olarak kabul etmediğimiz için, yükleme için TBK. m. 146'da düzenlenen genel zamanaşımı süresi uygulanamaz[283]. Böyle bir durumda bağışlayan bağışlanandan dürüstlük kuralına uygun şekilde ve makul süre içerisinde yüklemenin yerine getirilmesini talep etmelidir. Aksi halde bağışlayanın yüklemeden zımni olarak vazgeçtiği sonucuna ulaşılabileceği gibi bağışlanan da yüklemeyi yerine getirmesine gerek olmayacağına ilişkin haklı bir beklenti içine girebilir[284].

Bağışlananın yüklemeyi sözleşmeye uygun olarak yerine getirmemesi halinde de bağışlayan, geri alma hakkını kullanabilir veya TBK. m. 227 kıyasen uygulanarak yüklemenin ayıpsız olarak yerine getirilmesini talep edebilir. İkinci durumda

---

[280] Kutluay, s. 133.
[281] Yıldırım, ss. 46-47.
[282] Kocayusufpaşaoğlu, s. 284; Serozan ve Engin, s. 373.
[283] Vardar Hamamcıoğlu, s. 350; Türkmen, s. 200.
[284] Türkmen, s. 200.

bağışlayan bağışlanana ek süre vererek yüklemenin ayıpsız olarak yerine getirilmesini, süresi içinde yerine getirilmediği taktirde geri alma hakkını kullanacağını bildirebilir. Bağışlama sözleşmelerinin ivazsız kazandırma niteliğini haiz olması sebebiyle bağışlayan, kesin vadeye bağlanmış yüklemeler dışında, süre vermeden ve yükleme ediminin ifasını talep etmeden geri alma hakkını kullanamaz[285]. Bununla birlikte karşı edim niteliğinde olmayan yüklemenin gereği gibi yerine getirilmemesinden dolayı bağışlayan, ayıp halinde alıcıya tanınan; bedelden indirim talebinde bulunamayacağı gibi bağışlanmanın geri alınması nedeniyle ortaya çıkan zararın tazmin edilmesini de isteyemeyecektir[286].

Bağışlanan yüklemeyi kısmen yerine getirmişse yerine getirilmeyen kısım için bağışlayan eksik kısmın ifasını talep edebilir ve yukarıda anlattıklarımız çerçevesinde geri alma hakkını bağışlamanın tamamına etkili olacak şekilde kullanabilir[287].

III. BAĞIŞLAYANIN BAĞIŞLANAN TARAFINDAN HUKUKA AYKIRI OLARAK ÖLDÜRÜLMESİ VEYA ONUN GERİ ALMA HAKKINI KULLANMASINI ENGELLEMESİ

TBK. m. 297/IV düzenlemesi gereğince bağışlayanın bağışlanan tarafından hukuka aykırı olarak öldürülmesi veya geri alma hakkını kullanmasının engellenmesi de geri alma nedenidir. Ancak burada geri alma hakkına doğrudan bağışlayanın mirasçıları sahiptir[288]. Bu düzenleme hem bağışlama sözünün geri alınmasında hem de yerine getirilmiş bağışlamaların geri alınmasında geçerlidir.

Mirasçıların bu sebebe dayanarak geri alma hakkını kullanabilmesi için gerekli olan ilk sebep, bağışlayanın bağışlanan tarafından hukuka aykırı ve kasten öldürülmesidir. Dolayısıyla bağışlananın taksirli eylemi sonucunda bağışlayanın ölmesi, geri alma nedeni oluşturmayacağı gibi, eylemde hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması da hukuka aykırılığı ortadan kaldıracağından, hakkın kullanılmasını engelleyecektir[289]. Bununla birlikte geri alma hakkını kullanmak

---

285 Türkmen, s. 202.
286 Tandoğan, s. 381; Vardar Hamamcıoğlu, s. 197.
287 Türkmen, s. 202.
288 Tunçomağ, s. 238.
289 Eren, Borçlar Özel, s. 314; Zevkliler ve Gökyayla, s. 182; Aydoğdu ve Kahveci s. 355; Tandoğan, s. 383; Remzi ve Aydın, s. 133.

isteyen mirasçılar için suçun soruşturulması, kovuşturulması veya bağışlananın mahkûm edilmesi şartı aranmaz[290].

Mirasçılara tanınan bu hak için gerçekleşmesi aranan diğer sebep ise bağışlananın bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasını engellemesidir. Bağışlanın bağışlayanın geri alma hakkını engelleyen davranışının hukuka aykırı, kusurlu ve kasıtlı olması yeterli olup[291] suç niteliğinde olup olmaması önem arz etmemektedir. Geri alma hakkının kullanılmasının engellenmesi kavramının içeriğinin daha iyi anlaşılabilmesi için TMK m. 578 "mirastan yoksunluk sebeplerinin" kıyasen uygulanması gerektiği düşüncesindeyiz[292]. Bu sebeple geri alma hakkının kullanılmasının engellenmesinden; bağışlananın bağışlayanı kasten ve hukuka aykırı şekilde sürekli olarak geri alma hakkını kullanamayacak hale getirmesi; korkutma, zorlama veya aldatma yoluyla geri alma hakkını kullanmasını engellemesi; bağışlananın bağışlayanın tekrar yapamayacağı durum ve zamanda geri alma hakkını kullandığına dair belgeleri kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldırması veya değiştirmesi durumları anlaşılabilir.

Yukarıda saydığımız nedenler, mirastan yoksunluk sebepleriyle benzerlik göstermekle birlikte, buradaki geri alma hali bazı hususlarda mirastan yoksunluktan ayrılmaktadır. Şöyle ki mirastan yoksunluk doğrudan kanundan dolayı kendiliğinden doğmaktayken, mirasçıların bağışlamanın geri alınması hakkını kullanabilmeleri için yenilik doğuran irade beyanının karşı tarafa ulaşması gerekmektedir[293]. Ayrıca mirasbırakanı öldürmeye teşebbüs TMK m. 578'e göre mirastan yoksunluk sebebiyken, TBK. m. 297/IV gereğince geri alma nedeni oluşturmamaktadır. Zira böyle bir durumda TBK. m. 297/IV uyarınca değil ama TBK. m. 295 b.1 uyarınca geri alma hakkı kullanılabilir. Diğer yandan bağışlamanın geri alınması affa elverişli değilken mirastan yoksunluk halinde mirasbırakanın affı yoksunluğu ortadan kaldırmaktadır (TMK. m. 578/II). Çünkü bağışlamanın geri alınması sebepleri arasında bağışlayanın ölümü veya sağlığında geri alma hakkının engellenmesi yer aldığından, saydığımız bu nedenler nitelikleri itibariyle affa elverişli değildir. Böyle bir durumda ancak geri alma hakkının sahibi olan mirasçıların haktan feragat etmeleri

[290] Türkmen, s. 236.
[291] Vardar Hamamcıoğlu, s. 359.
[292] Türkmen, s. 236.
[293] Tandoğan, s. 379.

gündeme gelebilir[294]. Mirastan yoksunluk kendiliğinden gerçekleşmekte ve hâkim tarafından re'sen dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte hâkim, önüne gelen somut olayda bağışlamanın geri alınması sebepleri bulunsa ve bu durumu tespit etse dahi re'sen geri almaya karar verememektedir.

Açıkladığımız bu hususlar bağışlayanın doğrudan bağışlanan tarafından öldürülmesi veya geri alma hakkını kullanmasının engellemesi için geçerlidir. Bağışlayan; bağışlananın bir yakını, ailesinden birisi veya üçüncü kişi tarafından öldürülmüşse mirasçıların geri alma hakkı doğmayacaktır[295]. Bununla birlikte bu kişilerin bağışlayana karşı işledikleri fiillerde bağışlananın da iştiraki bulunmaktaysa o zaman bağışlayanın mirasçıları TBK. m. 297/IV uyarınca, bir süre sınırına tabi olmadan geri alma hakkını kullanabilirler.

IV. NİŞANLILIĞIN SONA ERMESİ DURUMUNDA MUTAD OLMAYAN NİŞAN HEDİYELERİNİN İADESİ

Bağışlamayı geri almaya yönelik Kanunda düzenlenen bir başka sebep de nişanlılığın sona ermesinde mutad olmayan nişan hediyelerinin verenler tarafından geri istenmesidir. Bu sebep, elden bağışlamanın veya bağışlama sözü vermenin geri alınmasına benzemektedir.

A. Genel Olarak Nişanlanma ve Nişanlanmanın Sona Ermesi

TMK'nın 118-123. maddeleri arasında düzenlenen nişanlanma, kadın ve erkek arasında karşılıklı evlenme vaadi ile kurulan hukuki ilişkidir[296]. Nişanlanmadan farklı bir kavram olan nişanlılık ise nişanlanmadan sonra taraflar arasında meydana gelen ve evlenmeye kadar devam eden hukuki ilişkidir[297].

Nişanlanma işleminin geçerli olabilmesi için kanunda bir şekil şartı düzenlenmemiştir. TMK. m. 118'de nişanlamanın evlenme vaadi ile olacağı belirtilmiş ve yasal temsilcinin rızası olmadıkça nişanlamanın küçük ve kısıtlıyı

---

294 Türkmen, s. 235.
295 Türkmen, s. 234.
296 Hüseyin Hatemi, **Aile Hukuku,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 7.
297 Hatemi, s. 7; Akıntürk, s. 20

bağlamayacağı vurgulanmışsa da bunları bir şekil şartına tabi tutmamıştır. Buna karşın nişanlanmanın geçerli olabilmesi için bazı maddi şartlar aranmaktadır. Bu şartlar; nişanlanma ehliyeti[298], taraflar arasında nişanlanma engelinin bulunmaması ve tarafların nişanlanma iradesine sahip olmalarıdır.

Nişanlanma, geçerli olarak kurulduktan sonra sona erebilir. Dolayısıyla geçerli şekilde kurulmayan nişanlanma işlemi halinde sona ermeden değil; işlemin yokluğundan veya hükümsüzlüğünden bahsedilebilir. Nişanlanmanın sona ermesi birçok şekilde gerçekleşebilir. Tarafların evlenmesi, nişanlılardan birinin ölümü ve gaipliğinin kesinleşmesi hallerinde nişanlanma ilişkisi kendiliğinden[299] sona ererken, nişanlılık nişanlıların ortak kararıyla da sona erdirilebilir[300]. Aynı şekilde taraflardan birinin başkasıyla nişanlanması halinde zımni olarak veya nişanlılardan birinin tek taraflı irade beyanıyla da nişanlanmanın sona erdirilmesi mümkündür. Nişanlanmanın sona ermesi ile birlikte maddi-manevi tazminat ve nişanlılıkta verilen hediyelerin iadesi gibi birçok sonuç ortaya çıkmaktadır. Ancak çalışmamızın konu kapsamında olmayan maddi-manevi tazminat talepleri incelenmeyecek sadece nişanlılıkta verilen hediyelerin iadesi açıklanmaya çalışılacaktır.

B. Nişanın Sona Ermesinde Mutad Olmayan Nişan Hediyelerinin İadesi

Nişanlanma ilişkisinin taraflarının birbirlerine veya nişanlıların ailelerinin nişanlılara örf ve âdet gereğince ekonomik değeri haiz karşılıksız kazandırmada bulunduğuna uygulamada sık rastlanılmaktadır. Nişan hediyesi olarak bilinen bu kazandırmalar niteliği itibariyle karşılıksızdır. Bağışlama da bağışlayanın bağışlama amacıyla bağışlanana karşılıksız olarak kazandırmada bulunması olduğundan, nişan hediyelerinin de bu nitelikte olduğu düşünülebilir. Ancak kazandırmaların iadesi bakımından dayanak alınacak hükümler nişanlılıkta farklıdır. Zira nişanlanmanın sona ermesiyle nişan hediyelerinin iadesi TMK. m. 122-123 hükümleri uyarınca gerçekleşmekteyken, nişanlılık ilişkisi sebebiyle yapılmayan kazandırmalar TBK'da

---

[298] Bilge Öztan, **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, 28. baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 407.

[299] Mehmet Altunkaya, "Nişanlanmanın Sona Ermesi Halinde Hediyelerin Geri Verilmesi", **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Cilt: IV, Sayı:8, 2006, ss.159-333, dergipark.org.tr, (E.T: 12.09.2022), s. 221.

[300] Akıntürk, s. 41.

düzenleme altına alınan bağışlama sözleşmesi hükümleri uyarınca geri alınabilir ve iadesi istenebilir.

Nişanlanmanın sona ermesiyle nişan hediyelerinin iadesi TMK hükümlerine tabi olmakla birlikte, bu konuya bu başlık altında yer vermemizin sebebi, sözü geçen iadenin de elden bağışlamanın veya yerine getirilmiş bağışlama sözü vermenin geri alınmasına benzemesidir. Bu doğrultuda elden bağışlamanın geri alınmasına ilişkin açıklamalarımız, nişan hediyelerinin iadesi ile ilgili hakkında hüküm bulunmayan konular açısından da kıyasen dikkate alınabilecektir. Ayrıca aşağıda açıklanacağı üzere TMK m.122 kapsamına girmeyen hediyeler TBK hükümlerine tabi olduğundan, bu ihtimali de bu başlıkta incelemeyi uygun gördük.

Nişanlılığın evlenme dışındaki bir sebeple sona ermesi halinde nişanlıların birbirlerine veya anne babanın ya da onlar gibi davrananların diğer nişanlıya vermiş oldukları mutad olmayan (alışılmışın dışındaki) hediyelerin geri istenmesi mümkündür (TMK. m. 122). Yukarıda saydığımız kişilerin vermiş oldukları hediyeleri geri isteyebilmeleri için bazı şartlar gerçekleşmelidir. Buna göre; hediyeler nişanlılık sebebiyle verilmiş olmalıdır. Başka bir ifadeyle, tarafların nişanlanmasından önce nişanlanmanın gerçekleşeceği düşüncesi ile verilen hediyelerin nişanlılıkla ilgisi olması sebebiyle TMK. m. 122 çerçevesinde geri istenebilmesi mümkünken, nişanlılıkla ilgisi olmayan hediyelerin bu madde kapsamında iadesi söz konusu olamaz[301]. Hediyelerin geri istenebilmesi için aranan ikinci şart hediyenin "mutad olmaması" (alışılmışın dışında olması) gerektiğidir. Ancak hangi hediyenin mutad olduğu hangisinin olmadığı hususunda belli bir düzenleme bulunmamakta olup tarafların örf, adet, gelenekleri ve ekonomik şartları çerçevesinde tespit yapılmalıdır[302].

Üçüncü şart, hediyenin nişanlılardan birisine verilmesidir. Nişanlıların birbirlerine ya da anne, baba veya onlar gibi davrananların diğer nişanlıya vermediği hediyeler TMK. m. 122 çerçevesinde geri istenemez.

Dördüncü ve son şart ise nişanlanmanın evlilik dışında sona ermesi gerektiğidir. Her ne kadar evlilik dışında ne şekilde sona erdiği önem arz ermese de ölüm ile sona erme hususu tartışmalıydı. TMK'da 1990 yılında değişiklik yapılmadan

---

[301] Altunkaya, s. 228.
[302] Öztan, s. 416.

önce ölüm ile nişanlanmanın sona ermesi halinde hediyelerin geri istenemeyeceği düzenlenmişti. Değişiklikle birlikte ölüm ile nişan hediyelerinin geri istenebileceği madde gerekçesinde[303] yer verilmiştir.

TMK. 122/II. maddesi uyarınca nişan hediyelerinin aynen ya da misli ile geri verilememesi halinde sebepsiz zenginleşme hükümleri kapsamında geri istenebileceği belirtilmiştir. Belirtilmelidir ki iyiniyetli olarak hediyeleri elinden çıkaran nişanlının geri verme borcu söz konusu olmayacaktır[304]. Buna karşın nişanlı hediyeleri elinden çıkarırken kötüniyetliyse hediyenin bedelini tamamen ödemelidir[305].

Nişanlılık ilişkisinin sona ermesinden sonra vermiş olduğu hediyeleri geri almak isteyen kişi, bu talebini dava yoluyla ileri sürmek zorunda değildir. Ancak talebe rağmen hediyelerin geri verilmemesi halinde dava açma hakkı saklıdır. Dava yolu ile hediyelerin iadesi talebinde bulunan davacı, geçerli nişan ilişkisinin varlığını, nişanın evlenme dışında bir sebeple sona erdiğini ve iadesi talep edilen hediyelerin nişanlılık sebebiyle verildiğini ispat etmelidir[306].

TMK. m. 122 kapsamında iade talebinde bulunabilmek için karşılıksız kazandırmaların nişanlılardan birine yapılması gerektiğinden bahsetmiştik. Karşılıksız kazandırma bu kişilere yapılmazsa yani nişanlıların anne babasının veya onlar gibi davrananların birbirlerine ya da nişanlılardan birinin diğer nişanlının anne babasına veya onlar gibi davranan yakınlarına hediye vermesi halinde TMK. m. 122-123 değil; TBK. m. 295 çerçevesinde bağışlamanın geri alınması hükümleri uygulama alanı bulacaktır[307]. Buna göre sözü edilen kişiler, bağışlayan olarak, TBK. m. 295'te yer alan nedenlerin gerçekleşmesiyle elden bağışlamayı veya yerine getirdiği bağışlama sözünü karşı tarafa varması gereken tek taraflı irade beyanıyla geri alabilirler[308]. Üstelik bu hediyelerin mutad olan veya olmayan şeklinde bir sınırlamaya tabi olmadan geri istenmesi mümkündür.

---

[303] Gerekçeye göre; *"Maddede nişanı sona erdiren sebeplerin tek tek (bozulma, ölüm, gaiplik kararı şeklinde) sayılması yerine 'nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse' ifadesi kullanılmıştır*". Bkz. www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=343

[304] Yılmaz, s. 113.

[305] Altunkaya, s. 231; Akıntürk, s. 42.

[306] Yılmaz, s. 114.

[307] Altunkaya, s. 228.

[308] Gümüş, Borçlar Özel, s. 307; Tandoğan, s. 377; Hatemi, s. 51; Yavuz, Acar ve Özen, s. 163.

V. EVLİLİĞİN SONA ERMESİNİN BAĞIŞLAMAYI GERİ ALMA SEBEBİ OLUŞTURUP OLUŞTURMAYACAĞI

TMK. m. 181'de boşanan eşlerin bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamayacakları ve boşanmadan önce yapılmış ölüme bağlı tasarruflar uyarınca kendilerine sağlanan hakları da aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybedecekleri düzenlenmiştir. Bu noktada boşanan eşlerin evlilik birliği içinde birbirlerine yaptıkları bağışlamaları geri almaları gündeme gelebilir. Bu konu TMK'da, evliliğin sona ermesine bağlı olarak özel bir geri alma sebebi olarak düzenlenmiş değildir. TBK. m. 295 ve 296. maddelerde düzenlenen bağışlama sözünün geri alınması ve yerine getirilmiş bağışlama sözünün ve elden bağışlamayı geri alma sebepleri de incelendiğinde evliliğin sona ermesi durumunun tek başına geri alma nedeni oluşturmadığı görülmektedir. Bununla birlikte TBK. m. 295 b.2'deki "*Bağışlananın bağışlayana veya onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranmışsa"* kurala göre bağışlayan bağışlamasını geri alabilir. Buna göre; eşlerin boşanmasına, bağışlanan eşin bağışlayan eşe veya yakınlarından birine karşı aile yükümlülüklerinden doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi sebep verdiyse, bağışlayan eş bu kural kapsamında geri alma hakkını kullanabilecektir[309].

Eşlerin evlilik birliği devam ederken bağışlama niyetiyle yapmadıkları karşılıksız kazandırmalar geri alma hakkına konu olamazlar. Zira bu tür kazandırmalar mal rejiminin tasfiyesi aşamasında TMK. m. 227 uyarınca talep edilebilir. Evlilik birliğinde bağışlama niyetiyle yapılan kazandırmalarda ise bağışlamanın şartlı olup olmamasına göre geri alma hakkının bulunduğu veya bulunmadığı kabul edilecektir. Şöyle ki; eşler bağışlama sözleşmesini yaparken bağışlamayı evliliğin sona ermesi bozucu şartına tabi kılmışlar ise şartın gerçekleşmesiyle bağışlama da kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Bu durumda ayrıca bağışlamayı geri alma hakkını ileri sürmeye gerek kalmayacaktır. Ancak eşlerin bozucu şartı sözleşmede açıkça zikretmedikleri hallerde, somut olayın özellikleri ile taraf iradeleri, amaçları ve bağışlanan malın niteliği gereğince, bağışlama sözleşmesinin şarta bağlı yapıldığı örtülü olarak kabul

[309] Tandoğan, ss. 379-380; Tunçomağ, s. 196; Tongsir, s. 109; Gümüş, s. 304.

edilemiyorsa, eşler, evlilik birliği sona erdikten sonra, TBK. m. 295 b. 2 uyarınca geri alma hakkını ileri sürebileceklerdir[310].

[310] Türkmen, s. 245.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI HAKKININ KULLANILMASI, SONUÇLARI VE SONA ERMESİ

I. GERİ ALMA HAKKININ KULLANILMASI

A. Geri Alma Hakkının Geri Alma Süresi İçinde Kullanılması

Geri alma süresinin ne olduğu konusunu, hakkı kullanacak kişiye ve geri alma sebebine göre farklı ihtimallere göre incelemek yararlı olacaktır.

1. Hakkı Kullanan Kişiye Göre Geri Alma Süresi

Geri alma hakkını kullanacak kişiler bağışlayan, bazı durumlarda bağışlayanın yasal temsilcisi ve bağışlayanın mirasçılarıdır.

Bağışlayan açısından yerine getirilmiş bağışlamalarda ve bağışlama sözü vermede geri alma süresi bir yıldır ve bu süre bağışlayanın geri alma sebebini öğrenmesinden itibaren başlar[311] (TBK. m. 297/I). Bağışlamanın geri alınması sebebinin gerçekleşmesi ancak bağışlayan tarafından öğrenilmemesi halinde geçen süre, geri alma hakkının kullanılacağı süre kapsamında sayılmaz. Çünkü geri alma hakkı ve TBK. m. 297'de düzenlenen bir yıllık hak düşürücü süre geri alma sebebinin öğrenilmesiyle başlar.

Bağışlamanın geri alınması hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bu sebeple geri alma hakkı bağışlayan tarafından bizzat kullanılmalıdır. Ancak bağışlayanın bağışlama sözleşmesinin yapılmasından sonra ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde geri alma hakkı yasal temsilci tarafından kullanılabilir[312]. Bunun dışında geri alma hakkının kullanılması temsil yasağına tabidir. Kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olan geri alma hakkının yasal temsilci tarafından kullanılmasındaki amaç bağışlayanın

[311] Günay, s. 206; Vardar Hamamcıoğlu, s. 349; Türkmen, s. 292.
[312] Türkmen, s. 300.

korunmasıdır[313]. Hakkın temsilci tarafından kullanılma amacı göz önünde bulundurulduğunda geri alma hakkının, TBK. m. 297/I kıyasıyla geri alma sebebinin yasal temsilci tarafından öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl içinde kullanılması gerektiği kanaatindeyiz.

TBK. m. 297'de düzenlenen hak düşürücü süre, TBK. m. 295 b. 2 uyarınca kanundan doğan aile yükümlülüklerine aykırı davranılması sebebiyle eşlere tanınan geri alma hakkının kullanılması bakımından da geçerlidir. Bu sürenin başlangıç tarihi bakımından ise öğretide görüş birliği yoktur. Bir görüş; bir yıllık hak düşürücü sürenin boşanmanın kesinleştiği tarihten itibaren başlaması gerektiğini savunurken[314] diğer görüş hak düşürücü sürenin boşanmanın kesinleşmesiyle değil, eşler arasındaki boşanmaya konu eylemin öğrenilmesiyle başlaması gerektiğini belirtmektedir[315]. İkinci görüş kabul edilirse, bu görüşle uyumlu olarak, taraflar arasında açılmış veya kesinleşmiş bir boşanma davasının olmasını dahi aramaya gerek yoktur, sadece kanundan doğan aile yükümlülüklerinin önemli ölçüde yerine getirilmemesi yeterlidir. Ancak biz bir yıllık hak düşürücü sürenin boşanmanın kesinleşmesiyle başlaması gerektiğini savunuyoruz. Zira bağışlayanın bağışlamasını geri alabilmesi için diğer eşin kusuru ve geri alma sebeplerinin mevcudiyeti boşanma kararının kesinleşmesiyle sabit hale gelecektir. Boşanma davasının açılmasıyla bağışlamanın geri alınmasının mümkün olmasının bağışlanan için hak kayıpları yaratacağı kuşkusuzdur. Yargıtay da son kararlarında savunduğumuz görüşe paralel tutum izlemekte olup, bir yıllık hak düşürücü süreyi boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren başlatmaktadır[316].

Belirtmek gerekir ki TMK. m.122 uyarınca nişanlılığın evlenme dışındaki bir sebeple sona ermesi halinde nişanlıların birbirlerine veya anne ve babasının ya da onlar gibi davrananların diğer nişanlıya verdiği mutad olmayan hediyeler nişanlılıkta, nişanın sona ermesinde hediyelerin iadesini düzenleyen bu hüküm uyarınca istenebilmektedir. Aynı zamanda nişanlılıkta iade, elden bağışlamanın veya yerine

---

313 Vardar Hamamcıoğlu, s. 359. Kişiye sıkı sıkıya bağlı diğer hakların da yasal temsilci tarafından kullanılabileceği hakkında detaylı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 245; Kurt, s. 132; Oğuzman, Seliçi ve Özdemir, Kişiler, ss. 87-88.

314 Aral, Borçlar Hukuku, s. 204.

315 Gümüş, Borçlar Özel, s. 304 dn. 1558.

316 *"…davalı eşin tam kusurlu olduğunun boşanma kararının kesinleşmesi neticesinde davacı eş tarafından öğrenildiği kabul edilerek, süresinde açılan davada…"* Yarg. 3. HD. 08.09.2021 T., 2020/6206 E., 2021/8053 K. Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr, (E.T: 15.11.2023)

getirilmiş bağışlama sözü vermenin geri alınmasına benzediğinden hediye veren nişanlıları veya anne-babaları bağışlayan olarak nitelendirmemiz ve hediyelerin iadesi kapsamında, hakkında hüküm bulunmayan konularda bağışlama hükümlerini uygulamamız yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte nişanlılıkta iadede geri alma süresi hakkında TMK m.123'te bir yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Ancak kanunda üçüncü kişilerin birbirlerine verdikleri hediyelerin iadesine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Bu iadeleri bağışlamanın geri alınması hükümlerine tabi tutmak ve süre için TBK m.297'yi dikkate almak mümkündür.

TBK. m. 297/II uyarınca bağışlayan geri alma sebebini öğrenip de bir yıllık süre dolmadan ölürse, geri alma hakkı mirasçılarına geçer ve mirasçıları bu sürenin sona ermesine kadar bu hakkı kullanabilirler. Vurgulamak gerekir ki bağışlayanın ölümüyle yeni bir süre başlamayacak, bağışlayanın geri alma sebeplerini öğrendiği tarihten itibaren kalan süre içinde hak kullanılabilecektir[317]. Örnek vermek gerekirse, bağışlayanın geri alma sebebini öğrendikten yedi ay sonra ölmesi halinde mirasçıları beş ay içinde geri alma hakkını kullanmalıdır. Hak düşürücü sürelerin durmaması ve kesilmemesinden dolayı mirasçıların geri alma sebebini öğrenmemeleri de hak düşürücü sürenin işlemesini engellemez.

Geri alma sebebini öğrenen bağışlayanın hakkından veya yüklemeden feragat etmesi ya da bağışlananın eylemlerini affetmesi hallerinde geri alma hakkı sona ereceği için bağışlayanın mirasçılarına geri alma hakkı geçmeyecektir[318].

Yine TBK. m. 297/III uyarınca; bağışlayan sağlığında geri alma sebebini öğrenememişse, mirasçıları ölümünden başlayarak bir yıl içinde bağışlamanın geri alınması hakkını kullanabilirler[319]. Bağışlayanın ölümünden itibaren bir yıllık süre geçtikten sonra mirasçıların geri alma sebebini öğrenmeleri halinde geri alma hakkı için yeni bir süre başlamayacak, hak sona erecektir. Zira süre, bağışlayanın ölümüyle başlayacak ve mirasçıların geri alma sebebini öğrenmemeleri hak düşürücü sürenin işlemesini durdurmayacaktır. 818 sayılı Borçlar Kanunumuzda bağışlayanın hayattayken geri alma sebebini öğrenememesi durumunda mirasçılara bağışlamanın

[317] Aydoğdu ve Kahveci, s. 361; Zevkliler ve Gökyayla, s. 190.
[318] Vardar Hamamcıoğlu, s. 357; Türkmen, s. 253; Tandoğan, s. 382.
[319] 818 Sayılı Borçlar Kanununda yer verilmeyen bu düzenlemenin, bağışlayanın mirasçıları lehine getirilmiş bir yenilik olarak değerlendirilmesi mümkündür.

geri alınması hakkı tanıyan benzer bir düzenleme yer almamış, bu hüküm 6098 sayılı TBK ile mevzuatımıza girmiştir.

Bağışlanan, bağışlayanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldürür veya bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasını engellerse, mirasçıları bağışlamayı geri alabilirler (TBK. m. 297/IV). Bu hükümde düzenlenen geri alma hakkı, bağışlayandan mirasçılara geçen bir hak olmayıp doğrudan mirasçılara aittir[320]. Bu madde uyarınca bağışlananın bağışlayanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldürmesi veya bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasını engellemesi halinde geri alma hakkının kullanımı azami bir süreye tabi tutulmamıştır. Öğretideki bir görüş; diğer geri alma nedenlerindeki düzenlemeye paralel olarak, mirasçıların geri alma nedenini öğrenmelerinden itibaren bir yıl içinde geri alma hakkının kullanılabileceğini savunurken[321] diğer görüş; mirasçıların bağışlayanın ölümünü takip eden bir yıl içerisinde geri alma hakkını kullanabileceklerini belirtmiştir[322]. Bu konuda bizim de katıldığımız son görüş; kanunkoyucunun kanunda bir süre düzenlememesinin sebebinin, bağışlananın işlediği fiile karşılık mirasçıların belli bir süreye bağlı olmaksızın istedikleri zaman geri alma hakkını kullanabilmeleri olmasıdır, buna göre herhangi bir süre sınırı olmadan mirasçıların geri alma hakkını ileri sürmeleri mümkün olmalıdır[323]. Vurgulamak gerekir ki mirasçılar her ne kadar somut bir süreyle sınırlandırılmasa da geri alma nedenini öğrenmelerinden itibaren uygun bir süre içinde haklarını kullanmalıdır. Aksi halde bu talepleri TMK. m. 2'ye aykırılık sebebiyle reddedilmelidir.

2. Geri Alma Sebebine Göre Geri Alma Süresi

a. İyilikbilmezlik Nedeniyle Geri Alma Süresi

İyilikbilmezlik nedeniyle geri alma hakkının kapsamını TBK. m. 295 b.1 ve b.2 oluşturmaktadır. Bu maddeler uyarınca "bağışlananın, bağışlayana veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemesi" ve "bağışlananın, bağışlayana veya

---

320 Kılıçoğlu, s. 208; Kutluay, s. 158; Yavuz, s. 230; Remzi ve Aydın, s. 133; Türkmen, s. 234.
321 Tandoğan, s. 383; Kılıçoğlu, s. 208; Aral ve Ayrancı, s. 252; Gümüş, Kısa Ders Kitabı, s. 183.
322 Vardar Hamamcıoğlu, ss. 359-360.
323 Akyiğit, s. 185; Türkmen, s. 237; Günay, s. 210; Kutluay, s. 159.

onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranması" durumlarında bağışlama geri alınabilecektir.

Geri alma hakkının iyilikbilmezlik nedeniyle kullanılması halinde hak düşürücü süre, bağışlayanın geri alma sebebini öğrendiği günden başlar ve bir yıl içerisinde kullanılmalıdır (TBK. m. 297/I). Geri alma sebebinin, bağışlayanın yakını veya ailesinden bir kimse tarafından bağışlayandan önce öğrenilmesinin, hak düşürücü sürenin işlemeye başlamasında etkisi yoktur. Zira süre, geri alma sebebinin hak sahibi olan bağışlayan tarafından öğrenilmesiyle başlamaktadır.

TBK. m. 295'te sayılan ve iyilikbilmezlik nedeniyle geri alma hakkının kapsamını oluşturan eylemlerin süreklilik taşıması halinde geri almaya ilişkin süre işlemeye başlamaz[324]. Eylemin son bulması ve bağışlayan tarafından öğrenilmesi halinde süre sıfırdan başlar.

b. Yüklemeli Bağışlamada Yüklemenin Yerine Getirilmemesi Nedeniyle Geri Alma Süresi

Bağışlayan, yüklemenin haklı bir sebep olmaksızın bağışlanan tarafından yerine getirilmemesi halinde, geri alma sebebini öğrenmesinden itibaren bir yıl içinde bağışlamasını geri alabilir. Bununla birlikte bağışlayana tanınan yüklemenin yerine getirilmesini talep hakkı için zamanaşımı süresi düzenlenmemiştir[325]. Bu sebeple yüklemenin yerine getirilmesi için sözleşmenin tarafları vade kararlaştırmışlarsa yükleme vadede yerine getirilmelidir. Buna da uyulmazsa bağışlayan TBK. m. 297 hükmünde belirtilen süre içinde geri alma hakkını kullanabilir.

Tarafların yüklemenin yerine getirilmesi için belirlediği vade; belirli vade veya kesin vade olabilir[326]. Belirli vadeli yüklemelerde TBK. m. 123 hükmü kıyasen uygulama alanı bulur ve bağışlayan, bağışlanana yüklemeyi yerine getirmesi için ek süre verir. Bağışlayanın verdiği bu ek süreye rağmen yüklemenin yerine getirilmemesi halinde geri alma hakkı kullanılabilir. Kesin vadeye bağlanmış yüklemelerde ise ek süre şartı aranmaksızın yükleme vadesinde yerine getirilmelidir, aksi halde bağışlayan

---

[324] Türkmen, s. 302.
[325] Serozan ve Engin, s. 373.
[326] Oğuzman ve Öz, s. 338; Eren, Borçlar Genel, s. 1293.

geri alma hakkını kullanmakta serbesttir[327]. Ancak kesin vadeye karşın yüklemenin yerine getirilmesi imkânı bulunuyorsa bağışlayanın TBK. m. 297 uyarınca geri alma hakkını kullanabilmesi için bağışlanana ihtar çekmesi ve süre vermesi gerekmektedir. Belirtilen durumlarda bir yıllık geri alma hakkı, bağışlanana verilen ek sürenin sona ermesiyle başlamalıdır[328].

Yargıtay da yüklemeli bağışlamanın yerine getirilmemesi nedeniyle geri alma süresinin, bağışlananın yüklemeyi yerine getirmeyeceğinin kesin olarak bilindiği tarihten itibaren başlayacağını belirtmiştir[329]. Kanaatimize göre de yerine getirilmesi için herhangi bir vade belirtilmeyen yüklemeli bağışlamalarda da geri alma hakkı, TBK. m. 123'ün kıyasen dikkate alınmasıyla, bağışlayanın bağışlanana verdiği ek sürenin sona ermesiyle başlamalıdır.

Yerine getirilmeyen yüklemenin sonradan yerine getirilmesi halinde bağışlayan ve lehine yükleme yapılan üçüncü kişilerin durumunda bir değişiklik meydana gelmeyecekse, bağışlanana ek süre vermek anlam ifade etmeyecekse veya bağışlananın kusurlu eylemleri sonucu yüklemenin yerine getirilmesi imkânsız hale gelmişse TBK. m. 297'de düzenlenen bir yıllık hak düşürücü süre saydığımız imkansızlığın öğrenilmesiyle başlamalıdır[330].

Bağışlananın yüklemeyi yerine getireceği doğrultusunda bağışlayanda güven yaratıp oyalaması sonucu bir yıllık sürenin geçmesi halinde TMK. m. 2/II gereğince hak düşürücü sürenin dolması sebebiyle geri alma talebinde bulunamayacağı itirazı dinlenmez. Aynı şekilde bağışlayanın yüklemenin yerine getirilmesini talep etmeyeceği yönünde bağışlananda haklı bir güven oluşturması halinde de TMK. m. 2/II uyarınca daha sonra bu sebebe dayanarak geri alma hakkı kullanılmamalıdır.

---

327 Türkmen, s. 199.

328 Türkmen, s. 303.

329 *"...Hemen belirtmek gerekir ki; bağış sözleşmesindeki koşul veya mükellefiyetin niteliğinin, kapsamının yerine getirilme zamanının tam olarak tespiti büyük önem taşır. Bu itibarla salt kullanılan sözlerin değil, tarafların gerçek iradelerinin ve bağışlayanın asıl amacının ortaya çıkarılması gerekir. Ayrıca amacın gerçekleşmeyeceğinin kesin biçimde anlaşılması tarihi ile bu tarihten itibaren TBK'nin 297/1. maddesine göre bir yıllık hak düşürücü süre içerisinde bağıştan dönme (rücu) hakkının kullanılıp kullanılmadığının araştırılması da zorunludur..."* Yargıtay 1. HD. E. 2019/400 K.2020/3946 T. 10.09.2020 Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr, (E.T: 15.01.2023)

330 Türkmen, s. 304.

c. Bağışlama Sözü Vermenin Geri Alınması Süresi

Bağışlama sözünün geri alınması sebeplerinden olan, *"bağışlama sözü verenin mali durumunun sonradan sözün yerine getirilmesini kendisi için olağanüstü ağır kılacak şekilde değişmesi (TBK. m. 296/I b.2)"* ve "*bağışlama sözü verdikten sonra kendisi için yeni ailevi yükümlülüklerinin doğmuş veya önemli ölçüde ağırlaşmış olması (TBK. m. 296/I b.3)"* süreklilik taşımaktadır. Dolayısıyla söz veren, bir yıllık hak düşürücü süreye uyma zorunluluğu olmadan sayılan bu durumlar devam ettiği sürece geri alma hakkını kullanabilir. Ancak bağışlama sözü, TBK. m. 296/I b. 3 atfıyla uygulama bulan; TBK. m. 295 b.1 ve b.2 yani iyilikbilmezlik nedeniyle geri alınıyorsa bu kez TBK. m. 297'de düzenlenen bir yıllık hak düşürücü süre uygulama alanı bulacaktır.

d. Yerine Getirilmesi Bağışlayanın Ölümüne Bağlı Bağışlamalarda Geri Alma Süresi

Yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamalar niteliği gereği bağışlama sözü vermedir. Zira bağışlamanın ifası, bağışlayanın ölümünden sonra gerçekleşecektir. Bu nedenle bu tür bağışlama için de TBK. m. 296/I b.2 ve b.3 de düzenlenen; bağışlayanın mali durumunun ağırlaşması, yeni aile yükümlülüklerinin doğması veya bu yükümlülüklerin önemli ölçüde ağırlaşması hali sebeplerine dayanarak geri alma hakkı kullanılabilecektir. İlk olarak bağışlayan TBK. m. 297/I'de belirtilen süre içinde geri alma hakkını kullanabilir. Ancak bağışlayanın geri alma sebebini hayattayken öğrenmesi ancak hakkını kullanamadan ölmesi veya geri alma sebebini öğrenmeden ölmesi halinde hakkın sahibi bağışlayanın mirasçılarıdır ve mirasçılar TBK. m. 297/II-III'de belirlenen süreler içinde bağışlama sözünü geri almalıdır. Bağışlayanın bağışlanan tarafından kasten ve hukuka aykırı olarak öldürülmesi veya geri alma hakkını kullanmasının engellenmesi durumlarında (TBK. m. 297/IV) geri alma hakkı bağışlayanın mirasçıları tarafından kullanılacaktır. Esasen saydığımız bu sebepler ölüme bağlı tasarruflarda mirastan yoksunluk sebebi olup, geri

alma hakkı kullanılmaksızın sözleşmeyi kendiliğinden geçersiz hale getirmektedir[331] (TMK. m. 578). Yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağışlamalarda da böyle bir durumla karşılaşıldığında herhangi bir geri alma beyanı gerekmeksizin ve süreye tabi olmaksızın bağışlama sözleşmesinin kendiliğinden sona ermesi hem hakkaniyete hem de menfaatler dengesine daha uygun olacaktır.

e. Bağışlayanın Öldürülmesi veya Geri Alma Hakkının Engellenmesi Halinde Geri Alma Süresi

TBK. m. 297/IV hükmünde bağışlananın, bağışlayanı kasten veya hukuka aykırı şekilde öldürmesi veya bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasını engellemesi durumunda mirasçılara doğrudan geri alma hakkı tanınmış ancak bu hakkın kullanılabileceği bir süre düzenlenmemiştir. Buna karşın hükmün gerekçesinde "…*Maddenin son fıkrasına göre, bağışlanan, bağışlayanı hukuka aykırı olarak ve kasten öldürürse ya da onun geri alma hakkını kullanmasını engellerse, bağışlayanın mirasçıları, birinci fıkrada öngörülen bir yıllık süreyle bağlı olmaksızın, bağışlamayı geri alabilirler"* şeklinde bir açıklamaya ver verilmiş ve mirasçıların diğer düzenlemelerde yer alan bir yıllık hak düşürücü süreye bağlı olmaksızın geri alma hakkını kullanabilecekleri vurgulanmıştır. Mirasçılara tanınan bu hak nedeniyle geri alma sebebinin ne zaman öğrenildiğinin bir önemi yoktur.

f. Sözleşmeden Kaynaklanan Geri Alma Süresi

Bağışlama sözleşmesinin tarafları kanunda düzenlenen geri alma sebepleri dışında TBK. m. 26'da belirtilen sözleşme özgürlüğü çerçevesinde yeni geri alma sebepleri kararlaştırabilirler[332] veya bağışlamanın serbestçe geri alınabileceğine ilişkin sözleşmeye hüküm koyabilirler[333]. Ancak tarafların sözleşmeyle yeni geri alma sebepleri belirlemesi ve bu nedenlere dayanarak geri alma hakkının kullanılması halinde, hak TBK. m. 297'de düzenlenen bir yıllık hak düşürücü süreye tabi

---

331 Mustafa Dural ve Turgut Öz, **Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 136.
332 Serozan, Dönme, s. 125, dn. 25; Vardar Hamamcıoğlu, s. 323.
333 Yavuz, Acar ve Özen, ss. 360-361.

değildir[334]. Taraflar, bir yıllık süreden az olmamak kaydıyla, sözleşmeyle hakkın kullanılmasına ilişkin geri alma süresini de belirleyebilirler.

Geri alma hakkının kullanılabilmesi için sözleşmeyle bir süre belirlenmemesi halinde, kabul edilecek süre hakkında, yenilik doğuran hakların kullanılmasında geçerli olan genel kurallar uygulama alanı bulur. Geri alma sebebi gerçekleştiğinde bağışlayan dürüstlük kuralına göre makul bir süre içinde geri alma hakkını kullanmalıdır. Böyle bir durumda muhatap da, bağışlayana geri alma hakkını dürüstlük kurallarına uygun şekilde kullanabileceği makul bir süre verebilir[335]. Ancak bağışlayanın hal ve hareketlerinden geri alma hakkını kullanmayacağı açıkça anlaşılıyorsa geri alma hakkı kendiliğinden ortadan kalkar[336].

Geri alma sebepleri gerçekleşmesine ve bu sebeplerin bağışlayan tarafından öğrenilmesine karşın geri alma hakkının dürüstlük kuralına aykırılık oluşturacak ölçüde uzun bir süre geçtikten sonra kullanılması halinde, hak açıkça kötüye kullanılmış sayılır ve TMK. m. 2/II gereğince hakkın kullanılmasına dayanarak bağışlamanın yerine getirilmeyeceği itirazı dinlenilmemelidir.

g. Nişanlılığın Sona Ermesinden Kaynaklanan Geri Alma Süresi

Nişanlılığın sona ermesinden kaynaklanan geri alma süresi, nişanlılığın sonlanmasından itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m.123). Nişanın sona ermesiyle başlayan bu bir yıllık zamanaşımı süresi doktrinde tartışılmaktadır. Zira savunulan bir görüşe göre[337] nişan hediyelerinin iadesi için zamanaşımı süresi, nişanın sona ermesinden değil nişanın sona erdiğinin öğrenilmesinden itibaren başlamalıdır[338]. Nişanlanma, karşı tarafa ulaşması gereken bir irade beyanı ile sona ermekteyse zamanaşımının bu sona ermeden itibaren başlamasında bir engel yoktur.

---

[334] Türkmen, s. 240.
[335] Buz, Yenilik Doğuran, s. 404.
[336] Buz, Yenilik Doğuran, s. 405 vd.
[337] Akıntürk, s.54; Selahattin Sulhi Tekinay**, Türk Aile Hukuku,** 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1978, s.60.
[338] TMK 123 gerekçesinde "Maddede zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması, sona erme sebebinin öğrenilmesine tabi olmayıp bu süre sona ermeden itibaren işlemeye başlayacaktır. Bu yolla tarafların „sona ermeyi daha geç öğrenmiş oldukları" iddiasıyla yıllar sonra bu tür davalarla karşı karşıya getirilmesi yerinde görülmemiştir". Olarak belirtilmiştir. (https://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=344)

Bununla birlikte karşı tarafa ulaşması gerekmeyen bir irade beyanıyla nişanın sona ermesi halinde ise hakkaniyetin ve hukuk güvenliğinin sağlanabilmesi için zamanaşımının nişanın sona erdiğini öğrendiği tarihten itibaren başlaması daha uygun olacaktır[339].

3. Geri Alma Süresinin Hukuki Niteliği

818 sayılı Borçlar Kanunu yürürlükteyken bağışlamanın geri alınması hakkının hukuki niteliği bakımından bazı tartışmalar mevcutken 6098 sayılı TBK. ile birlikte öğretideki görüşler de göz önünde bulundurularak bu tartışmalara son verilmeye çalışılmıştır. Zira 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 246. maddesinin kenar başlığında "zamanaşımı" ibarelerine yer verilmekteydi[340]. Kanunda yer alan bu düzenlemeye karşın öğreti ve Yargıtay kararlarında; geri alma hakkının hukuki niteliğinin yenilik doğuran bir hak olduğu, bu sebeple hak düşürücü süreye tabi olduğu kabul edilmiştir[341]. Gerçekten kamu düzeni ve kamu yararı amacıyla düzenlenen hak düşürücü süreler, kural olarak yenilik doğuran hakların kullanılmasında uygulanan sürelerdir.

Yenilik doğuran haklardan olan geri alma hakkı için de kanunda düzenlenen süre, hak düşürücü süre niteliğindedir[342]. Bu sürenin geçmesiyle birlikte bağışlayana tanınan geri alma hakkı bir daha kullanılmamak üzere sona erer. Bu sebeple hâkim önüne gelen somut olayda hak düşürücü sürenin geçip geçmediğini re'sen dikkate alacaktır[343]. Bağışlayanın geri alma hakkını hak düşürücü süre geçtikten sonra

---

[339] Hatemi, Hüseyin, Rona Serozan. **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s.69.

[340] 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 246. maddesine denk gelen 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 297. maddesinde "zamanaşımı" ibaresi kaldırılmıştır.

"...Borçlar Yasasının 246.maddesine göre bağışlayan rücu sebebini öğrendiği günden itibaren bir sene içerisinde dava açması gerekmekte olup, bu süre hak düşürücü süredir..." Yargıtay 1. HD: E.2007/1639 K.2007/2919 T.20.03.2007, Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr, (E.T:17.01.2023).

[342] Serozan, Borçlar Özel, s. 307; Erzurumluoğlu, s. 92; Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 458; Tongsir, s. 113; Kutluay, s. 135; Eren, Borçlar Özel, s. 312; Tandoğan, s. 377; Remzi ve Aydın, s. 131; Vardar Hamamcıoğlu, s. 348; Günay, s. 206; Yavuz,Acar ve Özen, s. 364; Türkmen, s. 296; Tunçomağ, s. 239; Gümüş, Borçlar Özel s. 307; Yeldan, s. 99.

[343] "*…B.K.nin 246/3. (TBK. nin 297/3.) maddesi hükmüne göre bağışlayan, sağlığında geri alma sebebini öğrenememişse, mirasçıları, ölümünden başlayarak bir yıl içinde bağışlamayı geri alma hakkını kullanabilir. Bu durumda davacıların mirasbırakanı annelerinin payına ilişkin açtığı dava yönünden de murisin ölüm tarihi gözetildiğinde 1 yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği de sabittir. Hâl böyle olunca, davanın hak düşürücü süre nedeniyle*

kullanmak istemesi halinde bağışlananın sürenin geçtiği yönündeki beyanı dar anlamda def'i değil itiraz niteliğini haizdir. Hak düşürücü süreler durmaz ve kesilmez. Bu açıdan da zamanaşımı süreleriyle farklılık göstermekle birlikte zamanaşımının durmasına (TBK. m. 153) ve kesilmesine (TBK. m. 154) neden olan olgular da hak düşürücü süreler bakımından geçerli değildir.

Bağışlayanın geri alma hakkını kullanması akabinde bağışlama konusunun geri verilmesine yönelik talebi alacak hakkı niteliğindedir. Dolayısıyla bu talep hakkı hak düşürücü süreye değil zamanaşımı süresine tabidir[344].

Kanunda taraflarca bağışlama sözleşmesinin kurulmasından itibaren geri alma sebebinin gerçekleşmesi ve temel olarak bu sebebin bağışlayan tarafından öğrenilmesi dikkate alınarak süreler düzenlenmiş olmakla birlikte, sözü geçen süreçte hakkın kullanılabileceği azami bir süre sınırına yer verilmemiştir[345]. Vardar Hamamcıoğlu, bağışlama sözleşmesinin kurulmasından itibaren azami bir süre düzenlenmemiş olsa da geri alma hakkının dürüstlük kurallarına aykırılık oluşturmayan bir sürede kullanılması gerektiğini belirtmiştir[346]. Ancak vurgulamak gerekir ki hakkın dürüstlük kuralı çerçevesinde kullanılabilmesi için hakkın doğmuş olması gerekmektedir. Bağışlama sözleşmelerinde ise hakkın doğumu, sözleşmenin kurulduğu tarihte değil, geri alma sebebinin öğrenildiği tarihte başlamaktadır[347]. Bu çerçevede geri alma sebebi öğrenilmeyen ve doğmayan bir hakkın dürüstlük kuralları çerçevesinde kullanılması da mümkün olmayacaktır. Açıklanan nedenlerle Vardar Hamamcıoğlu'nun bu görüşüne katılmamaktayız. Dolayısıyla geri alma sebebi öğrenilmeyen ve doğmayan bir hakkın dürüstlük kuralları çerçevesinde kullanılmasından söz etmek de mümkün değildir. Buna göre bağışlayan, bağışlamanın üzerinden ne kadar geçmiş olursa olsun, geri alma şartları gerçekleşmişse bağışlamanın geri alınması hakkını kullanabilmelidir[348].

---

reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu üzere hüküm kurulmuş olması doğru değildir..." Yargıtay 1. HD E. 2017/1012 K.2020/2355 T.08.06.2020, Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr (E.T:18.01.2023).

344 Yılmaz, s. 10.

345 Akyiğit, s.184; Eren, Borçlar Özel, s. 312; Vardar Hamamcıoğlu, s. 349; Türkmen, s. 292.

346 Vardar Hamamcıoğlu, s. 349.

347 Eren, Borçlar Özel, s. 304.

348 Türkmen, s. 299.

4. Kanundaki Sürenin Kısaltılamaması

TBK. m. 26 hükmü çerçevesinde tarafların, hak düşürücü süreyi, bir yıldan az olmamak kaydıyla belirleyebileceklerini belirtmiştik. Bir yıllık asgari süreye dokunulamamasının gerekçesi, bağışlamanın geri alınmasına ilişkin düzenlemenin getiriliş amacında yatmaktadır. Geri alma hakkına ilişkin düzenlemenin getiriliş amacı, geri alma hakkı sahibi olan bağışlayanın korunmasıdır. Bu nedenle nisbi emredici nitelikteki geri alma hakkının kullanılması için kanunda belirlenen bir yıllık süreyi taraflar sözleşmeyle kısaltamaz veya tamamen kaldıramazlar. Buna karşın tarafların anlaşması şartıyla, bu sürenin bağışlayan lehine sözleşmeyle uzatılması mümkündür[349].

B. Geri Alma Hakkının Tarafları

1. Geri Alma Hakkının Sahibi

a. Bağışlayan ve Mirasçıları

Öğretide geri alma hakkının bağışlayanın kişiliğine sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğunu kabul edenler olduğu gibi bu hakkın bağışlayanın kişiliğinden bağımsız olarak mirasçıları tarafından ileri sürülebileceğini kabul edenler de olduğunu daha önce açıklamıştık. Bize göre bu hakkın kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olması özelliği, kanunda sayılan bağışlayan ve mirasçıları için ve üçüncü kişilere karşı devirler açısından geçerlidir ve buna göre hakkın üçüncü kişilere devredilmesi mümkün değildir[350]. Geri alma hakkının devrini konu alan sözleşmeler de bu sebeple kesin hükümsüzlük yaptırımına tabidir. Bağışlayanın geri alma sebeplerini öğrenemeden veya öğrendikten sonra vefat etmesi ve hakkını kullanamaması halinde TBK. m. 297 uyarınca geri alma hakkı, bağışlayandan mirasçılara geçebilmektedir.

Bağışlamanın geri alınması hakkı en başta bağışlayana tanınmış bir haktır. Bağışlama sözleşmesinin yapılmasıyla birlikte bağışlayan borç altına girmekte ve

---

[349] Türkmen, s. 298.
[350] Türkmen, s. 249.

malvarlığından bir değeri bağışlanana kazandırmaktadır. Bu sebeple bağışlayan bağışlama işlemi sırasında tam fiil ehliyetine sahip olmalıdır. Ancak bağışlamanın geri alınması sırasında bağışlayan bir yükümlülük altına girmeyeceği için tam fiil ehliyetine sahip olması aranmaz, hakkı kullandığı sırada ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir[351]. Bağışlayanın sözleşmenin yapılmasından sonra ayırt etme gücünü kaybederek tam ehliyetsiz hale gelmesi ve ortada geçerli geri alma sebeplerinden birisinin de olması durumunda yasal temsilci geri alma hakkını kullanabilir[352]. Bu hakkın yasal temsilci tarafından kullanılmasının amacı tam ehliyetsiz hale gelen bağışlayanın korunmasıdır. Bununla birlikte öğretide, geri alma hakkının mutlak anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olduğunu, bu sebeple bu hakkın yasal temsilci tarafından kullanılamayacağı görüşü de ileri sürülmüştür[353]. Kanaatimizce mutlak sıkı sıkıya bağlılık ilkesinin, hak sahibinin korunması gerekçesiyle esnetilmesine yönelik eğilim, bağışlama sözleşmelerinde geri alma hakkı için de geçerli olmalı ve yasal temsilci de bu hakkı kullanabilmelidir. Sınırlı ehliyetsizler ile yasal danışman atanan sınırlı ehliyetliler ise ayırt etme gücüne sahip oldukları taktirde yasal temsilcilerinin onayını veya danışmanlarının oyunu almadan bağışlamalarını geri alabilirler[354].

Bağışlayanın gerçek veya tüzel kişi olmasında bir engel yoktur. Bağışlayan tüzel kişi ise geri alma hakkı temsile yetkili organlar aracılığıyla kullanılır. Sadece gerçek kişilerin kullanımına uygun olan ve TBK. m. 296/I b.3'te düzenlenen "*bağışlayanın bağışlama sözü verdikten sonra yeni aile yükümlülüklerinin doğması veya bu yükümlülükleri önemli ölçüde ağırlaşması*" durumu ile TBK. m. 297/IV'te düzenlenen "*bağışlananın bağışlayanı kasten veya hukuka aykırı olarak öldürmesi veya onun geri alma hakkını kullanmasını engellemesi*" hali tüzel kişiler için uygulanamaz. Buna karşın bağışlama sözü vermenin geri alınması ile yerine getirilmiş bağışlamaların geri alınmasına ilişkin sebeplerin tamamı gerçek kişiler bakımından uygulama alanı bulur.

Geri alma hakkının asıl sahibi bağışlayan olmakla birlikte onun ölümü halinde ise bu hakkın kullanımı mirasçılarına geçmektedir. Mirasçılar bağışlayanın yasal

---

[351] Türkmen, s. 250.

[352] Dural ve Öz, ss. 80-81; Kılıçoğlu, s. 245; Ekrem Kurt, "Türk Hukukunda Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Hukuki Sonuçları", **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt:15, Sayı:2, Temmuz 2016, ss.121-187, s.132.

[353] Fatma Tülay Karakaş, **Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s. 159.

[354] Türkmen, s. 250.

mirasçısı veya atanmış mirasçısı olabilir. Bununla birlikte mirasçı olmayan ancak ölüme bağlı tasarruf ile lehlerine kazandırmada bulunulan kişiler bağışlayana ait olan geri alma hakkını kullanamaz.

TBK. m. 297/II hükmü gereğince, bağışlayanın geri alma sebebini öğrendikten sonra geri alma hakkını kullanamadan ölmesi halinde mirasçılar kalan süre içerisinde geri alma hakkını kullanabilirler. Bahsettiğimiz hüküm uyarınca mirasçılara sadece kullanma yetkisi değil hakkın kendisi de geçmektedir[355]. Burada belirtilmesi gereken diğer nokta ise bağışlayanın mirasçılarının geri alma hakkını kullanabilmeleri için geri alma hakkının kullanılabilir ve devam ediyor olması gerektiğidir. Şöyle ki bağışlayan hayattayken geri alma sebebini öğrenmiş ancak geri alma hakkı feragat, af veya yüklemeden feragat gibi nedenlerle sona ermişse mirasçılar artık geri alma hakkını kullanamaz[356].

TBK. m. 297/II'deki geri alma hakkının mirasçılara geçmesi durumu, bağışlayanın sağlığında geri alma sebebini öğrenemeden ölmesi halinde (TBK. m. 297/III) ve bağışlayanın kasten ve hukuka aykırı olarak öldürülmesi halinde (TBK. m. 297/IV) mirasçıların geri alma hakkını kullanmaları durumlarından farklılık göstermektedir. Zira anılan son iki durumda geri alma hakkı bağışlayandan mirasçılara geçmemekte, doğrudan mirasçılara ait olan bir hak olarak doğmaktadır[357]. TBK. m. 297/III-IV maddeleri uyarınca geri alma hakkının doğrudan mirasçılara ait olması sebebiyle mirasçılar feragat ile geri alma hakkını sona erdirebilirler. Bu noktada bağışlayana karşı gerçekleşen iyilikbilmezlik davranışların sebep olduğu geri alma nedenleri karşısında, bağışlayanın mirasçıları bunlar için af yetkisine sahip olmasalar da hakkın kullanımından feragat edilerek aynı sonuca ulaşmak mümkündür[358].

Mirasçılara geçen geri alma hakkı mirasçıların şahsına sıkı sıkıya bağlı olup bu hakkın üçüncü kişilere devri mümkün değildir. Mirasçılar, mirasın paylaşılması aşamasına kadar geri alma hakkını elbirliğiyle; yani birlikte hareket ederek kullanabilirler[359]. Geri alma hakkı mirasçılardan birine yönelik kullanılıyorsa veya mirasçılardan biri geri alma hakkının kullanılması işlemine katılmıyor ise her bir

---

355 Türkmen, s. 252.
356 Türkmen, s. 253.
357 Rona Serozan ve Baki İlkay Engin, **Miras Hukuku,** 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 122; Tunçomağ, s. 238.
358 Türkmen, s. 255.
359 Eren, Borçlar Özel, s. 305.

mirasçı geri alma hakkının kullanılması amacıyla TMK. m. 640/III gereğince tereke temsilcisi atanmasını isteyebilir[360]. Tandoğan'a göre ise mirasçıların geri alma hakkının kullanılması hususunda anlaşamamaları halinde, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olan geri alma hakkı kullanılamayacaktır. Ancak bu durumda da TMK. m. 640/III çerçevesinde tereke temsilcisi atanması yolu işletilebilir. Miras paylaşıldıktan sonra ise mirasçılardan her biri miras payları oranında geri alma hakkını kullanabilir ve bağışlamaya konu olan malın bedelini miras payı oranında talep edebilir[361].

b. Bağışlama İlişkisine Dahil Olan Üçüncü Kişilerin Durumu

Bağışlamanın geri alınması hakkının sahibi bağışlayan, bağışlayanın ölmesi halinde ise yasal veya atanmış mirasçıları olmakla birlikte, bağışlayan ile bağışlanan arasında kurulan borç ilişkisine üçüncü kişilerin de dahil olması durumunda geri alma hakkı bu kişilerce kullanılabilecek midir? Üçüncü kişilerin katılımı, bağışlama sözü vermede borcun nakli yoluyla, yüklemeli bağışlamalarda yüklemenin üçüncü kişi lehine konulması yoluyla yahut bağışlama sözleşmesinin devredilmesi yoluyla söz konusu olabilir.

Bağışlama sözü vermede borcun nakli durumunda sözleşmenin tarafları değişmez yani borcu üstlenen kişi bağışlama sözleşmesinin tarafı olmaz. Bu sebeple bağışlama sözü vermede geri alma hakkını kullanacak kişi bağışlama sözü veren kişi olarak kalırken, bağışlamadan doğan minnet duygusu da bağışlayan ile bağışlanan arasında kalmaya devam eder[362]. Başka bir deyişle, borcun nakli halinde dahi geniş anlamda borç ilişkisi niteliğindeki bağışlama sözleşmesi bağışlayan ile bağışlanan arasında devam eder, dolayısıyla borcu üstlenecek kişi, bağışlananın kendisine karşı iyilikbilmez davranışlarda bulunduğunu iddia ederek geri alma hakkını kullanamaz. Borcun naklinde borcu üstlenen kişi, önceki borçlunun ileri sürebileceği şahsi def'ileri alacaklıya karşı ileri süremez (TBK. m. 199/II). Aynı şekilde borcu üstlenen, bağışlayana tanınmış sebeplerden olan; mali durumunun kötüleşmesi, yeni aile yükümlülüklerinin meydana gelmesi veya bağışlananın iyilikbilmezliği gibi sebeplerle

---

360 Türkmen, s. 253.
361 Tandoğan, s. 379.
362 Türkmen, s. 255.

borcunu yerine getirmekten kaçınamaz. Zira TBK. m. 295 ve TBK. m. 296'da sayılan geri alma sebeplerine dayanarak geri alma hakkının sahibi halen borcu nakleden kişi olan bağışlama sözü verendir.

Üçüncü kişi lehine yüklemeli bağışlamalarda sözleşmenin tarafı olmayan; lehine yükleme konulan üçüncü kişi geri alma hakkını kullanamaz[363]. Bağışlayanın ölmüş olması bu durumu değiştirmez zira bu durumda da geri alma hakkı bağışlayanın mirasçılarına geçer. Lehine yüklemede bulunulan kişi, yüklemenin yerine getirilmemesi halinde durumu bağışlayana bildirerek bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasını isteyebilir. Ancak yükleme lehdarının bu isteğine karşılık bağışlayan bu bildirimle bağlı olmayıp geri alma hakkını kullanmak zorunda değildir.

Geri alma hakkı, geniş anlamda borç ilişkisi niteliğindeki bağışlama sözleşmesinde bağışlayana tanınmış bir hak olduğundan, üçüncü kişilerin geri alma hakkını kullanabilmeleri için sözleşmenin devredilmesi (TBK. m. 205) gerekmektedir. Ancak böyle bir durumda bağışlama sözü verme alacaklısı ile sözleşmeyi devralan arasında minnet ilişkisi olmadığı için sözleşmeyi devralan kişi iyilikbilmezlik nedeniyle geri alma hakkını kullanamaz[364]. Zira minnet borcu davranış yükümlülüğü olması sebebiyle klasik anlamda bir borç değildir[365]. Bu çerçevede bağışlananın, kendisine karşılıksız bir kazandırmada bulunan sözleşmeyi devreden bağışlayana karşı minnet borcu altında olmasına karşın, bu sözleşmeyi devralana karşı bu borcun devam ettiğinden bahsedilmeyecektir. Bununla birlikte sözleşmeyi devralanın, yeni aile yükümlülüklerinin doğması veya mali durumunun kötüleşmesi sebeplerine dayanarak geri alma hakkını kullanmasında bir engel yoktur. Zira bahsettiğimiz ikinci durum işlem temelinin çökmesi nedenine dayanmaktadır. Sözleşmenin devri için bahsettiklerimiz, bağışlayan konumunda bulunan ticari işletmenin bir bütün olarak devri (Türk Ticaret Kanunu m. 11/III) için de geçerli olmalı, geri alma hakkı bakımından bu işlem için de aynı sonuçlar doğmalıdır.

---

[363] Tandoğan, s. 379.
[364] Türkmen, s.256.
[365] Tongsir, s.978; Türkmen, s.166.

2. Geri Alma Hakkının Muhatabı

Geri alma hakkı sahibi geri alma nedenlerinin meydana gelmesiyle bu hakkını tek taraflı bir irade beyanıyla muhataba karşı kullanmaktadır. Bu muhatap kural olarak bağışlanan olmakla birlikte bazı durumlarda bağışlananın mirasçıları da olabilmektedir. Hatta öğretide bağışlama konusunun tekrar karşılıksız olarak devredilmesinde, devredilen üçüncü kişilerin de muhatap olabilecekleri tartışılmaktadır. Bu tartışmaları aşağıda başlıklar altında incelemeye çalışacağız.

a. Bağışlanan ve Mirasçıları

Bağışlayan, geri alma hakkını sağ olması şartıyla sadece bağışlanana karşı ileri süreceği tek taraflı bir irade beyanıyla kullanabilir. Bağışlanan da bağışlayan gibi gerçek veya tüzel kişi olabilir. Bağışlananın gerçek kişi olması halinde bağışlamanın geri alınmasına ilişkin tüm sebepler çerçevesinde kendisine karşı geri alma hakkı kullanılabilecekken; sadece gerçek kişilere karşı kullanımı uygun olan ve TBK. m. 296/I b.3'te düzenlenen "*bağışlayanın bağışlama sözü verdikten sonra yeni aile yükümlülüklerinin doğması veya bu yükümlülükleri önemli ölçüde ağırlaşması*" durumu ile TBK. m. 297/IV'de düzenlenen "*bağışlananın bağışlayanı kasten veya hukuka aykırı olarak öldürmesi veya onun geri alma hakkını kullanmasını engellemesi*" hali tüzel kişilere karşı uygulanamayacaktır.

Geçerli bir geri alma işleminin yapılabilmesi için geri alma hakkının muhatabı olan bağışlananın hak ehliyetine sahip olması gerekir[366]. Hak ehliyetine sahip ancak fiil ehliyetine sahip olmayan bağışlanana karşı yapılacak geri almaya yönelik irade beyanı, muhatabın yasal temsilcisine iletilmelidir. Böyle bir durumda geri alma hakkının muhatabı ile geri alma beyanının muhatabı farklı kişiler olacaktır. Ancak geri alma işlemine yönelik hukuki sonuçlar hakkın muhatabı olan bağışlanan nezdinde ortaya çıkacaktır[367].

Yerine getirilmiş bağışlamalarda geri alma hakkını kullanmak isteyen bağışlayanın bu beyanının muhatabı bağışlanandır. Bağışlananın gerçek kişi olması ve

---

[366] Türkmen, s. 257.
[367] Türkmen, s. 257.

hayatta olması halinde geri alma hakkı yalnızca kendisine yöneltilebilir[368]. Kanunda bağışlananın ölmesi halinde geri alma hakkının bağışlananın mirasçılarına karşı yöneltilip yöneltilemeyeceğiyle ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda genel kural, bağışlananın ölümü halinde geri alma hakkının da sona ermesi gerektiğidir. Ancak bu konuda bazı istisnai ihtimaller de söz konusu olabilir: ilk ihtimal, bağışlananın; hayattayken geri almaya neden olacak eylemlerde bulunması ve geri alma hakkı kullanılmadan ölmesi halinde bağışlayan, TBK. m. 297/II uyarınca bağışlananın mirasçılarına karşı hakkını kullanabilmesidir. Burada önemli olan bağışlananın söz konusu eylemlerde bulunmuş olmasıdır. Bu eylemler bağışlananın mirasçıları tarafından gerçekleştirilmişse, bağışlama sözleşmesi ve bundan doğan minnet ilişkisinin nisbiliği çerçevesinde, sözleşmenin tarafı olmayan bağışlananın mirasçılarının, bağışlayana yönelik eylemlerini geri alma sebebi olarak kabul etmeye imkân bulunmamaktadır.

Diğer ihtimal; yine bağışlananın sözü edilen eylemleri sebebiyle bağışlayanın bağışlanana karşı geri alma hakkını kullanmış olması; ancak geri alma hakkının gereği yerine getirilmeden bağışlananın ölmesidir. Bu durumda geri almaya konu malı iade etme yükümlülüğü bağışlananın mirasçılarına geçmektedir. Zira TMK m.599'da "Külli Halefiyet" ilkesine vurgu yapılmış ve *"(1)Mirasçılar, mirasbırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak kanun gereğince kazanırlar. (2)Kanunda öngörülen ayrık durumlar saklı kalmak üzere mirasçılar, mirasbırakanın ayni haklarını, alacaklarını, diğer malvarlığı haklarını, taşınır ve taşınmazlar üzerindeki zilyetliklerini doğrudan doğruya kazanırlar ve mirasbırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar"* hükmüne yer verilmiştir. Bu hüküm uyarınca; bağışlananın sağlığında kendisine karşı geri alma hakkının kullanılması ancak geri verme borcu yerine getirilmeden ölmesi halinde bu borçtan artık mirasçılarının sorumlu olacağı kanaatine ulaşmaktayız.

Başka bir ihtimal ise, yüklemeli bağışlamalarda bağışlananın ölümüyle birlikte yüklemeyi yerine getirme ödevi külli halefiyet ilkesi çerçevesinde (TMK. m. 599) bağışlananın mirasçılarına geçtiği düşünülürse, bağışlananın mirasçılarının haklı sebep olmaksızın yüklemeyi yerine getirmedikleri hallerde, bağışlananın mirasçılarına karşı geri alma hakkının kullanabilmesidir[369].

---

[368] Türkmen, s. 258.
[369] Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 458.

Bağışlayan bağışlama sözü vermiş ancak mali durumunun ağırlaşması, yeni aile yükümlülüklerinin doğması veya bunların ağırlaşmış olması nedeniyle geri alma hakkını kullanmak istiyorsa ve bağışlanan da bu arada vefat etmişse, yine külli halefiyet ilkesi çerçevesinde (TMK. m. 599) bağışlananın mirasçılarına karşı bu hakkın kullanabilmesi mümkündür[370].

b. Bağışlama Konusu Tekrar Karşılıksız Olarak Kendisine Kazandırılan Üçüncü Kişi

Bağışlananın bağışlayanın kendisine karşılıksız bıraktığı bir malı üçüncü kişiye yine karşılıksız kazandırması halinde ilk bağışlayan geri alma hakkını o üçüncü kişiye karşı kullanabilecek midir? Bu hususta öğretide görüş farklılıkları mevcut olup bir görüşe göre; malı elinde bulunduran üçüncü kişi iyiniyetli olduğu ve malı elinden çıkardığı taktirde geri almaya konu malın elinde olmadığı savunmasını ileri sürerek iade borcundan kurtulabilecektir (TBK. m. 79/I)[371]. Başka bir görüş, ikinci bağışlayanın bağışlamadan dolayı manevi bir haz elde ettiğini, bu sebeple bağışlamaya konu malın değerini geri alma hakkını kullanan ilk bağışlayana iade etmekle mükellef olduğunu savunmuştur[372]. Bir diğer görüş ise; ilk bağışlayanın bağışlanan malı elinde bulunduran son bağışlanana karşı, onun iyiniyetli olup olmamasına bakılmaksızın, iade isteminde bulunabileceğini belirtmiştir[373].

Kanaatimizce, üçüncü kişi malın mülkiyetini ilk bağışlanandan geçerli bir şekilde elde etmiştir. Bunun dayanağı, taşınırlarda TMK. m. 988 uyarınca emin sıfatıyla zilyetten, taşınmazlarda ise TMK. m. 1023 uyarınca tapu siciline güven ilkesi çerçevesinde malikten, söz konusu malın mülkiyetinin kazanımının korunmasıdır. Bundan başka, bağışlama sözleşmesinin nisbiliği gereği minnet ilişkisi de bağışlayan ve bağışlanan arasında kurulmakta, ihlali ise sadece bağışlanan tarafından gerçekleşmektedir. Dolayısıyla malı elinde bulunduran üçüncü kişi minnet ilişkisinin tarafı olmadığı için bu kişiye karşı geri alma hakkı kullanılamamalıdır. Açıkladığımız

---

370 Türkmen, s. 259.
371 Mustafa Dural, Tufan Öğüz ve M. Alper Gümüş, **Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku**, 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 45; Eren, Borçlar Özel, s. 302.
372 Öz, s. 154.
373 Serozan, Borçlar Özel, ss. 308-309.

sebeplerle iyiniyetli son bağışlanana karşı geri alma hakkının hiç ileri sürülemeyeceği kanaatindeyiz. Bununla birlikte üçüncü kişinin, geri alma hakkı çerçevesinde ileri sürülebilecek iade taleplerini etkisiz hale getirme amacına dayalı olarak; yani kötüniyetli olarak malı ilk bağışlanandan kazanmış olması ihtimalinde, artık ona karşı da geri alma hakkı ileri sürülebilmeli ve kendisinden duruma göre kötüniyetli zenginleşenin iade yükümlülükleri veya istihkak davasına dayalı kötüniyetli zilyedin iade yükümlülükleri çerçevesinde talepte bulunabilmelidir.

C. Geri Alma Hakkının Kullanılmasına Yönelik Beyanının Muhataba Varması Zorunluluğu

Geri alma hakkının kullanıldığına ilişkin bildirim, muhataba ulaşması gereken tek taraflı bir irade beyanıyla yapılmalıdır. Geri alma işleminin muhatabı bağışlanan, bağışlananın mirasçıları ve istisnai hallerde kendisine tekrar karşılıksız kazandırma yapılan kötüniyetli üçüncü kişi olup, yüklemeli bağışlamalarda lehine yükleme yapılan kişiye veya üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişiye beyanın varması aranmamaktadır[374].

Daha önce de belirtildiği üzere[375] hazır olan ve hazır olmayan kişilere yapılan geri alma hakkı bildirimi farklı özellikler göstermektedir. Bu çerçevede TBK'nın sözleşmelerin kurulmasına ilişkin öneri ve kabulünü düzenleyen m. 3 ve devamındaki hükümleri kıyasen uygulanır. TBK. m. 4 uyarınca hazır olanlar arasında meydana gelen geri alma bildirimi, hakkın kullanıldığına ilişkin beyanın karşı tarafa ulaşmasıyla hüküm ve sonuçlarını doğurur. Niteliği gereği hazır olanlar arasında geri alma hakkının kullanıldığına ilişkin beyanın açıklanması ile muhataba ulaşması aynı zamanda gerçekleşmektedir. Yine aynı madde uyarınca telefon, bilgisayar gibi iletişim araçlarıyla doğrudan beyan edilen geri alma bildirimi de hazır olanlar arasında yapılmış sayılır. Hazır olmayanlar arasında yapılan geri alma bildirimi ise muhataba ulaştığı anda hüküm ve sonuçlarını doğurur. Vurgulanmalıdır ki bu durumda muhataba

---

[374] Eren, Borçlar Özel, s. 304, 312; Türkmen, s. 263, 299; Vardar Hamamcıoğlu, s. 349; Remzi ve Aydın, s. 131.

[375] Bkz. Birinci Bölüm, II. GERİ ALMA HAKKI başlığında "Geri Alma Hakkının Kullanımında Geçerli Olan İlkeler'" alt başlığındaki açıklamalar.

ulaşma anı önem arz etmekte olup geri alma hakkının kullanıldığının muhatap tarafından öğrenilmesi şart değildir[376].

Geri alma hakkını kullanmak isteyen bağışlayan (ve bazı durumlarda mirasçıları) bu hakkını dava yoluyla ileri sürmek zorunda olmamakla birlikte dava yoluyla hakkın kullanılmasında da bir engel bulunmamaktadır. Ancak dava yoluyla hakkın kullanılması halinde geri alma bildirimi, dava dilekçesinin muhataba ulaşmasıyla hüküm ve sonuçlarını doğurur, dava sonunda verilen hüküm de geri alma hakkının şartlarının gerçekleştiğine yönelik tespit niteliğindedir[377]. Bununla birlikte dava yoluyla geri alma hakkını kullanmak isteyen bağışlayan, geri alma bildirimi ile geri almadan kaynaklanan iade istemini de birlikte talep edebilir[378]. Hâkim, açılan bu davada bağışlayanın geri alma hakkını kanundaki şartlara uygun kullanıp kullanmadığını tespit eder ve hakkın şartlara uygun kullanılması halinde bağışlama konusunun iadesine karar verir. Bu ihtimalde açılan dava eda davası niteliğindedir.

Bağışlayanın dava yolunu kullanmaksızın geri alma bildiriminde bulunması halinde, ileri sürülen geri alma sebeplerinin gerçekleşmediğini ileri süren muhatap, hukuki yarar bulunması şartıyla menfi tespit davası açarak geri alma işleminin geçersizliğini tespit ettirebilir. Aynı şekilde hak sahibi de hukuki yararının bulunması şartıyla geri alma sebeplerinin gerçekleştiğine ilişkin tespit davası açabilir ve bu davada alınan hüküm uyarınca bağışlamayı geri alabilir[379].

D. Geri Alma Hakkının Kullanılmasına Yönelik Beyanının Tabi Olduğu Şekil

Tek taraflı irade açıklaması olan geri alma hakkına ilişkin kanunda bir şekil şartı düzenlenmemiştir. Bu çerçevede bağışlamanın geri alınması da şekil şartına tabi olmayıp[380] yazılı, sözlü veya resmi şekilde yapılabilir[381]. Yine hakkın kullanılacağı bağışlama sözleşmesinin şekle tabi olması halinde de geri alma hakkı bakımından şekil

[376] Türkmen, s. 264.
[377] Serozan, Dönme, s. 476; Türkmen, s. 265.
[378] Türkmen, s. 266.
[379] Serozan, Dönme, s. 476.
[380] Aral ve Ayrancı, s. 250; Tunçomağ, s. 239; Yavuz, Acar ve Özen s. 364.
[381] Türkmen, s. 267.

serbestisi ilkesi uygulanmaya devam eder[382]. Bağışlama sözleşmesinin tarafları, yenilik doğurucu hakların kullanımı bakımından bir şekil şartı öngörmüşlerse, geri alma hakkının kullanımı da bu şekil şartına uygun olarak yapılmalıdır. Tarafların öngördükleri bu şekil şartının niteliğinin geçerlilik şekli mi yoksa ispat şekli mi olduğunun açıkça belirtilmediği hallerde sözleşmenin yorumlanması yoluyla çözüme ulaşılmalıdır[383].

Yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamalarda bağışlayan, geri alma sebeplerinin bulunması halinde, geri alma hakkını şekle tabi olmayan ve ulaşması gereken bir irade beyanıyla sağlığında kullanabilir. Bununla birlikte bağışlayanın geri alma hakkını kullandığını ölümüne kadar saklamasında ve vasiyetname yoluyla kullanmasında da bir engel yoktur[384].

Bağışlama açıkça geri alınabileceği gibi zımni olarak da geri alınabilir[385]. Bağışlayanın hal ve hareketleri, bağışlamasını geri aldığı iradesini yansıtıyorsa, bu durumda bağışlamanın zımni olarak geri alındığı kabul edilmelidir.

Türk Ticaret Kanunu m. 18/III uyarınca sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılmaktadır. Anılı bu hükmün, bağışlayanı ve bağışlananı tacir olan bağışlamanın geri alınmasında uygulanması doğru değildir. Zira tacir olmanın hükümleri arasında düzenlenen 18/III hükmü, aynı zamanda tacirin ticari işletmesiyle ilgili ticari işlerinde geçerli olmalıdır. Oysaki bağışlama sözleşmesi akdetmek, kural olarak, ticari bir iş kapsamında görülen bir faaliyet değildir. Tacir Türk Ticaret Kanunu m. 20'ye göre ticari işletmesiyle ilgili bir iş sebebiyle ücret (karşılık) isteyebilir. Bağışlama ise tek tarafa borç yükleyen bir karşılıksız kazandırmadır.

---

382 Buz, Yenilik Doğuran, s. 252.
383 Türkmen, s. 268.
384 Türkmen, s. 267.
385 Türkmen, s. 268.

E. Geri Alma Hakkının Kullanıldığının İspatı

TMK. m. 6 uyarınca geri alma hakkının kullanıldığını hak sahibi olan bağışlayan ispat etmekle yükümlüdür[386]. Her ne kadar geri alma hakkının kullanılmasında şekil şartı aranmasa da geri alma işleminin ispatının şekle tabi olup olmadığı hususunda öğretide görüş farklılıkları yaşanmaktadır. Geri alma hakkının kullanılmasına yönelik işlemin ispatı usul hukuku kurallarına göre yapılacak olup, öğretide bir görüş HMK. m. 200/I uyarınca değeri 23.450 TL'yi (2024 yılı itibariyle) geçen yenilik doğurucu hakların kullanılması halinde senetle ispat zorunluluğu aranması gerektiğini savunmaktadır[387]. Serozan ise bu görüşe karşı çıkmış ve tek taraflı hukuki işlemlerde ve yenilik doğuran haklarda senetle ispat zorunluluğunun uygulanmaması gerektiğini belirtmiştir. Yazara göre senetle ispat zorunluluğunun getiriliş amacı, ihtilafa düşmüş tarafların yalan tanıklığa karşı korunmasıdır. Tek taraflı hukuki işlemlerde, yenilik doğuran hakkı kullanan hak sahibinin korunmaya ihtiyacı yoktur ve yenilik doğuran hakların senetle ispat zorunluluğunun istisnalarından olan "*işin niteliğine ve tarafların durumlarına göre, senede bağlanmaması teamül olarak yerleşmiş bulunan hukuki işlemler" (*HMK. m. 203/I) kapsamına dahil etme, senetle ispat kuralının amacına uygun düşmeyecektir[388].

İki taraflı hukuki işlemlerde taraflar birbirlerinden işlemin belgelenmesini talep etme hakkına sahiplerdir ancak bu hak, tek taraflı yenilik doğuran bir hak olan bağışlamanın geri alınmasında kullanılamamaktadır[389]. Ayrıca geri alma hakkının kullanılabilmesi için bağışlananın onayı aranmaz, kaldı ki hakkın kullanılmasıyla bağışlananın menfaati zarara uğradığından böyle bir onay aranması da düşünülemez[390]. Dolayısıyla geri alma hakkının kullanıldığını ispat etmek için bağışlayanın işlemini mesela noterde resmi şekilde yapmak zorunda bırakılması hem geri alma hakkının niteliği hem de pratik yaşam ihtiyaçları ile bağdaşmaz[391]. Açıklanan sebeplerle, senetle ispat kuralına ilişkin HMK. m. 200/I hükmünde, tek taraflı yenilik doğuran hakların ispatı hususunda örtülü bir boşluğun olduğu kabul

---

386 Vardar Hamamcıoğlu, s. 326.
387 Buz, Yenilik Doğuran, s. 254.
388 Serozan, Dönme, s. 472.
389 Türkmen, ss. 273- 274.
390 Serozan, Dönme, s. 472.
391 Türkmen, s. 274; Serozan, Dönme, s. 472.

edilerek; bu hükmün, tek taraflı yenilik doğuran hakların ispatında senetle ispat zorunluluğunun olmaması yönünde sınırlandırılması gerektiği kanaatindeyiz.

Bağışlamanın geri alınması hakkının kullanılması işleminin senetle ispat edilmesi görüşü kabul edilse bile; HMK. m. 203/I bent-a uyarınca "*altsoy ve üstsoy, kardeşler, eşler, kayınbaba, kaynana ile gelin ve damat*" arasındaki bağışlamaların geri alınmasında senetle ispat zorunluluğu aranmayacak olup tanık dinlenebilir. Bunlar dışında senetle ispat zorunluluğu olan hallerde, delil başlangıcının bulunması halinde tanık dinlenebilir (HMK. m. 202/I). Zira delil başlangıcı, iddia edilen hukuki işlemi tamamen ispat etmemekle birlikte bahse konu hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş belgedir (HMK. m. 202/II). Bu sebeple bağışlananın, bağışlayana gönderdiği ve geri alma hakkının kullanılmasıyla ilgisi olan, ancak senet niteliğini haiz olmayan banka kaydı, mektup, ihtar, faks, e-posta, telefon mesajı gibi delillerin varlığı halinde bunlar delil başlangıcı olarak kabul edilecek ve bağışlayan geri alma iddiasını tanık deliliyle de kanıtlayabilecektir[392].

F. Geri Alma Hakkının Kullanılmasına Yönelik Beyanın Yorumu

Bağışlayanın irade beyanının geri alma hakkını kullanmaya yönelik olup olmadığı açıkça anlaşılamıyorsa güven ilkesi çerçevesinde yorumlama yapılmalıdır[393]. Hak sahibinin, geri alma beyanının istediği sonucu doğurabilmesi için, buna ilişkin beyan araçlarını hiçbir şüphe doğurmayacak açıklıkta kullanması ve muhatabın da bu beyanı güven ilkesi çerçevesinde geri alma anlamı çıkarmaya elverişli şekilde anlaması gerekmektedir[394]. Çünkü geri alma işlemiyle birlikte muhatap açısından iade borcu gibi ağır bir hukuki sonuç ortaya çıkacaktır. Muhatap tarafından açıkça

---

[392] *"İddiasını yazılı belge ile kanıtlayamayan kimsenin 6100 sayılı HMK.'nun 202. maddesi (1086 sayılı HUMK.'nun 292.maddesi) gereğince delil başlangıcı sayılabilecek nitelikte banka kaydı, mektup, ihtar vs. gibi bir delilin varlığı halinde iddiasını her türlü delil ile kanıtlamasının mümkün olacağı tartışmasızdır."* Yargıtay 1. Hukuk Dairesi E. 2015/2937 K. 2018/67 T.09.01.2018, Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr, (E.T: 13.01.2023)

[393] Serozan, Dönme, s. 487.

[394] Serozan, Dönme, s. 488; Türkmen, s. 275.

anlaşılamayan geri alma beyanında tereddüt yaşanması durumunda, geri alma beyanı muhatap lehine yorumlanmalıdır[395].

Geri alma hakkının kullanılması için gerçekleşmesi gereken sebeplerin gerçekleştiğinin muhataba bildirilmesi, hakkın kullanıldığı sonucunu doğurmamaktadır. Hakkın kullanılabilmesi için hak sahibinin açık veya zımni şekilde geri alma iradesini taşıması ve bu iradenin de muhatabın açıkça anlayacağı şekilde beyan edilmesi gerekmektedir[396].

Hak sahibinin, geri alma sebepleri gerçekleştikten sonra bağışlanandan bağışlama konusu malın iadesini istemesi yeterli olup ayrıca geri alma hakkını kullandığını beyan etmesi şart değildir[397]. Zira böyle bir bildirim hem geri alma beyanı hem de iade talebi yerine geçer. Bağışlayanın iadeye yönelik talebini dava dışında muhataba iletmesi yeterlidir.

Bağışlananın kanundan kaynaklanan ödevlerini yerine getirmemesi, ağır suç işlemesi halinde bağışlayanın genel kanun yollarına başvurması veya yüklemeli bağışlamalarda yüklemenin yerine getirilmesinin ihtar edilmesi geri alma beyanı olarak kabul edilemez[398]. Örneğin; bağışlananın bağışlayana veya yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi halinde bağışlayan suç duyurusunda bulunması veya haksız fiilden dolayı tazminat davası açması geri alma beyanı sayılamaz. Bununla birlikte yüklemeli bağışlamalarda yüklemenin yerine getirilmesini ihtar eden bağışlayan ayrıca yüklemenin yerine getirilmemesi durumunda bağışlamayı geri alacağını da bildirmişse, bu ihtarı yüklemenin yerine getirilmemesi şartına bağlı ileri sürülen bir geri alma beyanı olarak geçerli olacaktır[399].

G. Geri Alma Hakkının Kullanılmasına Yönelik Beyanın Geri Alınması

Yenilik doğuran haklar niteliği gereği bir kere kullanılmakla tükenmektedir. TBK'da yenilik doğuran hakların geri alınmasına yönelik bir düzenleme yer almaması sebebiyle TBK. m. 10 hükmü kıyasen uygulama alanı bulmaktadır. Bu madde

395 Serozan, Dönme, s. 488.
396 Türkmen, s. 275.
397 Serozan, Dönme, s. 462.
398 Türkmen, s. 276.
399 Türkmen, s. 277.

uyarınca; bağışlamayı geri alma beyanına yönelik geri alma beyanı, muhataba ulaşmadan önce veya aynı anda ulaşmış ya da daha sonra ulaşmasına rağmen muhatap tarafından geri alma beyanından önce öğrenilmiş olursa, geri alma beyanında bulunulmamış sayılır.

Geri alma hakkı bir kere kullanılmakla tükenmekte ve tekrar kullanılamamaktadır. Bu kuralın muhatabın çıkarları gözetilerek düzenlendiği göz önünde tutulduğunda, muhatabın çıkarının geri alma beyanının geri alınmasına yönelik olduğu sonucuna ulaşılabiliyorsa, bu ilke uygulama alanı bulmaz; geri alma beyanı serbestçe geri alınabilir[400]. Bununla birlikte hak sahibi muhatabın onayıyla da geri alma beyanını geri alabilir[401].

Geri alma beyanının geri alınması sonucunda, daha önce geçerliliğini koruyan hukuki durum yeniden kurulmuş olur[402]. Türkmen, hak sahibinin bağışlamayı geri aldıktan sonra bu beyanını da geri alması halinde, artık tekrar aynı sebeplerle geri alma hakkını kullanamaması gerektiğini savunmaktadır[403]. Bizim kanaatimiz de bu yönde olup, aksi düşüncede hukuk güvenliği ilkesiyle bağdaşmayacak şekilde muhatap sürekli bir geri alma riskine maruz bırakılacaktır. Dolayısıyla, farklı geri alma nedenlerinin gerçekleşmesi durumu saklı kalmak üzere, aynı nedenlerle geri alma hakkının sürekli kullanımı TMK. m. 2'ye de uygun düşmeyecektir.

II. GERİ ALMA HAKKININ KULLANILMASININ SONUÇLARI

A. Yerine Getirilmiş Bağışlamalarda Geri Alma Hakkının Kullanılmasının Sonuçları

1. Genel Olarak

Tek taraflı yenilik doğuran bir hak olan geri alma hakkı, geri alma beyanının muhataba ulaşmasıyla hüküm ve sonuçlarını meydana getirmektedir. Geri alma hakkının geçerli bir şekilde kullanılabilmesi için kanunda düzenlenen veya

[400] Buz, Dönme, s. 447 vd.; Serozan, Dönme, s. 464.
[401] Buz, Dönme, s. 447 vd.
[402] Buz, Dönme, ss. 447-448.
[403] Türkmen, s. 280.

sözleşmeyle kararlaştırılan geri alma sebeplerinin mevcut olması ve geri alma beyanının hak düşürücü süre içerisinde muhataba yöneltilmesi gerekmektedir. Aksi halde geri alma hakkı hiçbir sonuç doğurmaz.

Hak sahibinin geri alma hakkını kullanması akabinde bağışlama sözleşmesi kurulduğu andan itibaren geçerli olmak üzere ortadan kalkacak ve yerine getirilmiş bağışlamalar açısından tasfiye ilişkisi başlayacaktır. Geri alma hakkının hukuki niteliğinin kurucu, değiştirici ya da bozucu olduğu hususunda öğretideki görüş ayrılıkları tasfiye ilişkisine uygulanacak hükümlerde de farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır[404].

Bizim de katıldığımız ve geri alma hakkının bozucu yenilik doğuran hak niteliğinde olduğunu savunan ağırlıklı görüş; hakkın kullanılması akabinde taraflar arasındaki bağışlama sebebinin ortadan kalktığını ve tasfiyenin de TBK. m. 77/II uyarınca sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde yapılması gerektiğini savunmaktadır[405].

Hakkın değiştirici yenilik doğuran hak niteliğinde olduğunu kabul eden görüş; yerine getirilmiş bağışlamaların geri alınması halinde bağışlamanın hukuki sebebinin ortadan kalkmayacağını, sadece ifa edilmiş edimlerin iade edilmesine yol açacağını ve bu sebeple sözleşmenin içeriğini değiştireceğini savunmaktadır[406]. Bu görüşü savunanlar yerine getirilmiş edimlerin iadesinde TBK'nın sözleşmelere ilişkin hükümlerinin uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Hakkın kurucu yenilik doğuran hak niteliğinde olduğunu kabul eden görüş; ifa edilmiş bir borcun sona erdirilmesinin veya içeriğinin değiştirilmesinin mümkün olmadığını; böyle bir durumda sözleşmenin tarafları arasında yeni bir borç ilişkisinin kurulacağını savunmaktadır[407]. Bu gerekçeyle TBK. m. 295'te sebepsiz zenginleşmeye yapılan atıf, hukuki sebebin sona ermesi nedeniyle ortaya çıkan tasfiyeye değil, iadenin kapsamının anlaşılabilmesine yardımcı olmaktadır. Zira hukuki sebep sona ermemekte aksine taraflar arasında yeni bir borç ilişkisi kurulmaktadır.

---

404 Türkmen, s. 333.
405 Vardar Hamamcıoğlu, s. 321.
406 Eren, Borçlar Özel, s. 301; Türkmen, s. 334.
407 Gümüş, Borçlar Özel, s. 265; Gümüş, Şerh, TBK. m. 295, kn.3.

2. Sebepsiz Zenginleşmeye Dayalı İade Alacağı Sağlaması

a. Genel Olarak

Geri alma hakkını kullanan bağışlayan, kişisel bir talep olarak iade alacağına sahip olur[408]. Ayni hakkın bağımsızlığı ilkesinin sonucu olarak bağışlayanın bu hakkı kullanmasıyla bağışlamaya konu mal kendiliğinden hak sahibine dönmemektedir[409].

Hak sahibinin geri alma hakkını kullanmasıyla birlikte bağışlamanın hukuki sebebi sona ermekte ve yerine getirilmiş bağışlamalar açısından bağışlayana alacak hakkı tanınmaktadır. Bağışlayan kendisine tanınan bu hakkı bağışlanandan sebepsiz zenginleşme hükümleri kapsamında talep edebilir[410].

Bağışlamanın geri alınması hakkının şahsa sıkı sıkıya bağlı hak olması nedeniyle devredilmesi ve mirasçılara geçmesi kural olarak mümkün değildir. Buna karşın bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasıyla ortaya çıkacak olan talep hakkı üçüncü kişilere devredilebilir, mirasçılarına geçebilir[411].

Bağışlayanın geri alma hakkını kullanması bağışlama konusu üzerinde ayni hak sahibi olan üçüncü kişilerin durumunu etkilemez[412]. Çünkü bağışlamaya konu malın mülkiyeti bağışlanandadır ve bağışlanan bağışlayanın geri alma talebinde bulunmasına kadar mülkiyet hakkı çerçevesinde bağışlama konusunu devredebilir, hakla sınırlayabilir veya yok edebilir. Böyle bir durumda bağışlayanın geri verme borcundan bahsedilemez[413]. Açıkladığımız sebeplerle bağışlananın malik sıfatıyla bağışlama konusu devretmesi veya rehnetmesi ve daha sonra da bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasıyla yapılan tasarruf işlemleri ortadan kalkmaz. Geri alma hakkının kişisel bir talep olarak iade alacağı sağlamasından yola çıkarak rehin hakkının geri

---

408 Tandoğan, s. 373; Serozan, Borçlar Özel, s. 306; Türkmen, s. 335.
409 Serozan, Dönme, s. 91; Serozan, Borçlar Özel, s. 306.
410 Akıntürk ve Ateş Karaman, s. 260.
411 Türkmen, s. 336.
412 Erzurumluoğlu, s. 91; Tandoğan, s. 377.
413 Necip Kocayusufpaşaoğlu, Hüseyin Hatemi, Rona Serozan ve Abdülkadir Arpacı, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Üçüncü Cilt, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme,** Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2016, s. 378; Kutluay, s. 137; Eren, Borçlar Özel, s. 310; Vardar Hamamcıoğlu, ss. 332-334; Türkmen, s. 347.

alma beyanının ulaşmasından sonra kurulmuş olması durumunda dahi üçüncü kişinin rehin hakkı devam eder[414].

b. Sebepsiz Zenginleşmeye Göre İade

aa. İyiniyetli Zenginleşen Sıfatının Ortadan Kalkma Anı

Bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasıyla birlikte, bağışlanan TBK. m. 295 uyarınca bağışlama konusunu, bağışlayanın talep tarihindeki zenginleşmesi ölçüsünde geri vermekle mükelleftir. Bu madde sebepsiz zenginleşme hükümlerini içeren TBK. m. 79 ile paralellik göstermektedir. Zira TBK. m. 79 hükmünde sebepsiz zenginleşenin, iyiniyetli olması şartıyla zenginleşmenin istendiği tarihte elinden çıkmış olan kısım dışında kalanı geri vermekle mükellef olduğunu düzenlemiştir. Bu açıdan bağışlananın geri verme borcu ile iyiniyetli zenginleşenin iade borcu benzerdir.

İade borcunun kapsamını tespit etmek açısından zenginleşenin iyiniyetli veya kötüniyetli olması önem taşımaktadır. Buna göre önemli olan, bağışlananın hangi andan itibaren iyiniyetli zenginleşen sıfatının ortadan kalkacağıdır.

Kural; bağışlananın iyiniyetinin, geri alma hakkının kullanıldığını öğrendiği tarihten itibaren kalkacağı yönünde olsa da öğretiye göre yerine getirilmiş bağışlamaların geri alınmasında farklı bir durum görülmektedir. Zira TBK. m. 295 gereğince; bağışlananın bağışlayana veya yakınlarına karşı ağır bir suç işlemesi, bağışlananın bağışlayana veya onun ailesinden birine karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranması veya bağışlananın haklı sebep olmaksızın yüklemeyi yerine getirmemesi halleri, bağışlananın kusurlu davranışları sebebiyle geri alma nedeni oluşturmaktadır. Bağışlayan, bağışlananın kusuru karşısında yerine getirilmiş bağışlamasını geri alıyorsa ve bağışlanan da bu eylemlerinin geri almaya neden olacağını biliyor ya da bilmesi gerekiyorsa geri alma beyanının öğrenildiği tarihten itibaren değil; eylemleri icra ettiği tarihten itibaren kötüniyetli zenginleşen olarak kabul edilmeli ve TBK. m. 79/II hükümlerine tabi olmalıdır[415]. Bu açıdan bağışlayanın geri alma iradesi açıkladığı sırada bağışlananın

---

414 Tandoğan, s. 377.
415 Türkmen, ss. 344-345; Gümüş, Şerh, TBK. m. 295, kn.7.

iyiniyetli veya kötüniyetli olmasının, geri verme borcunun kapsamında bir anlam ifade etmeyeceği düşünülebilir[416]. Böylece geri alma beyanı muhataba ulaştığında, bağışlanan kötüniyetli zenginleşen olarak, bağışlama konusunun aynen iadesi mümkünse aynen iadesini, mümkün değilse bağışlama konusunun değerini iade etmelidir[417].

Buna karşılık, TBK. m. 295'teki bağışlananın, talep tarihindeki zenginleşmesi ölçüsünde iadeyi gerçekleştirmesi gerektiği yönündeki ifade, yukarıdaki düşüncelerle bağdaşmamaktadır. Çünkü bu ifade daha önce de belirtildiği gibi iyiniyetli zenginleşenin iade borcuna benzemektedir. Bu konuda Türkmen[418], bağışlayanı korumak amacıyla düzenlenen geri alma hükümleri çerçevesinde iade borcu altında olan bağışlananın, kötüniyetli zenginleşen olmasıyla, iade talebi sırasındaki zenginleşmesinin istenmesinin, düzenlemenin amacıyla uygun düşmeyeceğini ifade etmiştir. Yazara göre bu düzenleme çerçevesinde geri almaya kusurlu davranışlarıyla sebebiyet veren kötüniyetli bağışlananın, iade talebine kadar zenginleşmeyi elinden çıkararak sorumluluktan kurtulması kuvvetle muhtemeldir. Bu sebeple yazar, bağışlayanın geri alma hakkını kullanması durumunda TBK. m. 79/II hükmünün uygulanarak kötüniyetli bağışlananın zenginleşmenin tamamını iade etmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kutluay[419], bağışlananın, bağışlama konusu üzerinde malik sıfatını haiz olacağını, bu sebeple bağışlayanın geri alma hakkını kullandığı tarihe kadar istediği tasarrufta bulunabileceğini belirtmiş, geri almaya bağışlananın kusurlu davranışının sebebiyet vermesinin ise bu durumu değiştirmeyeceğini eklemiştir. Zira yazara göre bağışlananın kusurlu davranışı ile sözleşme ortadan kalkmamaktadır ve bu sebeple bağışlayanın geri alma iradesi kendisine ulaşıncaya kadar bağışlananın kötüniyetli olduğundan bahsedilmemesi gerekmektedir.

Bizim kanaatimiz ise geri alma hakkını kullanmayan bağışlayana karşı bağışlananın bağışlama konusu mal üzerinde malik sıfatıyla kazanmış bulunduğu yetkileri dilediği gibi kullanabilmesi yönündedir. Belirtmek gerekir ki; bağışlayan, geri alma sebepleri mevcut olsa bile, geri alma hakkını kullanma zorunluluğu altında

---

416 Vardar Hamamcıoğlu, s. 335; Türkmen, s. 346.
417 Türkmen, s. 346.
418 Türkmen, ss. 342-343; Benzer görüşte Vardar Hamamcıoğlu, s. 334.
419 Kutluay, s. 135.

değildir. Bu sebeple bağışlananın kusurlu davranışlarıyla geri almaya sebebiyet vermesi ancak bağışlayanın geri alma hakkını kullanmaması durumunda, bağışlanan hak düşürücü süre doluncaya kadar tereddüt içinde; geri verme borcu riski ile karşı karşıya kalacak ve malik sıfatıyla kazandığı yetkileri kullanmaktan imtina edecektir. Bu nedenle bağışlanan, kusurlu olarak geri alma sebeplerini gerçekleştirdiği tarihten itibaren kötüniyetli zenginleşen sayılmamalı, bağışlayanın geri alma hakkını kullandığı tarihe kadar iyiniyetli zenginleşen, hakkın kullanıldığı tarihten sonra ise kötüniyetli zenginleşen olarak kabul edilmelidir.

bb. İyiniyetli Zenginleşen Bağışlananın Geri Verme Borcunun Kapsamı

TBK. m. 79/I hükmü, iyiniyetli zenginleşenin zenginleşmenin iadesi sırasında elinden çıktığını ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlü olduğunu düzenleme altına almıştır. Bağışlayan geri alma talebinde bulunduğu sırada bağışlama konusu malın aynen iade edilmesi mümkün ise aynen iade sağlanacaktır. Aynen iadenin sağlanması mümkün değil ise, bağışlama konusu malın yerine geçen bir değerin bulunması halinde bunun iade edilmesi gerekmektedir. Bağışlama konusu olan şey tüketilmişse, yok olmuşsa, elinden rızası dışında çıkmışsa mesela çalınmışsa artık iade edilecek bir malvarlığı değeri bulunmayacaktır. Öyle ki bağışlananın iyiniyetli olması şartıyla; kusuruyla dahi elinden çıkarmış olduğu bağışlama konusunu geri verme yükümlülüğünden bahsedilemez[420].

İyiniyetli bağışlanan, bağışlama konusu malla yaptığı bir tasarruf ile aktifinin azalmasını önlemişse, bu halde bağışlama konusu maldan elde ettiği kazanç, bağışlananın aktifinin azalmasını önlediği ölçüde iade edilmelidir. Bu duruma bağışlananın bağışlama konusunu satarak borçlarını kapatması örnek verilebilir. Bu halde bağışlanan zenginleşmenin elinde kalmadığını ileri sürerek iade borcundan kaçınamayacaktır[421].

Bağışlananın bağışlama konusunu üçüncü kişiye bağışlaması halinde ilk bağışlayanın geri alma istemini üçüncü kişiye karşı ileri sürüp süremeyeceği hususu

---

[420] Eren, Borçlar Genel, s. 908; Hatemi ve Gökyayla, s. 223; Antalya, s. 597 vd.; Öz, s. 150.

[421] Türkmen, ss. 347-348, Rona Serozan, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa-İfa Engelleri-Haksız Zenginleşme,** 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, (ifa) s. 378.

öğretide görüş farklılıklarına yol açmıştır. Bizim de savunduğumuz görüşe göre bağışlama konusunu elinde bulunduran son bağışlanan, iyiniyetli olması şartıyla, TBK. m. 79/I uyarınca zenginleşmenin elinde kalmadığını ileri sürerek geri verme borcundan kurtulabilir[422]. Zira bağışlama konusunu elinde bulunduran 3. kişiye yapılan kazandırma geçerli bir sebebe dayanmaktadır ve ilk bağışlayanın bağışlamasını geri almasıyla bu sebep ortadan kalkmamaktadır. Ayrıca bağışlama işlemiyle birlikte ikinci bağışlayan ile bağışlanan arasında kurulan nisbi nitelikteki minnet ilişkisi yalnızca bağışlanan tarafından ihlal edilebilecektir. Bu nisbi ilişkinin tarafı olmayan ilk bağışlayanın geri alma hakkını geçerli bir işlemle malı elinde bulunduran üçüncü kişiye karşı ileri sürmesi eşya hukuku kurallarına da aykırılık oluşturacaktır[423].

İyiniyetli zenginleşenin bağışlama konusu maldan elde ettiği semerelerin veya bağışlama konusunun kullanılmasından doğan yararın geri verme borcunun kapsamına girip girmediğiyle ilgili kanunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu konuda öğretide farklı görüşler mevcut olup bir görüş[424], iyiniyetli zenginleşenin bağışlama konusu maldan elde ettiği semereleri ve diğer yararları geri vermekle yükümlü olduğuna ilişkindir. Ancak eşya üzerinde hiçbir hak sahibi olmayan iyiniyetli haksız zilyedin dahi zilyetliğinde bulunan şeyi kullanmasından ve yararlanmasından dolayı sorumlu olmadığı (TMK. m. 993) göz önünde bulundurulduğunda, bağışlama sözleşmesinden kaynaklanan ayni hakkına dayanarak malı elinde bulunduran bağışlananın sorumlu tutulması doğru değildir.

İyiniyetli bağışlanan, TBK. m. 80 uyarınca geri alma talebinde bulunan bağışlayandan bağışlama konusu mala yaptığı zorunlu ve yararlı giderleri isteyebilir, yapılan bu giderler kendisine ödenmezse bağışlama konusu malla birleştirdiği ve zarar vermeden ayrılması mümkün olan eklemeleri geri vermeden önce ayırarak alabilir.

---

[422] Dural, Öğüz ve Gümüş, s.45; Eren, Borçlar Özel, s. 302; Türkmen, ss. 348-349.
[423] Türkmen, s. 349.
[424] Öz, s. 154.

cc. Kötüniyetli Zenginleşen Bağışlananın Geri Verme Borcunun Kapsamı

Bağışlama konusu malı iade etmekle yükümlü olduğunu bilen veya bilmesi gereken kötüniyetli bağışlanan TBK. m. 79/II uyarınca zenginleşmenin tamamını geri vermekle mükelleftir. İyiniyetli bağışlanan bağışlama konusunu devrettiğini, sattığını veya yok ettiğini ileri sürerek geri verme yükümlülüğünden kurtulabilirken, kötüniyetli bağışlananın böyle bir hakkı bulunmamaktadır. Ancak bağışlama konusunda eksilme meydana gelmiş ve bağışlanan bu eksilmeden dolayı kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmişse TBK. m. 112 gereğince bağışlanandaki eksilmeden dolayı sorumluluğu doğmaz.

Kötüniyetli zenginleşenin bağışlama konusu maldan elde ettiği semerelerin veya bağışlama konusunun kullanılmasından doğan yararın geri verme borcunun kapsamına girip girmediğiyle ilgili kanunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak kötüniyetli zenginleşenin hakkaniyet gereği bağışlama konusundan elde ettiği semereleri geri vermekle yükümlü olması gerekmektedir[425]. Kötüniyetli haksız zilyedin geri verme borcunun kapsamı bakımından TMK. m. 995/I hükmü uygulama alanı bulacak, bağışlama konusunu kullanmasından doğan yararın ve elde edilmesi ihmal edilen semerelerin bağışlayana iade edilmesi gerekecektir.

Bağışlama konusu maldan elde edilmesi ihmal edilmiş semerelerin ve bağışlama konusunun kullanılmasından doğan yararın geri verilmesi hususunda öğretide görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bazı yazarlar[426] kötüniyetli bağışlananın, kullanımdan doğan yararlardan ve elde edilmesi ihmal edilmiş semerelerden dolayı her zaman sorumlu tutulabileceği gibi; geri verme borcunun, kötüniyetli bağışlananın kusurlu davranışıyla karşı tarafın yoksullaşması durumunda da gündeme gelebileceğini belirtmişlerdir. Diğer yazarlar[427] ise kötüniyetli bağışlananın zenginleşmesine yol açmaması gerekçesiyle elde edilmesi ihmal edilmiş semerelerden dolayı sorumluluğun doğmayacağını ifade etmişlerdir. Türkmen[428] bu konuda bir ayrıma gitmiş ve kötüniyetli bağışlananın bağışlama konusunun kullanılmasından doğan yarardan dolayı sorumlu tutulmasını ve bağışlama konusunu kötüniyetle

---

425 Serozan, Dönme, s. 517.
426 Serozan, Dönme, ss. 517-518.
427 Antalya, s. 601.
428 Türkmen, ss. 353-354.

zilyetliğinde bulundurduğu sürece kullanmasından doğan karşılığını iade etmesi gerektiğini belirtmiştir. Elde edilmesi ihmal edilen semereler bakımından ise, bağışlama konusunun bağışlayanın elinde bulunsaydı da semere elde edileceğinin ispatlanması şartıyla geri verme borcunun kapsamına dahil olması gerektiğini ileri sürmüştür.

Kötüniyetli bağışlanan, geri alma talebinde bulunan bağışlayandan TBK. m.80/II uyarınca bağışlama konusu mala yaptığı zorunlu giderin tamamını isteyebilirken, yararlı giderlerin ise yalnızca iade zamanında mevcut olan değer artışını isteyebilir, diğer giderlerinin ödenmesini ise talep edemez. Bununla birlikte bağışlananın, yaptığı bu giderler kendisine ödenmezse bağışlama konusu malla birleştirdiği ve zarar vermeden ayrılması mümkün olan eklemeleri geri vermeden önce ayırarak alabilme hakkına sahiptir (TBK. m. 80/III).

c. İade Zamanaşımı

Bağışlayan, 1 yıllık hak düşürücü süre içerisinde ileri sürdüğü geri alma beyanının muhataba ulaşmasıyla birlikte, bağışlama konusunun iadesini zamanaşımı süresi içinde istemelidir.

Geri alma hakkının kullanılmasıyla ortaya çıkan alacak hakkının tabi olduğu zamanaşımı süresinin uzunluğunun ne olduğu sorusunun cevabı, geri alma hakkının hukuki niteliği hususunda kabul edilen görüşlere göre farklılık arz etmektedir[429].

Bağışlamanın geri alınması hakkının kurucu yenilik doğuran hak niteliğinde olduğunu savunan görüş[430]; geri alma iradesinin muhataba varmasıyla sözleşmenin tarafları arasında yeni bir borç ilişkisinin kurulacağını ve kanunda da bu duruma ilişkin özel bir zamanaşımı süresi düzenlenmediği için geri alma iradesinin muhataba varmasından itibaren geçerli olmak üzere TBK. m. 146 uyarınca on yıllık genel zamanaşımı süresinin uygulanacağını belirtmiştir.

---

[429] Bu konu hakkındaki ayrıntılı açıklamalarımız için Bkz. Birinci Bölümdeki III. BAĞIŞLAMANIN GERİ ALINMASI HAKKI başlığında "G. Bağışlamanın Geri Alınması Hakkının Hukuki Niteliği" alt başlığında yer alan "1-b. Yenilik Doğurucu Etkinin Türüne Yönelik Tartışmalar" hakkındaki açıklamalar.

[430] Gümüş, Borçlar Özel, s.220; Vardar Hamamcıoğlu, s. 353.

Hakkın niteliğinin değiştirici yenilik doğuran hak olduğunu savunan görüşe göre[431]; bağışlayanın geri alma iradesinin muhataba varmasıyla daha önce mevcut olan sözleşme sona ermemekte ancak içeriği değişmektedir. Bu konu hakkında da kanunda özel bir düzenleme yapılmadığı için geri alma iradesinin muhataba varmasından itibaren geçerli olmak üzere TBK. m. 146 uyarınca on yıllık genel zamanaşımı süresi uygulanmalıdır. Geri alma hakkının değiştirici yenilik doğuran hak niteliğinde olduğunu savunan Eren[432], geri alma hakkının kullanılmasıyla ortaya çıkan iade borcunun sebepsiz zenginleşmeden kaynaklandığını belirtmiş; bu nedenle bağışlayanın alacak hakkının iki yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğunu ifade etmiştir (TBK. m. 82/I).

Bizim de savunduğumuz; geri alma hakkının hukuki niteliğinin bozucu yenilik hak olduğunu kabul eden görüşe göre[433]; bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasıyla bağışlama sebebi ortadan kalkmış olur ve alacak hakkı sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca iki yıllık zamanaşımı süresine tabi olur (TBK. m. 82/I). Bu görüşe göre iki yıllık zamanaşımı süresi, bağışlayanın geri alma beyanının muhataba ulaşmasıyla başlamaktadır[434].

Bağışlama sözleşmesi niteliği gereği ivazsızdır. Bu sebeple bağışlamasını geri alan bağışlayana karşı bağışlananın herhangi bir tazminat sorumluluğu söz konusu değildir[435]. TBK. m. 295'te de sadece geri verme borcundan bahsedilmiş, tazminata değinilmemiştir. Bağışlananın bağışlamanın geri alınmasına kusurlu davranışlarıyla sebep olması da tazminatla yükümlü olması için bir neden oluşturmamaktadır[436]. Bununla birlikte bağışlananın kusurlu davranışları yanında ayrıca bağışlayan bir zarara uğramışsa, bağışlananın haksız fiil hükümleri uyarınca tazminat sorumluluğu da doğabilir[437].

Yüklemeli bağışlamalarda bağışlayan sadece yüklemenin yerine getirilmesini dava ve talep edebilir, bağışlananın yüklemeyi yerine getirmemesi halinde tazminat

---

431 Türkmen, ss. 358, 359.
432 Eren, Borçlar Özel, s. 302.
433 Tandoğan, s. 377; Aral ve Ayrancı, s. 251; Tunçomağ, s. 239; Vardar Hamamcıoğlu, s. 353.
434 Eren, Borçlar Özel, s. 310; Vardar Hamamcıoğlu, s. 353.
435 Vardar Hamamcıoğlu, s. 331; Türkmen, s. 336; Eren, Borçlar Özel, s. 310.
436 Türkmen, s. 337.
437 Vardar Hamamcıoğlu, s. 331; Eren, Borçlar Özel, s. 310.

talebinde bulunamaz[438]. Çünkü bağışlama karşılıksızdır ve bağışlananın yerine getirmesi gereken yükleme de bağışlayanın ediminin karşılığı değildir. Böyle bir durumda bağışlayana TBK. m. 295 b.3 uyarınca sadece bağışlamasını geri alma hakkı tanınmıştır.

Yüklemeli bağışlamaya benzer bir durum yüklemenin kusurlu imkânsızlık sebebiyle yerine getirilememesinde de görülmektedir. Zira bağışlanan, kusurlu imkânsızlık nedeniyle yüklemeyi yerine getiremiyorsa, bağışlayan sadece geri alma hakkını kullanabilecek, herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaktır[439].

Yüklemenin üçüncü kişiler yararına yapılmış olması ancak bağışlananın yüklemeyi yerine getirmemesi durumunda lehine yükleme yapılmış üçüncü kişiler de sadece yüklemenin yerine getirilmesini talep hakkına sahip olup ayrıca tazminat talebinde bulunamazlar[440].

B. Bağışlama Sözü Vermenin Geri Alınmasının Sonuçları

1. İfayı Yerine Getirmekten Kaçınma

Bağışlama sözü veren bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasıyla birlikte taraflar arasındaki borç ilişkisi geçmişe etkili olarak sona erer ve bağışlayanın bağışlamayı yerine getirme borcu ortadan kalkar[441]. Geri alma hakkı kullanılmadan önce süreklilik taşıyan bir geri alma nedeninin bulunması durumunda, bağışlananın ifa talebini def'i yoluyla yerine getirmekten kaçınan bağışlayanın geri alma hakkını kullandıktan sonra da süresiz itiraz yoluyla ifayı yerine getirmekten kaçınma hakkı bulunmaktadır[442].

TBK. m. 296 uyarınca bağışlama sözü veren; mali durumunun sonradan bağışlama sözünü yerine getiremeyecek ölçüde değişmesi veya bağışlama sözü verdikten sonra yeni aile yükümlülüklerinin doğmuş/ağırlaşmış olması hallerinde vermiş olduğu bağışlama sözünü geri alabilir veya ifadan kaçınabilir. Bağışlama sözü

---

438 Eren, Borçlar Özel, ss. 289-290; Yıldırım, s. 47; Vardar Hamamcıoğlu, s. 331; Yavuz, Acar ve Özen, s. 361; Gümüş, Borçlar Özel, s. 178.
439 Aral ve Ayrancı, s. 245.
440 Eren, Borçlar Özel s. 310; Akıntürk, s. 236
441 Vardar Hamamcıoğlu, s. 337; Gümüş, Borçlar Özel s. 221.
442 Vardar Hamamcıoğlu, s. 336; Türkmen, s. 359.

veren, bu maddede düzenlenen nedenlere dayanarak bağışlamayı yerine getirmekten kaçınıyorsa, ancak daha sonra geri alma nedeni ortadan kalmışsa artık bağışlamayı yerine getirmekle yükümlü olacak ve geri alma sebebi ortadan kalktığı için geri alma hakkını kullanamayacaktır[443].

Yenilik doğuran bir hak olan geri alma hakkı, daha önce de bahsettiğimiz üzere kullanılarak tükenmekte ve muhatap tarafından öğrenildikten sonra geri alınamamaktadır[444]. Dolayısıyla bağışlayanın geri alma hakkını kullanmasıyla sözleşme sona erecek ve bağışlama sözünde bulunanın geri alma hakkını kullanmasından sonra mali durumunun düzelmesi veya mevcut aile yükümlülüklerinin hafiflemesi sebebiyle bağışlama alacaklısı ifa talebinde bulunamayacaktır[445]. Zira geri alma hakkının kullanılmasından sonra bağışlananın bağışlayanı ifaya zorlayabilmesi için, kendisine karşı yeni bir bağışlama sözü verilmiş olması; başka bir ifadeyle tarafların yeniden sözleşme yapmış olmaları gerekir.

2. Tazminat Sorumluluğu Bakımından Sonuçları

Bağışlama sözü verenin TBK. m. 296'da sayılan herhangi bir nedenden dolayı geri alma hakkını kullanması tazminat sorumluluğuna yol açmaz[446]. Geri alma nedenlerine bağışlayanın kusurlu eylemlerinin sebebiyet vermesi de bu durumu değiştirmez[447]. Bağışlayanın hakkını kullanmasının tazminat sorumluluğuna yol açmamasının nedeni bağışlama sözünün karşılıksız bir kazandırıcı işlem olması ve bağışlayanın sorumluluğunun bu sebeple daha farklı şekilde ele alınmasıdır.

Geri alma hakkına dayanak sebeplerin bağışlayandan kaynaklanmasının zararın tazmini bakımından bir önemi olmasa da, bağışlanan geri alma sebebiyle zarara uğramışsa, bağışlama sözü verenin "hakkaniyet bedeli" adı altında bir ödeme yükümlülüğü gündeme gelebilir[448]. Ancak belirtmek gerekir ki hakkaniyet bedeli tazminat niteliğinde değildir.

---

443 Türkmen, s. 360.
444 Ayan, s. 432; Buz, Yenilik Doğuran, s. 481.
445 Türkmen, s. 361.
446 Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 457; Türkmen, s. 361.
447 Türkmen, s. 361.
448 Türkmen, s. 361.

3. Hakkaniyet Bedeli

Bağışlama sözü verenin mali durumunun sonradan sözü yerine getiremeyecek ölçüde kötüleşmesi veya söz verdikten sonra yeni aile yükümlülüklerinin doğmuş/ağırlaşmış olması sebebiyle geri alma hakkını kullanması sonucu hiçbir kazandırma elde edemeyen bağışlananın mağduriyetini giderecek bir hakkaniyet bedelinin ödenip ödenemeyeceği hususu tartışmalıdır. Sözleşmenin sona ermesine neden olan işlem temelinin çökmesi durumunda gündeme gelen hakkaniyet bedeli, tek tarafa borç yükleyen bağışlama sözleşmelerinde iki tarafa borç yükleyen sözleşmelere göre farklılık arz etmektedir. Öyle ki iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, borçlunun kendinden kaynaklanan sebeplerle ve şartların sonradan değiştiğini ileri sürerek sözleşmeyi sona erdirme yetkisi yoktur. Ancak tek tarafa borç yükleyen bağışlama sözü vermede TBK m.296/I b.2-3,2'de yer alan sebeplerin bağışlama sözü verenden kaynaklanıp kaynaklanmadığı geri alma hakkının kullanılmasında önem arz etmemektedir. Bağışlama sözü veren; aile yükümlülüklerinin ağırlaşmasına veya mali durumunun bozulmasına kendi kusuruyla neden olsa bile bağışlamayı geri alma hakkını kullanabilir[449]. Bu anlayışın temelini bağışlama sözü vermenin tek tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğini haiz olması oluşturmaktadır.

Yukarıda açıklananlara paralel olarak bizim kanaatimiz de sözleşmenin sona ermesine sebebiyet veren olguların bağışlayanın davranışlarından kaynaklanması durumunda, bağışlayan geri alma hakkını yine de kullanabileceğidir, ancak bu durumda alacaklının yani bağışlananın mağduriyeti "hakkaniyet bedeli" yoluyla giderilmelidir[450]. Alacaklının hakkaniyet bedeli olarak isteyebileceği bu bedel sadece sözleşmeden kaynaklanan borcun ifa edileceğine inanarak yapmış olduğu tapu harcı, noter masrafı gibi masrafları kapsamaktadır[451]. Dolayısıyla borcun yerine getirileceği inancıyla kaçırılan fırsatlar veya yoksun kalınan kazançlar hakkaniyet bedeli adı altında talep edilemez. Doktrinde "hakkaniyet bedeli" olarak kabul edilen ve bağışlama sözü alacaklısına tanınan bu alacak TBK m.112 vd. değil, doğrudan TMK

---

[449] Tandoğan, s. 378; Tongsir, s. 112; Aydın, s. 94.
[450] Serozan, Dönme, s. 354
[451] Başak Baysal, **Sözleşmenin Uyarlanması**, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2009, s. 264; Türkmen, s. 363; Serozan, Dönme, s. 355.

m.2'den yani dürüstlük kuralından kaynaklanmaktadır[452]. Sözleşmeye dayalı bir talep olan hakkaniyet bedeli alacağı TBK. m. 146 uyarınca genel zamanaşımı süresi olan 10 yıllık zamanaşımına tabidir.

III. GERİ ALMA HAKKININ SONA ERMESİ

Bir bağışlama sözleşmesinin geri alınabilmesi için; geri alma hakkının sona ermemiş olması gerekir. Geri alma hakkı, bağışlayanın, geri alma hakkından, yüklemeli bağışlamalarda ise yüklemeden feragat etmesiyle, ağır suç işleme veya yasal yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumlarında bağışlananı affetmiş olmasıyla veya geri alma hakkı için düzenlenen hak düşürücü sürenin dolmuş olmasıyla sona erer.

A. Bağışlayanın Geri Alma Hakkından ve Yüklemeli Bağışlamalarda Yüklemeden Feragat Etmesi

Kural olarak yenilik doğuran haklardan ve ayni haklardan tek taraflı irade beyanıyla feragat edilebilir[453]. Bozucu yenilik doğuran hak olarak kabul ettiğimiz bağışlamanın geri alınması hakkından da tek taraflı olarak feragat edilmesi mümkündür[454].

Geri alma hakkından feragat bağışlayanın açık irade beyanıyla yapılabileceği gibi, feragat anlamına gelecek örtülü irade beyanıyla veya irade faaliyeti yoluyla da yapılabilir[455]. Ancak bağışlayanın örtülü olarak feragatte bulunması halinde bu beyanın veya faaliyetin bağışlananı affettiği şeklinde yorumlanması da mümkündür. Feragatin veya aşağıda inceleneceği üzere affın pratik sonucu, geri alma hakkının sona ermesi olduğundan, yapılacak yorumun bu açıdan önemi bulunmamaktadır, önemli olan hak sahibinin hakkı sona erdirmek isteyip istemediğinin ortaya konulmasıdır[456].

---

[452] Türkmen, s.363

[453] "*…Bununla birlikte alacak haklarından tek taraflı feragat etmek mümkün değildir. Alacak hakkından kaynaklanan borcun sona ermesi tarafların yapacakları ibra sözleşmesiyle mümkündür… "*Buz, Yenilik Doğuran, s. 422.

[454] Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 458.

[455] Buz, Yenilik Doğuran, s. 427.

[456] Buz, Yenilik Doğuran, s. 428.

Geri alma hakkı doğmadan önce bağışlayanın geri alma hakkından feragat ettiğine yönelik sözleşmeye konulan hükümler hukuken geçersizdir[457]. Böyle bir kayıt TMK. m. 23 'de düzenlenen "*Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz…"* hükmü uyarınca kesin hükümsüzlük yaptırımına tabidir. Bu sebeple bağışlayan feragat hakkını en erken, geri alma sebebini öğrendikten sonra hak düşürücü süre dolmadan önce kullanabilir.

Geri alma hakkından feragat hiçbir şekle tabi olmaksızın kullanılabilir. Öyle ki feragat hakkının kullanıldığı hukuki işlemin şekle tabi olması da bu durumu değiştirmez[458]. Bu sebeple şekle tabi olan yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamalarda ve bağışlama sözü vermede geri alma hakkından feragat etmek isteyen bağışlayan, feragat beyanını şekle tabi olmaksızın ileri sürebilir.

Bağışlayanın geri alma hakkından feragat etmesiyle birlikte geri alma hakkı bir daha kullanılmamak üzere sona erer. Bağışlayanın haktan feragat ettikten sonra ölmesi halinde mirasçıları da geri alma hakkını kullanamazlar[459]. Ancak feragatte bulunulmasında iradeyi sakatlayan sebepler mevcutsa, hak sahibinin TBK. m. 30 vd. hükümleri uyarınca feragat beyanını süresi içinde iptal hakkı saklıdır[460]. İradesi sakatlanan bağışlayan geri alma hakkından feragat etmiş ancak bu feragat iptal edilmeden önce ölmüşse mirasçılar bağışlayana tanınan iptal hakkını kullanabilir. İptal hakkı kişiye sıkı sıkıya bir hak olmaması nedeniyle mirasbırakanın mirasçılarına külli halefiyet yoluyla geçebilmektedir[461].

Yüklemeli bağışlamalarda da bağışlayanın yüklemeden feragat etmesi mümkündür. Yüklemenin yerine getirilmemesi, yüklemeli bağışlamalarda, yegane geri alma sebebi olduğu için, yüklemeden feragat edilmesi, geri alma hakkının sona ermesi sonucunu doğurur. Yüklemeden feragat, sözleşme kurulduktan sonra ve sadece bağışlayan tarafından yapılabilir. Bağışlayanın açık veya örtülü irade beyanıyla yüklemeden feragat etmesiyle birlikte bağışlayanın mirasçılarının da yüklemenin

---

[457] Türkmen, s. 282.
[458] Buz, Yenilik Doğuran, s. 426.
[459] Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 458.
[460] Türkmen, s. 282.
[461] İbrahim Gül, **İrade Bozukluğunun Sonucu Olarak İptal Edilebilirlik**, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s.146; Buz, Yenilik Doğuran, s. 284; Dural ve Öz, ss.14-18.

yerine getirilmesini talep hakkı ve geri alma hakkı ortadan kalkmaktadır[462]. Yüklemenin yerine getirilmesinden feragat hakkı da tek taraflı irade beyanıyla kullanılmakta, bu sebeple hakkın geçerli olabilmesi için bağışlananın kabulü aranmamaktadır. Karşılıksız kazandırma niteliğini haiz olan bağışlama sözleşmelerinde kararlaştırılan yükleme esasında bir borç değildir. Bu sebeple ibra anlaşmasına gerek olmadan tek taraflı olarak feragat edilebilir.

Tam üçüncü kişi lehine sözleşme niteliğinde yapılan yüklemeli bağışlamalarda, lehine yükleme konulan üçüncü kişinin yüklemenin yerine getirilmesini talep etmesinden sonra da bağışlayanın yüklemeden feragat etmesi mümkündür. Türkmen böyle bir durumda TBK. m. 129/I c.2 hükmünün uygulanmayacağını; yani üçüncü kişi veya haleflerinin hakkı kullanmak istemesi halinde alacaklının borçluyu ibra edemeyeceğine ilişkin düzenlemenin yüklemeli bağışlamalarda geçerli olmayacağı görüşündedir[463]. Tandoğan[464] ise lehine yükleme yapılan üçüncü kişinin, bağışlanandan yüklemeyi yerine getirmesini istemesi durumunda bağışlayanın geri alma hakkını kullanamayacağını savunmaktadır.

Lehine yükleme yapılan üçüncü kişi yüklemeden feragat edemez. Üçüncü kişi böyle bir durumda sadece bağışlananın yerine getireceği yüklemeyi kabul etmekten kaçınabilir. Üçüncü kişinin borç niteliğinde olmayan yüklemeyi kabulden kaçınması halinde, bağışlanan hakkında TBK. m. 106 ve devamında düzenlenen "Alacaklının Temerrüdü" hükümleri uygulanmaz[465].

B. Bağışlayanın Ağır Suç İşleyen veya Yasa Gereği Yükümlü Olduğu Ödevlerine Önemli Biçimde Uymayan Bağışlananı Affetmesi

Kanunda bağışlayanın bağışlananı affetmesinin geri alma hakkını sona erdireceğine ilişkin bir düzenleme yer almasa da af, geri alma hakkını sona erdiren nedenlerden biridir. Zira öğretide kanunun affa özel sonuç bağladığı; zina (TMK. m. 161/III), hayata kast ve pek kötü veya onur kırıcı davranış (TMK. m. 162/III) ve

[462] Türkmen, s. 291.
[463] Türkmen, s. 291.
[464] Detaylı bilgi için bkz. Tandoğan, s. 363.
[465] Türkmen, s. 292, dn. 1043.

mirastan yoksunluk (TMK. m. 578/II) dışındaki haller için de niteliğine uygun düştüğü ölçüde af hükümlerinin uygulanması gerektiği kabul edilmektedir[466].

Bağışlayan bağışlananı sadece ağır suç işleme (TBK. m. 295 b.1) ve yasal yükümlülüklerin yerine getirilmemesi (TBK. m. 295 b.2) nedenlerinin gerçekleşmesi hallerinde affedebilir[467]. Geri alma hakkı sahibinin bağışlananı affettiği sonucunun çıkarılabilmesi için; bağışlananın davranışlarının açık ve net bir şekilde affedildiğinin belirtilmesi gerekmektedir. Bağışlananın davranışının affedilmesiyle birlikte geri alma hakkı ortadan kalkar.

Af, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bu çerçevede af açıklamasının eylemin bizzat işlendiği kişi yani bağışlayan tarafından yöneltilmesi gerekmektedir. Niteliği itibariyle bu hak başkasına devredilemez ve mirasçılara intikal edemez. Öyle ki TBK. m. 297/II uyarınca geri alma hakkının mirasçılara intikal ettiği bazı durumlarda dahi af hakkının intikali söz konusu değildir.

Bağışlananın davranışlarını affettiğine ilişkin beyanda bulunmak isteyen bağışlayan için aranan tek şart ayırt etme gücüne sahip olmasıdır[468]. Bundan başka af iradesi için herhangi bir şekil şartı düzenlenmemiş olup, affedilecek hukuki işlemin şekle tabi olması da bu durumu değiştirmeyecektir. Bağışlayan affa yönelik iradesini yazılı veya sözlü açıkça beyan edebileceği gibi örtülü olarak da beyan edebilir[469]. Bağışlayanın örtülü olarak belirttiği af iradesi, dürüstlük kurallarına (TMK. m. 2) uygun olarak yorumlanmalı; muhatabın bağışlayanın irade açıklamasından affedildiği sonucuna ulaşılırsa, geri alma hakkının sona erdiği kabul edilmelidir[470].

Bağışlayan, bağışlananı affettiğine yönelik irade açıklamasında bulunmasından sonra açıklamalarının irade bozukluğuna dayandığını iddia ediyorsa TBK. m. 30 vd. uyarınca iptal hakkını kullanabilir[471]. Her ne kadar af iradesinin hüküm

---

[466] Buz, Yenilik Doğuran, s. 437.
[467] Türkmen, s. 283.
[468] Türkmen, s. 284.
[469] Kürşad Yağcı, **Cezai Mirasçılıktan Çıkarma (Cezai Iskat),** On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013, s. 367.
[470] Türkmen, s. 284.
[471] Oğuzman ve Öz, ss. 121-122.

ve sonuçlarını doğurması için muhataba ulaşması gerekli değilse de[472] iptal hakkının hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için muhataba ulaşması gerekmektedir.

Geri alma nedenleri ortaya çıkmadan, çıksa bile bağışlayan tarafından öğrenilmeden önce af açıklaması yapılamaz. Bağışlayanın geri alma hakkı doğmadan önce af açıklamasında bulunması, TMK. m. 23 uyarınca kişilik haklarına aykırılık oluşturacağından geçersizdir. Bu sebeple bağışlayan bağışlananı affettiğine ilişkin irade beyanında bulunurken affa konu olayı bilmelidir[473]. Bağışlayanın geri alma nedenlerini öğrendikten sonra bağışlananın eylemlerini affetmesi ancak daha sonra aynı veya farklı geri alma nedenlerinin doğması halinde, bağışlayanın bu geri alma nedenlerini öğrenmesinden itibaren geri alma hakkı tekrar doğmuş olacaktır.

C. Geri Alma Hakkı İçin Öngörülen Hak Düşürücü Sürenin Dolmuş Olması

Yenilik doğuran haklardan olan geri alma hakkı için kanunda düzenlenen süre, hak düşürücü süre niteliğindedir[474]. Daha önce de belirttiğimiz üzere[475] bu sürenin geçmesiyle birlikte bağışlayana tanınan geri alma hakkı bir daha kullanılmamak üzere sona erer. Bu sebeple hâkim önüne gelen somut olayda hak düşürücü sürenin geçip geçmediğini re'sen dikkate alacaktır[476]. Bağışlayanın geri alma hakkını hak düşürücü süre geçtikten sonra kullanmak istemesi halinde bağışlananın sürenin geçtiği

---

[472] Affın hukuki bir işlem olmaması nedeniyle hüküm ve sonuçlarını doğurması muhataba ulaşmasına bağlı değildir. Üçüncü kişiler huzurunda açıklanan af beyanı da hüküm ve sonuçların doğması bakımından yeterlidir. Yağcı, s. 367.

[473] Buz, Yenilik Doğuran, s. 436; Yağcı, s. 368 vd.

[474] Serozan, Borçlar Özel, s. 307; Erzurumluoğlu, s. 92; Velidedeoğlu ve Özdemir, s. 458; Tongsir, s. 113; Kutluay, s. 135; Eren, Borçlar Özel, s. 312; Tandoğan, s. 377; Remzi ve Aydın, s. 131; Vardar Hamamcıoğlu, s. 348; Günay, s. 206; Yavuz,Acar ve Özen, s. 364; Türkmen, s. 296; Tunçomağ, s. 239; Gümüş, Borçlar Özel s. 307; Yeldan, s. 99.

[475] Bu konu hakkındaki ayrıntılı açıklamalarımız için Bkz. Üçüncü bölümdeki I. GERİ ALMA HAKKININ KULLANILMASI başlığında "3. Geri Alma Süresinin Hukuki Niteliği "alt başlığındaki açıklamalar.

[476] "*…B.K.nin 246/3. (TBK. nin 297/3.) maddesi hükmüne göre bağışlayan, sağlığında geri alma sebebini öğrenememişse, mirasçıları, ölümünden başlayarak bir yıl içinde bağışlamayı geri alma hakkını kullanabilir. Bu durumda davacıların mirasbırakanı annelerinin payına ilişkin açtığı dava yönünden de murisin ölüm tarihi gözetildiğinde 1 yıllık hak düşürücü sürenin geçtiği de sabittir. Hâl böyle olunca, davanın hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu üzere hüküm kurulmuş olması doğru değildir*..." Yargıtay 1. HD E. 2017/1012 K.2020/2355 T.08.06.2020, Sinerji Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.sinerji.com.tr (E.T:18.01.2023).

yönündeki beyanı dar anlamda def'i değil itiraz niteliğini haizdir. Hak düşürücü süreler durmaz ve kesilmez. Bu açıdan da zamanaşımı süreleriyle farklılık göstermekle birlikte zamanaşımının durmasına (TBK. m. 153) ve kesilmesine (TBK. m. 154) neden olan olgular da hak düşürücü süreler bakımından geçerli değildir.

Bağışlayanın geri alma hakkını kullanabilmesi için öngörülen hak düşürücü süreler, kanunda düzenlenen geri alma sebeplerini öğrenmesinden itibaren başlamaktadır. Hak sahibi bağışlamasını bu süreler içerisinde geri alabilir, bu süreler geçtikten sonra ise geri alma hakkının kullanımı mümkün değildir.

SONUÇ

Bağışlayanın malvarlığından bağışlanana karşılıksız bir kazandırmada bulunduğu bağışlama sözleşmeleri bu yönüyle tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir. Kurulmuş bir bağışlama sözleşmesinin varlığından bahsedebilmek için bağışlananın ve bağışlayanın iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun olması gerekmektedir. Yani sadece bağışlayanın bağışlama iradesi sözleşmenin kurulması için yeterli olmayıp bağışlananın da kabul iradesi aranmaktadır.

Bağışlama sözleşmesinin varlığından bahsedebilmek için bazı unsurların varlığı gerekmektedir. Bu unsurlar; bağışlayanın malvarlığından bağışlananın malvarlığına kazandırmada bulunması, bu kazandırmanın karşılıksız olması, tarafların karşılıksız kazandırma hususunda anlaşmasıdır. Bunlardan birinin bulunmadığı bir sözleşme bağışlama sözleşmesi olarak nitelendirilmemektedir.

Bağışlamanın karakteristik özelliği, sözleşmenin karşılıksız kazandırma amacıyla yapılması ve karşılığında bir ivaz verilmemesidir. Bununla birlikte kazandırmanın bir kısmının ivazlı bir kısmının ise ivazsız olduğu durumlarda bağışlamanın niteliği bakımından öğretide görüş ayrılığı mevcuttur. Şöyle ki; bazı yazarlara göre, bağışlama sözleşmesinden bahsedebilmek için mevcut kazandırmanın tamamen karşılıksız olması gerektiğini savunurken diğer bazı yazarlara göre ise, kazandırmanın tarafların denk olmadığını bildiği bir karşı edime razı olarak yapılmış olması halinde de bağışlama mevcut olabilmelidir. Kanaatimizce bağışlama sözleşmesinin kanundaki tanımında kazandırmanın karşılıksız olması gerektiği açıkça belirtildiğine göre ilk görüşe katılmak gerekir. Uygulamada, eşit bir karşılık alınmadan yapılan kazandırmalar olduğu görülmektedir. Yani; sözleşmenin iki tarafı da bir edimi üstlenmiştir ancak taraflardan birinin edimi diğer tarafa göre daha düşüktür. Bu gibi durumlarda teknik olarak bir bağışlama sözleşmesinden değil bağışlama sözleşmesinin "karşılıksız kazandırma" unsurunu içeren karma bağışlamadan bahsetmek mümkündür. Bu tür sözleşmelerde önemli olan nokta; kazandırmanın bağışlama amacıyla yapılması ve karşı tarafın da bunu bilmesidir.

Bağışlama sözleşmeleri birçok türde yapılabilir. Elden bağışlama ve bağışlama sözü verme en sık rastladığımız türler olup yüklemeli bağışlama, şartlı bağışlama ve yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlama şekilleri de kanunda düzenleme alanı bulmuştur.

Elden bağışlama, bağışlayanın, sözleşme kurulmakla aynı zamanda bağışlama konusunu bağışlanana teslim ettiği bir sözleşmedir. Bağışlama konusunun karşı tarafa devri hususunda taraf iradelerinin uyuşması elden bağışlama sözleşmesinin kurulması açısından yeterlidir. Bu tür bağışlamaların konusunu taşınırlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla devri resmi şekil şartına tabi olan taşınmazlar ve bunlar üzerindeki ayni haklar elden bağışlamanın konusunu oluşturamazlar

Bağışlama sözü verme, bağışlayanın bağışlama konusunu sözleşmenin kurulmasından sonra bağışlanana devretme sözünü verdiği sözleşmedir. Bağışlama sözünde elden bağışlamadan farklı olarak borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemleri farklı zamanlarda gerçekleşmektedir

Bağışlayanın bağışlanana yüklemeler koyması TBK düzenlemeleri çerçevesinde mümkündür. Ancak bu yüklemeler bağışlayanın ediminin karşılığını oluşturmamaktadır. Bağışlananın yüklemeyi yerine getirmemesi halinde bağışlayan, yüklemenin yerine getirilmesini isteyebilir veya geri alma hakkını kullanabilir.

Taraflar bağışlama sözleşmesini şarta bağlı olarak da yapabilirler. Bu şart; bozucu veya geciktirici şart olabilir. Bununla birlikte teslimle birlikte hüküm ve sonuçlarını doğuran elden bağışlamaların geciktirici şarta bağlı olarak yapılması mümkün değildir. Şartın açık veya örtülü olarak kararlaştırılmasında da bir engel bulunmamaktadır. Bununla birlikte bağışlama konusunun şekle tabi olması halinde şartın da o şekilde yapılması gerekmektedir.

Bağışlayanın bağışlanana karşılıksız bir kazandırmada bulunmasının bağışlayanın ölümüne ertelendiği bağışlama sözleşmelerine, yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlama adı verilmektedir. Bu tür bağışlamalar bağışlama sözü verme niteliğinde olup bağışlama borcu da bağışlayanın mirasçıları tarafından yerine getirilmektedir.

Geri alma hakkı ise genel olarak, taşınır veya taşınmaz malların malikinin sahip olduğu mülkiyeti satış yoluyla başkasına devrettikten sonra tek taraflı irade beyanıyla devre konu olan malların mülkiyetini tekrar kazanma yetkisi tanıyan hak olarak

tanımlanabilir. Karşı tarafa varması gereken irade beyanıyla kullanılan geri alma hakkı çok yönlü bir haktır ve hukuki ilişkinin niteliğine göre dönme, fesih, iptal işlevlerine sahip olabilir. Oldukça kapsamlı bir hak olan geri alma hakkı çalışmamızda "Bağışlamanın Geri Alınması" hükümleri çerçevesinde inceleme alanı bulmuştur.

Geri alma hakkının hukuki niteliği bakımından öğretide görüş birliği bulunmamakla birlikte yerine getirilmiş bağışlamanın geri alınmasını düzenleyen TBK. m. 295'in üst başlığının "Bağışlamanın Ortadan Kaldırılması" şeklinde ifade edilmesi ve hakkın kullanılma süresiyle ilgili TBK. m. 297 gerekçesinde geri alma hakkının "bozucu yenilik doğuran hak" olarak nitelendirilmesi birlikte göz önünde bulundurulduğunda, bağışlamanın geri alınması hakkının bozucu yenilik doğuran hak olarak kabul edilmesi kanaatindeyiz. Zira hakkın kullanılmasıyla birlikte sözleşme ilişkisi sona ermektedir. Ayrıca vurgulamak gerekir ki; geri alma hakkının düzenlendiği TBK. m. 297 hükmünün gerekçesinde de hak "bozucu yenilik doğuran hak" olarak nitelendirilmektedir.

Geri alma hakkı bir kere kullanılmakla tükenmekte ve tekrar kullanılamamaktadır. Bu kuralın muhatabın çıkarları gözetilerek düzenlendiği göz önünde tutulduğunda, muhatabın çıkarının geri alma beyanının geri alınmasına yönelik olduğu sonucuna ulaşılabiliyorsa, bu ilke uygulama alanı bulmaz; geri alma beyanı serbestçe geri alınabilir. Bununla birlikte hak sahibi muhatabın onayıyla da geri alma beyanını geri alabilir. Geri alma beyanının geri alınması sonucunda, daha önce geçerliliğini koruyan hukuki durum yeniden kurulmuş olur. Türkmen, hak sahibinin bağışlamayı geri aldıktan sonra bu beyanını da geri alması halinde, artık tekrar aynı sebeplerle geri alma hakkını kullanamaması gerektiğini savunmaktadır. Bizim kanaatimiz de bu yönde olup, aksi düşüncede hukuk güvenliği ilkesiyle bağdaşmayacak şekilde muhatap sürekli bir geri alma riskine maruz bırakılacaktır. Dolayısıyla, farklı geri alma nedenlerinin gerçekleşmesi durumu saklı kalmak üzere, aynı nedenlerle geri alma hakkının sürekli kullanımı TMK. m. 2'ye de uygun düşmeyecektir.

Bağışlama sözleşmesinin tanımı, özellikleri, unsurları, çeşitleri ile geri alma hakkının hukuki niteliği ve genel özellikleri ile ilgili yaptığımız bu açıklamalardan sonra çalışma konumuz olan bağışlamanın geri alınmasıyla ilgili şu sonuçlara varılmıştır:

Sözleşmeyi geçmişe yönelik olarak sona erdiren ve tek taraflı irade beyanıyla kullanılan bağışlamanın geri alınması hakkı bozucu yenilik doğuran bir haktır. Bağışlamanın geri alınması hakkı, klasik anlamdaki geri alma hakkından farklı bir hak olarak düzenlenmekle birlikte sözleşmeyi sona erdiren diğer bozucu yenilik doğuran haklardan olan dönme, fesih ve iptal haklarından da ayrı bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu haklar sık sık karıştırılsa da bazı noktalarda birbirinden tamamen ayrılmaktadırlar. Şöyle ki; iptal, kuruluş aşamasından itibaren geçersiz olan veya geçerli kurulmasına karşın geçersiz hale gelen hukuki ilişkilerde gündeme gelen bir hak iken bağışlamanın geri alınması hakkının kullanılabilmesi için hukuki işlemin geçerlilik şartlarında herhangi bir sakatlık aranmamaktadır. Tek tarafa/tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde veya tek taraflı hukuki işlemlerde söz konusu olan iptal hakkının süresinde kullanılmaması halinde geçersiz olan hukuki işlem geçerli hale gelirken veya geçerliliğini sürdürürken, tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde uygulama alanı bulan geri alma hakkının süresinde kullanılmaması halinde sözleşmenin geçerliliğini etkilememektedir.

Fesih, sürekli borç ilişkilerinde gündeme gelmekte ve sözleşme ilişkisini ileriye yönelik ortadan kaldırmaktadır. Bağışlama sözleşmelerinde kural geri alma iken istisna fesihtir. Zira bağışlama, genellikle ani edimli borç ilişkisini meydana getirirken fesih ise sürekli edimlerde söz konusu olup yerine getirilmiş edimleri etkilememektedir. Bu sebeple genellikle sürekli nitelikte olmayan bağışlama ilişkilerinde fesihten bahsedilememektedir.

Geri alma hakkı ile en çok karıştırılan kavram ise dönme hakkıdır. Öyle ki uygulamada dahi sık sık geri alma kavramı yerine dönme kavramının kullanıldığını görmemiz mümkündür. Buna karşın bu iki hak birbirinden farklı özelliklere haiz olup birçok hususta da ayrılmaktadır. Dönme, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde hukuki ilişkiyi geçmişe yönelik olarak ortadan kaldıran ve sözleşmeyi kurulmadan önceki hale getiren bir hak iken, geri alma, tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde korunması gereken bağışlayana tanınan ve hakkın kullanılması sebebiyle tazminat borcu doğurmayan bir haktır.

Bağışlayan geri alma hakkı kapsamında, TBK. m. 295 ve TBK. m. 296'da sayılan nedenlerden birinin gerçekleşmesiyle birlikte bağışlama sözleşmesini geçmişe yönelik olarak ortadan kaldırabilir. Bu çerçevede elden bağışlamanın veya yerine

getirilmiş bağışlamanın geri alınabilmesi için; bağışlananın, bağışlayana ya da yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemesi, bağışlananın, bağışlayana ya da onun ailesine karşı yasa gereği yükümlü olduğu ödevlerine önemli biçimde aykırı davranması veya yüklemeli bağışlamada bağışlananın haklı bir sebep olmaksızın yüklemeyi yerine getirmemesi nedenlerinden birinin gerçekleşmesi gerekmektedir.

Her ne kadar öğretide bağışlayanın geri alma hakkını kullanabilmesi için bağışlananın geri almaya konu suçu işlemiş olması yeterli kabul edilirken ve bağışlanan aleyhine kovuşturmaya başvurulmuş olması veya mahkûm olmasının gerekmediği savunulurken biz bu görüşe katılmamaktayız. Zira suçun işlenmiş olmasını geri alma hakkının kullanılabilmesi için yeterli görmek, bağışlayana kötü niyetle ve keyfi şekilde geri alma hakkını kullanabilme imkânı sağlayacaktır. Zorunluluk hali veya meşru müdafaa kapsamında işlenen fiiller her ne kadar ilk bakışta suç olarak nitelendirilebilse de hukuka uygunluk sebepleri taşıması nedeniyle geri alma hakkının kullanımını engellemektedir. Bu sebeple bağışlananın suçtan mahkûm edilmesine kadar hakkın kullanılamaması, taraflar bakımından daha adil sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Bağışlananın, bağışlayana veya onun ailesine karşı yasa gereği yükümlü olduğu ödevlerine önemli biçimde aykırı davranması halinde bağışlayan veya bazı durumlarda mirasçıları geri alma hakkını kullanabilir. Bağışlayanın bu hakkını kullanabilmesi için bağışlananın yükümlülüklerini yerine getirmemede kusurlu olması gerekmektedir. Yükümlülüklerin yargı yoluna başvurulması sonucunda yerine getirilmesi halinde de geri alma hakkı kullanılabilir. Ancak bağışlayanın yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla yargısal yola başvurmadan doğrudan geri alma hakkını kullanmasında da bir engel bulunmamaktadır.

Bağışlama sözleşmesine konulan ve karşı edim olmayan yüklemenin bağışlanan tarafından haklı bir sebep olmaksızın yerine getirilmemesi halinde bağışlayan bağışlamasını geri alabilir. Bağışlamaya konu olan malın değeri yüklemenin yerine getirilmesi için gereken masrafın altında kalıyorsa ve aşan kısım da bağışlanana ödenmemişse bağışlanan yüklemeyi yerine getirmekten kaçınabilir. Benzer şekilde bağışlayanın bağışlanandan yüklemenin yerine getirilmesini talep edebilmesi için önce kendi edimini yerine getirmelidir. Aksi halde bağışlanan yüklemeyi ifadan kaçınabilir ve bağışlayan da geri alma hakkını kullanamaz.

Bağışlayanın bağışlanandan yüklemeyi yerine getirmesini isteyebilmesine yönelik kanunda herhangi bir zamanaşımı süresi düzenlenmemiştir. Böyle bir durumda kanaatimizce bağışlayan bağışlanandan dürüstlük kuralına uygun ve makul bir sürede yüklemenin ifasını istemelidir.

Bağışlayan, yapmış olduğu elden bağışlamaların ve yerine getirdiği bağışlama sözünün geri alınması nedenlerinden olan bağışlananın kendisine veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemesi veya kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranması halinde henüz yerine getirmediği bağışlama sözünü geri alabilir. Bunlar dışında bağışlayanın mali durumunun sözün yerine getirilmesini olağanüstü şekilde zorlayacak şekilde sonradan değişmesi, bağışlayanın yeni aile yükümlülüklerinin doğması veya yükümlülüklerinin önemli ölçüde ağırlaşması nedenlerine dayanarak da yerine getirilmemiş bağışlama sözünü geri alabilir veya bağışlamayı yerine getirmekten kaçınabilir. Ancak bağışlayanın geri alma hakkını kullanmaksızın bağışlamayı yerine getirmekten kaçındığı süreçte geri alma sebebinin ortadan kalkması halinde artık edimini yerine getirmelidir. Bu durumda geri alma hakkı ortadan kalkacaktır.

Bağışlayanın mali durumunun sözün yerine getirilmesini olağanüstü şekilde zorlayacak şekilde değişmesine bağışlayanın kusuru sebebiyet vermesi veya bu durumu önceden öngörmesi geri alma hakkının kullanılmasını engellemeyecektir. Ancak bağışlanan, edimin ifa edileceğine güvenerek masraflar yapmış ise dürüstlük kuralları çerçevesinde bu bedeli talep etme hakkına sahiptir.

Bağışlayanın bağışlanan tarafından hukuka aykırı ve kasten öldürülmesi veya geri alma hakkını kullanmasının engellenmesi hali de geri alma sebebi olup bu durumlarda hakkın kullanımı doğrudan mirasçılara ait olmaktadır. Mirasçıların kendilerine tanınan bu hakkı kullanmak istemeleri durumunda suçun soruşturulması, kovuşturulması şartı aranmamakta ve hatta hakkın kullanımının engellenmesi halinde bağışlananın kusur ve kastı yeterli olup eylemin suç niteliğinde olup olmaması da önem arz etmemektedir. Kanunda açıkladığımız bu durumlar için hakkın kullanımına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Bağışlananın bu eylemine karşılık mirasçıların istedikleri zaman geri alma hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanunkoyucunun özellikle bir hak düşürücü süre düzenlemediği kanaatindeyiz.

Geri alma bildirimi, muhataba ulaşması gereken tek taraflı irade beyanıyla yapılmakla birlikte kanunda herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir. Bu sebeple geri alma bildiriminin yazılı, sözlü veya resmi şekilde yapılmasında bir engel bulunmamaktadır. Öyle ki hakkın kullanıldığı bağışlama sözleşmesinin şekle tabi olması halinde dahi geri alma hakkı bakımından şekil serbestisi uygulanmaya devam edecektir.

Hak sahibinin geri alma hakkını kullanmasıyla birlikte bağışlama sözleşmesi kurulduğu andan itibaren geçerli olmak üzere ortadan kalkacak ve yerine getirilmiş bağışlamalar bakımından bağışlayanın alacak hakkı doğacaktır. Bağışlayan kendisine tanınan bu hakkı bağışlanandan sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde talep edecektir. Bağışlayan sebepsiz zenginleşmeye dayalı alacağını, geri alma beyanının muhataba ulaştığı tarihi takip eden iki yıl içerisinde talep etmelidir. Bağışlamanın geri alınması hakkının şahsa sıkı sıkıya bağlı hak olması nedeniyle devredilmesi ve mirasçılara geçmesi kural olarak mümkün değilken geri alma hakkının kullanılmasıyla ortaya çıkan talep hakkı üçüncü kişilere devredilebilir, bağışlayanın mirasçılarına geçebilir.

Bağışlananın, bağışlayanın geri alma talebini ileri sürdüğü sırada iyiniyetli olması halinde bağışlamanın tamamını değil zenginleşmesi ölçüsünde geri vermekle mükelleftir. Bağışlama konusunu devretmesi, yok etmesi veya çaldırması halinde ise geri verme yükümlülüğü doğmayacaktır. Kötüniyetli bağışlananın ise böyle bir hakkı bulunmamakla birlikte bağışlama konusunda meydana gelen eksilmenin kendisine kusur atfedilemeyen bir nedenden dolayı gerçekleştiğini ispat etmesi halinde bu eksilmeden dolayı sorumlu olmayacaktır.

KAYNAKÇA

Akalp Demirtabak, Didem. **Yasal Önalım Hakkı,** On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010.

Akbıyık, Cem. **Karma Bağışlama Kavramı ve Miras Hukukundaki Yeri 1997**, 2. Tıpkı Bası, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2021.

Akıntürk, Turgut. **Aile Hukuku,** 2. Cilt, 10. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2006.

Akıntürk, Turgut. "Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerinde Bir İnceleme", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt: 27, Sayı: 3, 1970, ss. 219- 247. (Şart ve Mükellefiyet)

Akıntürk, Turgut, Derya Ateş Karaman**. Borçlar Hukuku Genel Hükümler-Özel Borç İlişkileri,** 29. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.

Akipek, Jale G., Turgut Akıntürk. **Eşya Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2009.

Akyiğit, Ercan. **Satış Mal Değişimi ve Bağışlama Sözleşmeleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

Altunkaya, Mehmet. "Nişanlanmanın Sona Ermesi Halinde Hediyelerin Geri Verilmesi", **Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Cilt: IV, Sayı:8, 2006, ss.159-333.

Antalya, Gökhan. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Temel Kavramlar Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri,** İstanbul, 2019.

Antalya, Gökhan, Murat Topuz. **Eşya Hukuku, Cilt III, Tapu Sicili**, Legal Yayınevi, İstanbul, 2018.

Aral, Fahrettin. **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri**, 6. Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara, 2003.

Aral, Fahrettin, Hasan Ayrancı. **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Tıpkı 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

Aslan, İ. Yılmaz. **6502 sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku**, 4. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2014.

Ayan, Mehmet. **Eşya Hukuku-II**, 9. Baskı, Seçkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2016.

Ayan, Serkan. **Kefalet Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Ayanoğlu Moralı, Ahu**. Mülkiyet Hakkının Teminat Amaçlı Devrine Yönelik İnançlı İşlemler**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Aybay, Aydın, Hüseyin Hatemi, **Eşya Hukuku,** 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.

Aydoğdu, Murat, Nalan Kahveci. **Türk Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri,** 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

Aydın, Gülşah Sinem. **Kira Sözleşmesinin Genel Hükümlere Göre Sona Ermesi**, On İki Levha Yayıncılık, Ekim, 2013.

Baysal, Başak. **Sözleşmenin Uyarlanması,** On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009.

Belen, İbrahim. **Şartlı ve Mükellefiyetli Bağışlama**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

Buz, Vedat. **Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme,** Yetkin Yayınları, Tıpkı Basım 2014, Ankara, 1998. (Dönme)

Buz, Vedat. **Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005. (Yenilik Doğuran)

Cansel, Erol, Çağlar Özel. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2. Baskı, Seçkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2017.

Çetiner, Bilgehan. **Taşınmaz Teminatı**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2015 s.377

Demir, Mehmet. **Kapıdan İşlemlerde Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.

Demirbaş, Feride "Sözleşmeden Doğan Önalım Hakkı", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:65, Sayı:2, Ankara, 2016, ss. 249-277.

Demirbaş, Harun. **Yenilik Doğuran Haklar**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007.

Dereli Zeliha. **Lex Commissoria Yasağı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.

Dural, Mustafa, Tufan Öğüz, M. Alper Gümüş. **Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku,** 13. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018.

Dural, Mustafa, Turgut Öz. **Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2013.

Eren, Fikret. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018. (Borçlar Genel)

Eren, Fikret. **Borçlar Hukuku Özel Hükümler,** 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021. (Borçlar Özel)

Ergin, Nuri Taner. "Bir Koşullu Bağışlama Sözleşmesi Türü Olan "Yerine Getirilmesi Bağışlayanın Ölümüne Bağlı Bağışlamanın Borçlar Hukuku ve Miras Hukuku Hükümleri Açısından İrdelenmesi", **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt: 94, Sayı: 4, 2020, ss. 221-234.

Erzurumluoğlu, Erzan. **Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri)**, Yenilenmiş 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

Esener, Turhan, Kudret Güven. **Eşya Hukuku**, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.

Gül, İbrahim. **İrade Bozukluğunun Sonucu Olarak İptal Edilebilirlik**, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Gümüş, Mustafa Alper. **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Cilt I, 3. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013. (Borçlar Özel)

Gümüş, Mustafa Alper. **İstanbul Şerhi, Türk Borçlar Kanunu, Cilt-2, Özel Borç İlişkileri,** 2. Baskı, ss.1503-1574, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018. (Şerh)

Gümüş, Mustafa Alper. **Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri**, Ankara, 2021. (Borçlar Genel)

Gümüş, Mustafa Alper. **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Kısa Ders Kitabı,** 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020. (Kısa Ders Kitabı)

Günay, Erhan. **Bağışlama Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar**, Seçkin Yayıncılık, Temmuz, 2020.

Güvenç, Özgür. **Taşınmazların İnançlı İşlemler Devri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.

Hatemi, Hüseyin, K. Emre Gökyayla. **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, 4.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

Hatemi, Hüseyin. **Aile Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.

Hatemi, Hüseyin, Rona Serozan. **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

Havutçu, Ayşe. "Şekle Aykırılık Nedeniyle Geçersiz Hukuki İşlemlerin Tahvili", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı 1-4, 1987, ss. 643-681.

Karakaş, Fatma Tülay. **Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.

Kaya Kızılırmak, Cansu. **Kefalet Sözleşmesinin Kendisine Özgü Sona Erme Halleri**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2019.

Kılıçoğlu, Ahmet M. **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip. **Miras Hukuku**, 3. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1987.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip, Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, Abdülkadir Arpacı. **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Üçüncü Cilt, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016.

Kurt, Ekrem. "Türk Hukukunda Kişiye Sıkı Sıkıya Bağlı Haklar ve Hukuki Sonuçları", **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:15, Sayı:2, 2016, ss.121-187.

Kutlu, Nurgül. **Önalım Hakkının Kullanılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2010.

Kutluay, Ezgi. **Bağışlama Sözleşmeleri**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.

Nomer, Haluk Nami. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 15. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017.

Oğuzman, M. Kemal, M. Turgut Öz. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1**, 19. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021.

Oğuzman, M. Kemal, Nami Barlas. **Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar Temel Kavramlar**, 21. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2015.

Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir. **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 16. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016. (Kişiler)

Olgaç, Senai. **Bağışlama**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1966. (Bağışlama)

Olgaç, Senai. **Hukuk Davalarında Satış- Trampa- Bağışlama**, 1. Baskı, Olgaç matbaası, Ankara, 1977. (Hukuk)

Olgaç, Senai. **Şüf'a Vefa İştira Hakları**, Ankara, 1978. (Vefa)

Özbilen, Arif Barış. **Sözleşmelerin Şekli ve Şekil Yönünden Hükümsüzlüğü,** On İki Levha Yayıncılık, Aralık, 2016.

Öztan, Bilge. **Medeni Hukukun Temel Kavramları**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.

Öztürk, Gülay. **İnançlı işlemler**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1998.

Pekmez, Cüneyt. “Bağışlamanın Geri Alınmasında “Ağır Suç” Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi** Sayı: 7(2), 2019, ss.213-232.

Remzi, Mehmet, Sezer Aydın. **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

Sanlı, Kerem Cem. **Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Sözleşme Hukuku ve Sözleşme Yaptırımlarının Ekonomik Analizi**, On İki Levha Yayıncılık, Ocak, 2017.

Seçer, Öz. “Vekâlet Sözleşmesinin Vekâlete Özgü Sebeplerle Sona Ermesi”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Özel Sayı, 2015, ss. 877- 944.

Serozan, Rona, Baki İlkay, Engin**. Miras Hukuku**, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.

Serozan, Rona. **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, 3. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018. (Borçlar Özel)

Serozan, Rona. **Sözleşmeden Dönme**, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007. (Dönme)

Serozan, Rona. **Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa-İfa Engelleri-Haksız Zenginleşme**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014. (İfa)

Sirmen, Lale. **Türk Özel Hukukunda Şart**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1992.

Tandoğan, Haluk. **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Kendisine Özgü Yapısı Olan ve Karma Sözleşmeler, Satış ve Çeşitleri, Trampa, Bağışlama, C.I/1**, 6. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.

Tekinay, Selahattin Sulhi. **Türk Aile Hukuku,** 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1978.

Tongsir, Ferih Bedii. "Bağışlama", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Cilt: 18, Sayı: 3-4, 1952, ss. 903 – 987.

Tunçomağ, Kenan. **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, II. Cilt**, 2. Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1974.

Türkmen, Ahmet. **Bağışlamanın Geri Alınması**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

Uyaroğlu, Osman. **Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Bilgilendirme Yükümlülüğü ve Cayma Hakkı Kapsamında Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah. "İfa Edilmiş Bağışlama Sözleşmesinde Geri Alma Hakkının Hukuki Niteliği", **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2, 2019, ss. 257-273.

Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah. **Bağışlama Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, Refet Özdemir. **Türk Borçlar Kanunu Şerhi (Genel-Özel)**, Yargıtay Yayınları, Ankara, 1987.

Yağcı, Kürşad. **Cezai Mirasçılıktan Çıkarma (Cezai Iskat),** On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2013.

Yavuz, Cevdet. **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, 17. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2021.

Yavuz, Cevdet, Faruk Acar, Burak Özen. **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 17. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2014.

Yeldan, Ali. **Bağışlamadan Dönme**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2002.

Yıldırım, Abdülkerim. **Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyetler,** Turhan Kitabevi, İstanbul, 2014.

Yılmaz, Merve. **Bağışlama Sözleşmesinin Sona Ermesi**, On İki Levha Yayıncılık, Eylül, 2011.

Yücel, Sevtap. **Sözleşmeden Doğan Önalım Hakkı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2006.

Zevkliler, Aydın. **Özel Borç İlişkileri**, 10. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.

Zevkliler, Aydın, K. Emre Gökyayla. **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 18. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2018.

Zevkliler, Aydın, Ayşe Havutçu. **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 9. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.